

Vstawa / albo Po-
rząd Kościelny y Ceremonie.

Yako w Nauczaniu
Słowá Bożego / y podawániu
Swiątości w Kościelech Xięstwá
Pruskiego ma być zachowany.

Z Niemieckiego Języká ná Polski
pilnie przełożony przez

HIERONYMA MALECKIE-
go, Plebana Leckiego.

Roku národzenia Páńskiego

M D LXXI.

1. Corinth: 14.

Wszystko poczciwie y porządnie niech będzie
postanowione miedzy wámi.

Vſtawa / albo Po-
rząd Kościelny y Ceremonie.

Jako w Nauczaniu
Słowá Bożego / y podawániu
Swiątości w Kościelech Xięſtwá
Pruſkiego ma być záchowány.

Z Niemieckiego Języká ná Polſki
pilnie przełożony / przez

HIERONYMA MALECKIE-
go, Plebaná Leckiego.

Roku národzenia Páńſkiego

M.D.LXXI.

1. Corinth: 14.

Wßyſtko poczćiwie y porządnie niech będźie
poſtánowiono miedzy wámi.

Przedmowá.

Obudwu Biskupow/ Samlandskiego y Pomezáńskiego/ o Ceremoniách y Porządku Kośćielnym.

W Zebrániu Chrześćiáńskim ma być iśćie wielka pilność ku temu przydána/ áby káżdy poznáć mogł naypotrzebnieyße częśći/ w ktorych náße y wßystkiego Swiátá zbáwienie śie záwiezuie/ gdyż ony nie Człowiek/ ále tylko sam Pan Bog postánowił. Aprzetoż áni Kośćiołowi/ áni Apostołom/ áni Anyołom/ áni żadnemu stworzeniu ná moc iest dano/ áni dozwolono/ áby w nich co odmienić/ álbo vmnieyßyć/ álbo przydáć mieli. Y owßem w tym pewny znák iest/ iże ktokolwiek nieco w nich odmienia/ że ten/ álbo ći nie są wiecey świetemi ludźmi/ y błogosłáwionemi Apostołmi áni Anyołmi/ Ale są przekletym Stworzeniem/ y potepionemi Duchy/ Gal. 1. Przetoż ći nie są wiecey Kośćiołem álbo Zborem/ áni práwemi prawdziwemi członkámi Zboru Chrześćiáńskiego/ ácz też przed tym wedle ich wezwánia Apostołmi y Anyołmi/ y prawdziwemi członkámi Zboru Chrześćiáńskiego byli/ by ießcze te sławe y tytuł wedle zwierzchniego ich záchowánia trzymáią/ iáko Pan Christus y świety Páweł mowią/ iże są naywietßy y naybrzydliwßy Nieprzyiaćiele y Przenásládownicy

 Bozy/

Boży / y iego prawdziwego Zebránia / y owßem sam Antichriſt / ktory ſie bárzo wyſoce przećiwko Pánu Bogu / y iego práwemu prawdziwemu Zebrániu chełpić / wyſadzáć y podnośić miał / Johan. 16. y 2. Theſſ. 2.

Te iſte naypotrzebnieyße częśći ále ſą / Słowo Boże / y chwalebne Swiątośći / iáko od ſámego Páná Chriſtuſá ſą poſtánowione / ktore to poſtánowienie w Słowie Bożym zámknione / vtwirdzone / y vmocnione ieſt / zwłaßczá / Chrzeſt świety y Wieczerza Páńſka.

A iżeby te dwie częśći w Zebrániu Chrześćiáńſkim ſtátecznie popieráne y prawdziwie wykłádáne były / Przetoż Pan Bog ku temu Vrząd Káznodzieyſki poſtánowił / ktory ſam w ſobie nie ieſt właſnie tákowym Sácramentem á Swiątośćią / y owßem dáleko mniey tákową mocą / ktoraby miáłá być nád ſłowo Boże / álbo Swiątośći / To ieſt / żeby Słowem Bożym y Swiątośćiámi / álbo w tych rzeczách kto miał czynić y poſtepowáć wedle ſwey woley / álbo mniemánia ſwego / Jáko Papież niewſtydliwie ſobie ſmyſlił / á iżeby Pan Bog ku temuż też Duchá ſwego świetego w ich pośrodek y Concilia á porády dawáć raczył ꝛc. Ale że ieſt *Miniſterium* á ſłużbá tákowa / ktorą ſłużbe oſoby / od Páná Bogá ku niey porządnie wezwáne y potwirdzone ſą / Pánu Bogu y Zebrániu Chrześćiáńſkiemu z tákową wiernośćią wßyſtko czynić y ſpráwowáć máią / żeby Słowo Boże práwie y ßczyrze przepowiedáli / y Swiątośći wedle mowionego poſtánowienia podawáli / y onemi ßáfowáli / y przytym naprzećiw wßeláкiemu zfałßowániu / mocno y ſtále trwáli.

A ten

A ten mocny grunt / y práwa Formá á ſpoſob prawdziwey ſzczyrey Nauki / ieſt doſyć okſićie zámkniony y wypiſány / *In corpore Doctrinæ & Refutatione corruptelarum.* To ieſt / w Summie á gruntownym zámknieniu práwey Chrześćiáńſkiey Kośćielney nauki / y pogánieniu wſzelákich fálſzerſtw y Sekt przećiwko ſłowu Bożemu będących ꝛc. Ták iáko Roku przeſzłego 1567. od ſławney y świętey pámięći Jego Miłośći Xiążęćiá / y zacnego wſzego Ziemſtwá znowu ná nie zezwolenie ſię z ſtáło. Ná co też y Jego Miłość łáſkáwe y miłośćiwe młode Xiążę y Pan náſz przyzwolił. Przy ktoreyżeto náuce teraz / y ná przyſzłe czáſy mocno ſtáć y przy niey trwáć chcemy / y nigdy nie mamy áni chcemy co odmienić / gdyżwiec Słowo Boże ieſt / y iednoſtayny zmyſł Prorockiego y Apoſtolſkiego Piſmá świętego / Tudzież też y prawdziwy ſtárádawny y poſpolity Oycow świętych w Zebrániu Chrześćiáńſkim będących *Senſus & Conſenſus*, to ieſt Zmyſł y Zezwolenie / wiárá y nauká w niey ieſt wyrázona y pokázána.

O drugiey częśći / zwłaſzcza / o Vrzędzie Káznodzieyſkim / iáko y od kogo porządnie wedle Słowá Bożego ma być opátrzány / Y co zá ſławetny Vrząd ieſt / iáki żywot y nauká iego / y iáko záchowány być ma : Też iáko Szkoły máią być opatrzone / y wſzyſtkie rzeczy obyczáiem Chrześćiáńſkim vłożone : To w poſpolitym zezwolonym poſtánowieniu oznaymiono ieſt / w Xięgách ktorych Tytuł á napis : O wybierániu obudwu Biſkupow Samlandſkiego y Pomezanſkiego ꝛc.

A iż Nád to

Nád to sa iescie inne części / bez ktorych też być niemożemy / ále ie w Kościelech nászych obserwowáć y mieć chcemy / dla ludu pospolitego / áby ten o pomienionych potrzebnych cześciách w Vrzedzie Ráznodzieyskim iák sie godzi informowány / y w wyrzadzániu powinowátey Reuerencyiey á poczciwości záchowány był.

A te iste (rzeczy bez ktorych w Kościelech nászych / być niechcemy) sa Ceremonie álbo Obrzedy y zwierzchne *ritus* á Kościelne Porzadki y Vstáwy / ktorych iście Pan Bog niewyráził / ále my ie postánowili. Przetoż też nie sa tákowe potrzebne cześci / żeby Sumnienia násze obowiazáć miáły / álbo odmieniane y popráwiane być nie mogły : Iáko nas obowiezuie Słowo Boże y chwalebne Swiatości. Nie / wszákże w tákowych cześciách (w Obrzedziech) Zbáwienie násze sie nie záwiezuie / áni ich ktemu potrzebuiemy / Lecz vżywáne bywáia tylko ku posłudze nászey / zwłaszcza ná to / ábych czásu pewnego / ná mieścách godnych náznáczanych zbieráli sie / y o wyżey mowianych cześciách ku zbáwieniu należacych náuczáni byli / y onych vżywáli / w słuszny poczciwości y porzadku dobrym / według ony zdrowy nauki Páwłá S. ktory chce y zada / áby wszystko poczciwie y rzadnie miedzy námi było odpráwowano 1. Cor. 14.

Przetoż mocą nászey Chrześciáńskiey wolności / te iste Vstáwy á porzadki ludzkie / wedle odmienienia okoliczności czásu / mieyscá / y osob / moga być pomnożone y vmnieyszone / owa y wszystki doczysta porzucane. Ná- wet też máia y musza być porzucane / iesli by ie kto onym

wyżey mowionym naypotrzebnieyßym cześćiam / to ieſt / Słowu Bożemu y Swiątośćiam / zárowne po- czytáć / y ku náßemu dußnemu zbáwieniu zá potrzebne / álbo zá oſobliwą ſłużbę Bożą náucząć y powiedáć chciał. Albo ieśliby dla tego vżywáne były / áby iáwnym Nieprzyiaćiełom y Prześládowcom ßczerey práwey nauki / tymi ſie pochlebowáło / Jáko S. Páweł w tákowym ſpoſobie á poſtępku Obrzezánie / rozność Pokármow / y czáſy / cále (álbo doczyſtá) potępił y odrzućił / iáko tákowe rzeczy przy ktorych prawdá Ewangeliey świętey rownie ſtáć niemoże / lecż wßyſtká praca w náuczániu / y przepowiedániu prożna y iełowa / owa Pan Christus przytym z naydroßą záſługą ſwą doczyſtá vtrácon bywa / Gal. 2. 4. y 5. O czym ſam że też S. Páweł ná inßych mieyſcách mowi / Iże nic ieſt obrzezánie / 1. Corinth: 7. Rozność pokármow y czáſow też nic / á iż krom obráżenia mogą być trzymáne / y nie trzymáne / Rom: 14.

Tá rozność (mowimy) muśi być obſerwowáná iáko ią S. Páweł też obſerwował / 1. Corinth: 11. Gdy mowi: To com od Páná wziął / tom też im dał / y powtarza to iſte Boſkie poſtánowienie doſyć iáſnemi słowy. A co ſie inßych rzeczy przytym dotycże / to inßego czáſu gdyby do nich przyßedł / obiecuie poſtánowić / Krom wątpienia to muśi być / że tákowy przydány porząd / onego Apoſtołá Páná Chriſtuſowego / nie był ták bárzo potrzebny / y ważny / iáko ſámo ono poſtánowienie Chriſtuſowo. Ale tylko tákowa rzecz / ktora ku zbáwieniu y poćießeniu ſumnienia przy Wie-

czerzey Páńskiey nie iest potrzebna. Boby tákowy porządek wnet przy świątośći stołu Bożego mienić y wypiśáć był powinien/ krom náruszenia y obrázenia sumnienia onego dáli nietáiąc. Gdyż wiele ich mogłoby vmrzeć / przed tym niżliby to postánowiono było. Ktorzy wszyscy/ gdyby tákowe postánowienie ku zbáwieniu potrzebne było / á ktorzyby go nie vżywáli przy Wieczerzy Páńskiey/ potepieniby być muśieli.

A przetoż w tey trzećiey częśći o Ceremoniach/ chcemy się też ták spráwowáć / Nie Papieskim / niepobożnym y niewiernym sposobem / żebyśmy osobliwą służbę Bożą z tego czynić mieli / Bo Páná prożno czćimy Ludzkiem przykazániem / Matth: 15. Ani też żebychmy vbogim Chrześciánom Brzemioná ná ich Grzbiet wkłádáć chćieli. Czego też żadny Apostoł niema czynić/ 1. Corint. 7. Gdyż od tego wolni są vczynieni przez nadroższą Krew Christusowe. Gal. 5. y 1. Corint. 7. Ale tylko dla tego áby wszystko pocżćiwie y porządnie miedzy námi postánowiono było / krom wszelkiey supersticiey á powiáry / y nie wedle Słowá Bożego będącey / á iżeby tym porządkiem pospolity Lud/ á osobliwie młodź/ ktora też nie podleysza częśćią iest Zebránia Chrześćiáńskiego/ ku pobożnemu rozmysłániu wyżey mowianych potrzebnych częśći / zwłaszcá/ Słowá Bożego/ y chwálebnych Swiątośći/ pobudzona y przywiedziona byłá / Gdyż z tákowego pocżćiwego porządku dobrze wyrozumieć może / iże my w tym nie pospolite spráwy / y nieproste rzeczy spráwuiemy/ ále drogie y známienite dobrá / á dáry od Páná BOgá

wszechmo-

wßechmogącego nam dáne / w ktorych náße zbáwienie przed Pánem Bogiem zależy / ktory z swoiemi miłemi Anyołmi sam przy nas w pośrodku y zgromádzeniu náßym przytomny iest/ Matth. 18. y 1. Corint. 11.

Przetoż też z bezecnemi Kalwinianámi y błądołbámi w tey mierze nákłádáć niemożemi / ktorzy sobie ták rozumieią / że Ewangelycko żyć nikt niemoże/ ieśli by wßelkiego málowánia nie zgásił / wßystkich Obrázow nie znißczył y wßech Obrzędow nieporzucił/ á grubie/ nie obyczáyne bez wßelkey disciplinyy porządku / iáko Bydło nierozumne sobie postępował. Tákowy nierząd niech sie im podoba iáko chce/ My iednák wiemy / że sie to miłemu Bogu / ktory nie iest Bog nieporządku / 1. Corinth. 14. upodobáć niemoże / owa iże to ku zbudowániu/rozmnożeniu Kośćiołá Chrześćiáńskiego nie służy. Niech że przeto o tym mowią co chcą / wßákże tu dla nich niczego nieopußczono áni postánowiono. Ale tylko dla zbożnych ludzi/ y Młodzieży miły ku pożytku / wßytko sie ták przed sie wzięło y rozspráwiło.

A przetoż też wßyśći pobożni Plebanowie y Sludzy słowá Bożego / y wßyscy inßy Ludzie wierzący ku temu rádzi pomogą/ áby wßystko pobożnie y poczćiwie odpráwowano było / á iżeby nie káżdy osobliwie sobie czynił inßy sposob w śpiewániu álbo czytániu/ y Spowiedzi słuchániu/ y chrzczeniu etc. Náłoż też iednák Chrześćiáńską wolność o tákowey vporności y swey woley / nie ma być rozumiano y owßem nie ma

 to być

wo być ćierpiano / ieśliby sie kto inaczey spráwowáć chćiał. A wßákoż ieśliby niekiedy przygodá sie zstáłá/ álbo też dla inßych słußnych przyczyn / ktore sie przygadzáią/ krom pogárdzenia y upornośći/ y swey woley/ to ma swoie wymowkę / wedle wyßßey wypisáney przyczyny. A ták o Vstáwie á porządku Kośćielnym y o wypisánych náśláduiących Częśćiách/osobliwie y rożnie spráwę y naukę wydamy/ Zwłaßcza :

O Nießporze / Sobocie/ Niedzieli y Powßednim dniu.

O Spowiedzi y Absolucyey á Rozgrzeßeniu.

O Iutrzni y zaránnym Kazániu.

O Dniách ktorych Modlitwy máyą być czynione.

O Mßy y Wieczerzy Páńskiey.

O Przypołudnim Kazániu w Niedziele.

O náuczániu Catechismu.

O Swiętiech.

O In-

O Niesporze / Sobocie / Niedzieli y powszednim dniu.

WMieściech / ktore Łácinskie szkoły máią / á zwłaszcza w Krolewcu / ták ma być trzymano / że początek ma być záczęty przez Diákoná / śpiewáiącego Deus in adiutorium meum intende. A gdy ná to zwyczáynie Chor odpowiedział / tedy dwoye Pácholąt máią intonowáć Antiphone de tempore, á potym wszystek Chor ma śpiewáć Psalm álbo dwá / ná przemiány / ieden Wiersz zá drugim / wedle stárożytnego obyczáiu.

A gdyż tákowe exercitia y ćwyczenia dla tego postánowione są / áby się Pácholętá w Łácinskich Szkołách czwyczyli. Przetoż też Psalmy máią być połácinie śpiewáne.

Po Psalmiech ma być Responsorium y Hymna śpiewána de tempore / iesli są szczyre y z Pismem Swiętym się zgadzáiące.

Po spie-

Po ſpiewániu Hymny ma być vczynione krotkie kazánie/ ktore dla tego ma być odpráwowáne/ áby Communicantowie á ći ktorzy máią przyimowáć chwálebną świątość Wieczerzy Páńſkiey/ (ieſli tego wieczoru do ſpowiedźi poydą/) krotko były im ná pámieć przywiedzione nayprzednieyße y naypotrzebnieyße części nauki Chrześćiáńſkiey. Przetoż Diakonowie máią ich porządnie náucząć á oſobliwie ty części iedne po drugiey czyście y proſto á łatwie y krotko przekłádáć/ Zwłaßcza:

O Pokućie/ iáko y dla czego ią Pan Bog mieć chce/ y co ieſt Pokutá.

O nayprzednieyßych dwu częśćiách Pokuty/ Náko;

I. O prawdziwey ſkruße/ ktorą Człowiek Chrześćiáńſki máiąc/ od Grzechow ſie powśćiąga/onymi z práwego ſercá ſie brzydzi w nienawiśći ie ma/ y od nich przeſtáie.

II. O práwey wierze y dufániu w Pánu Bogu przez Chriſtuſá/ ktora nie dopußcza rozpáczáć/gdyż wiec łáſká Boża w Pánie Chriſtuſie niezmierzona y niewymowna y wietßa y okfitßa ieſt/ nizli grzechy wßyſtkiego świátá/ y

owszem też dáleko wiecey niżli grzechy iednego Człowieká.

O porządnych srodkách / przez ktore Pan Bog tákową łáske po przyietym Chrzcie świetym/ nam záwżdy dáye/ Jákoto przez Swiętą Absolucia á Rozgrzeszenie/ y moc Kluczow.

Co iest osobliwie Priuatna absolutia á osobliwe Rozgrzeszenie / y iáko yey sam Pan Christus vżywał / przy Párálitzem zárážonym / Matth. 9. y oney vbogiey wielkiey Grzesznicy/ Luc. 7. A też przy onym Mężoboycy á łotrze ná krzyżu wiszącym/ ꝛc.

Co zá osobliwe pocieszenie y zbáwienne lekárstwo obiecáne nam też iest w świętey Wieczerzy Páńskiey / y co tá iest / zwłaszczá Ciáło y Krew Christusowá / wespołek że wszystkiemi pożytkámi pożyskánemi z naydroższym vpominkiem odkupienia nászego.

Jáko sie kutemu dostoynie przygotowáć mamy.

O práwey Chrześciáńskiey wdzieczności/ zá ty y insze wszystki dobrodzieystwá/ y o owocách káyánia / ábysmy żyli wedle woley tego/ ktory zá wszystki vmárł/ 2. Corinth. 5. y iemu

służyli/

służyli / nie wedle od nas sámych zmysłoney świątobliwośći / ktora iest odrzucona y potępiona / Coloss. 3. Ale w świątobliwośći y sprawiedliwośći / ktora sie iemu podoba / dla tego iże ią sam przykazał / Luc. 1.

A gdy tákowe części w niektorych Kazániach będą náuczáne y wykłádáne / tedy máią Wikáriyowie ty iste Kazánia zás znowu począć / y ony czyśćie krotko zámknąć / áby cáłe Kazánie nie było dłużey nád puł godźiny / tedy ták niektore sercá pobożne będą tym mocni wyrozumieć y pámiętáć / y z tego sie polepßyć.

Gdy Swiętá álbo święty Wieczor iest / tedy ma być nieco wźięto de tempore, á wßákoż nie długo ma być vczyniono / áby był czás ku Spowiedźi / y káżdy Ociec czeládny álbo Gospodarz y Gospodyni s swoią Czeládźią / mogli przytym też inße domowe prace y spráwy przed Swiętem odpráwić y wypełnić.

Po Kazániu ma być Magnificat spiewáne y Antiphona de tempore, á zátym Collecta y Benedicamus Domino.

O Niesporze/ Sobocie/.

Nieszpor w Niedziele y dniá Swietego.

WPoczątek ma być vczyniony od Kápłaná/ y wedle Intonaciey z Psalmámi Responsoriami / y Hymnámi/ ták wszystko ma być trzymano/ iáko wyżey porządek vczynion iest.

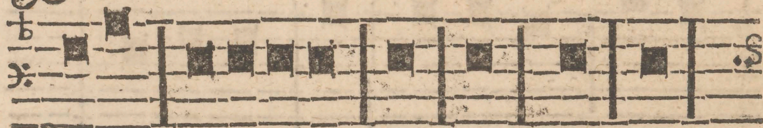
Po spiewániu Hymny ma być kazánie/ y postánowiona Epistołá de Dominica, to iest/ Niedzielna/ álbo ktorego inszego dniá Swietego ma być wyłożona/ á w tym żádny Kápłan nie ma nic osobliwego czynić/ wedle swego włásnego domniemánia.

Po Kazániu máią dwoye Pácholąt przed Chorem stáć/ y część z Catechismu Lutherowego po Niemiecku álbo po Polsku czytáć/ y z wykłádem iego/ áby ták młodź swoie Exercitia á ćwiczenie/ gdy pospolstwo wespołek zgromádzone

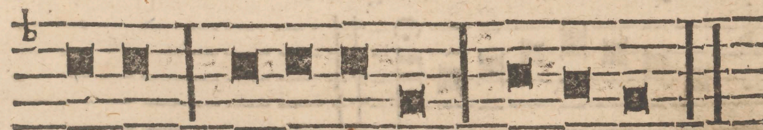
mádzone iest / też miáłá / á izeby sie w tym zwyczáiłá / w tákowym zgromádzeniu czyście / poczćiwie y z przystoynym wstydem nayprzednieysze Artykuły á członki Nauki Chrześćiáńskiey wyznáwáć y ony przedkłádáć. Po czytániu Catechismu ma być spiewáne Magnificat po Niemiecku álbo po Polsku w tym niżey wypisánym Tonie.

WIelbi Duszo moyá Pánà /

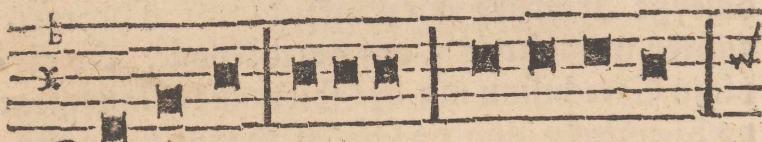
Y vrádowáł sie iest Duch moy

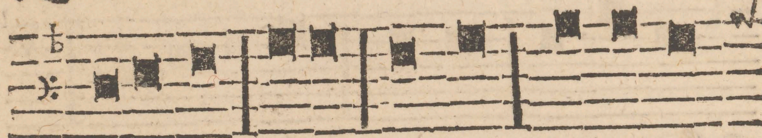
w Bogu Zbáwićielu moim.

O Nieszporze/Sobocie/
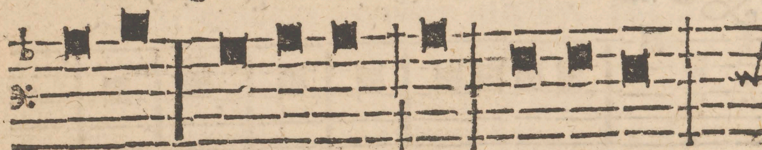
Po Magnificat ma násłádowáć tá Antiphona.

Christusá nászego Zbáwićielá

wiecznego Bogá/pánny Mariey

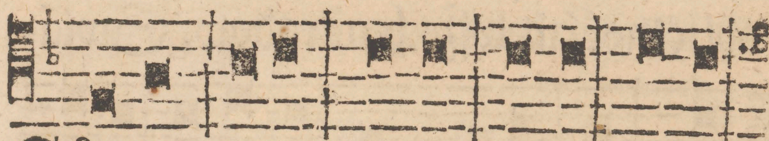
Syná/Sławimy áż ná wieki/

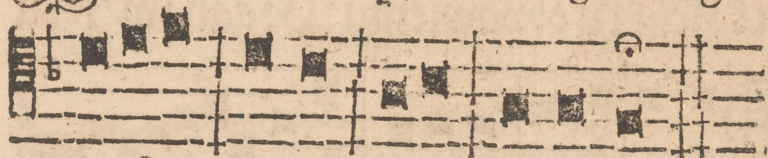
A- men.

Potym

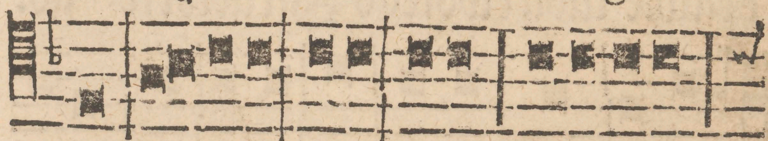
Potym bywa śpiewano / Nunc dimittis, iáko tu nápisáne iest.

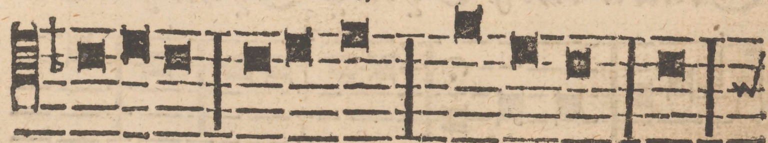
Teras Pánie wypuść sługe twego

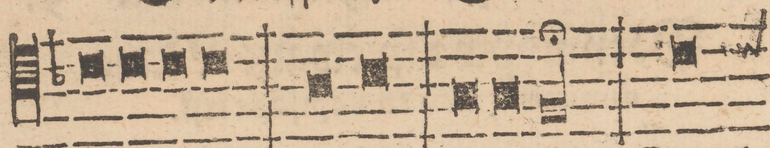
w pokoyu wedle słowá twoiego.

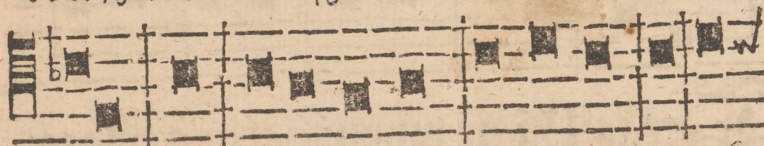
Bo widziáły oczy moye Zbáwićielá

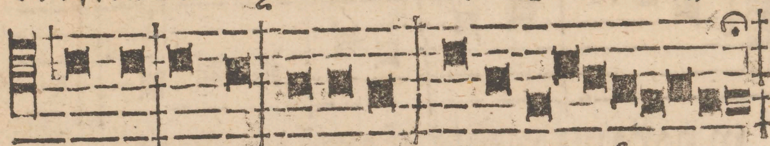
twoiego / Ktoregoś ty zrządził przed

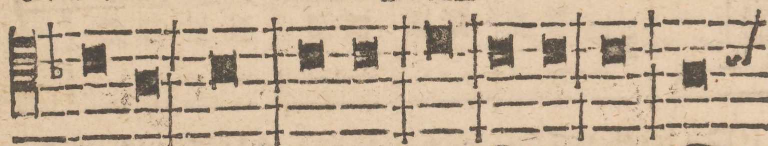
oblicznośćią wszech narodow. Swiá-

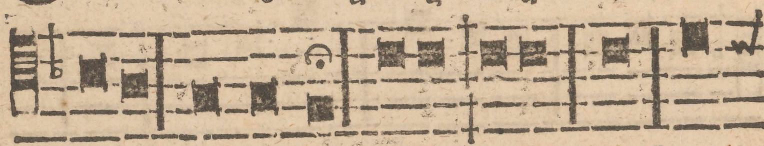
tłośćią ku obyáwieniu Pogánow / y ku

słáwie ludu twoiego Jsráelskie go.

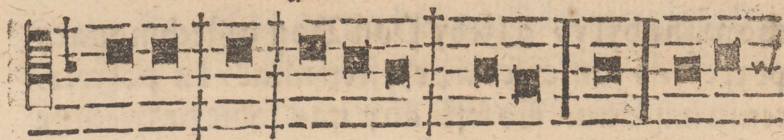

Słáwá bądź Oycu y Synu y Du-

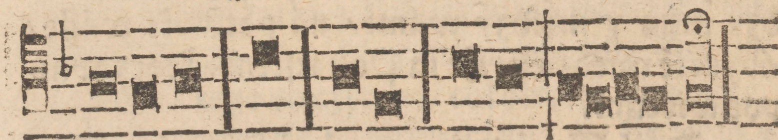

chowi świętemu / Jáko byłá ná po-

cżątku

czątku y zostawa teraz/ y potym

záwżdy y ná wieki wiekow/ Amen.

A gdzie Orgániste máią/ tedy on iedeu Wiersz gra ná Orgániech/ á Chor drugi śpiewa/ tákże po Magnificat Chor śpiewa Antiphone/ A Orgánistá po Nunc dimittis, gra ktorą Pieśń.

Potym bywa zámkniono Wierszikiem/ Collecta/ y Benedicamus Domino.

Ty są Exercitia pietatis, ku ktorym Sabbath á Dzień świety ma być obrocon/ przy ktorych Chrześciánin żadnego obciążenia nie ma/ áni może mieć. Gdyż wszystko ku temu iest postánowiono/ ábyśmy sámi/ y násze miłe Dziatki/ w poczciwośći/ y w Boyáźni Bożey wychowáne

chowáne były / á izeby Pan Bog wszechmogący przyczyne y mieysce á przystep miał / ku poswieceniu náfzemu. To iest áby nas sobie przyiemne vczynił. Jáko mowi sam Pan Bog / Exod. 31. Moy Sabbath á Dzień święty iest známie miedzy mną y miedzy wámi / ná potomki wáfze / ábyście wiedzieli / ize ia Pan iestem / ktory was poświecam.

Dniá Swietego / ma być śpiewáno Magnificat przed Kazániem po łácinie / po Kazániu ma być zámknienie vczynione Niemiecką álbo Polską Pieśnią de tempore &c.

Nieszpor Powszednich álbo robocnych dni.

Oczątek ma być vczyniony przez Kápłaná z Antiphonámi y Psalmámi / iáko yuż wyżey rzeczono iest.

Potym ma Páchole z Bibliey latinè in usitato tono Lectią czytáć / Ták : Lectio Iesaiæ Prophetæ, &c.

capite

capite &c. A to co po łacinie Pacholę czytało/ to záś drugi Chłopiec ma po Niemiecku álbo po Polſku czytáć przed Chorem proſto sine tono.

Tákowe czytánia ku temu ſą pożyteczne/ áby ſie młodź textu z Bibliey nieco náuczáłá pámietáć/ Bo to iednák być niemoże/ iżby Dziatki nie miáły z tego co czytáyą/ cokolwiek pámietáć. Też y ku temu ieſt to pożyteczno/ iże ſie vczą y zwyczáyą/ w Kośćiele wedle ich wezwánia przed Ludem mowić/ y to iſte ku czemu bedą wezwáni y poſtánowieni krom boyáźniey ſpráwowáć y wypełniáć.

A gdy lectie bedą dokonczone/ tedy ma być ſpiewano z Antiphoną/ Magnificat po łácinie/ á potym Collecta, cum Benedicamus Domino.

Nieſzpor

Niesspor w máley Parochiey y we Wsiách.

GDzie podłe y máłe szkoły są / tám ná Nieszporze ma być spiewan ieden Psalm álbo dwá po Niemiecku / álbo po Polsku / Potym Pleban z Catechismu krotką nauke ma prosto á łatwie wykłádáć / áby vbogi lud mogł sie niecżego z tego náucżyć.

A niemáią być wszelákie Pieśni Niemieckie álbo Polskie spiewáne w Kośćiele / ták we Wsiách / iáko y w Mieśćiech / ále osobliwie tylko Lutherowe Psalmy máią być vżywáne. Bo w tych mamy pieknie zámkniony wszystek Catechism / z szczyrym y znamienitym wykłádem. Naprzod / Przykazánie Boże / we dwu Pieśniách. Toć iest dziesiećioro Przykazánie Boże / ꝛc. A Chcześli Człowiecże zbáwiennie żyć. Powtore / Artykuły wiáry nászey Chrześćiáńskiey / Wierzymy w iednego Bogá etc.

Po

Po trzecie Modlitwá/ w/ Oycze nász ktorys iest w Niebie etc. Tez cáły skarb Chrztu świetego w Pieśni/ Gdy Pan Christus ku Jordanowi przystapił etc. Naypotrzebnieysza spráwe y náuke o świetey Wieczerzy Páńskiey. w/ Jesus Chrystus nász Zbáwićiel etc. N/ Boże badz pochwalon etc. A kto to wszystko wespołek krotiuchno chce mieć zámkniono/ y z pożytkiem iego/ ten niechay spiewa/ Weselćie sie wszyscy Chrześćiáni etc. Albo D. Speratá bárzo piekny y známienity Psalm. Z łáski Bożey przyszło knam zbáwienie etc. Przytym są też známienite/ poćieszne/ y nauki w sobie wyborne zámykáiące Psalmy/ Przednie mocny iest Grod Pan Bog nász etc. Ieśli Pan Bog tego czásu nie bedzie z námi etc. W pośrzod żywotá nászego etc. Ieśli Pan Bog sam nas nie wspomoże/ gdy nászy Nieprzyiaćiele przećiwko nam powstáią etc. Mowią źli ludźie szaleni etc. Błogosłáwiony to Człowiek/ co sie ták spráwuie etc. Ninie puść Pánie Sługe swego etc. Chwal duszo ma Pánà swego etc.

Item/ Psalmy w ktorych sie modlytwy zámykáią: Duchu nayświetszy knam záwitay etc. Stworzyćielu Duchu święty etc. Pánie Boże

Duchu Swiety etc. Boże Oycze rácz być z námy.

Ach Boże z niebá weźrzy k nam etc. Boże smiłuy sie nád námi etc. Z głębokości wołam k tobie etc. Smiłuy sie nademną Pánie etc. O Christe Synu Boży od Oycá ná wieki etc. Broń nas Pánie przy twym słowie etc.

Przytym ma też káżdy czás y Swięto swoie piękne Niemieckie y Polskie Psalmy / Iáko w Aduent / Przydź odkupicielu pogáńskí etc. Ná Boże Národzenie / Christá Páná iuż wszyscy ludzie chwalmy etc. Pochwalon bądź Pánie Jesu Christe etc. Z niebá iestem posłan wász Zbáwiciel. Weselmy sie iuż wszyscy chwaląc Bogá z tego etc. Nástał nam dźień wesoły / In dulci iubilo &c. Przes cáły post / Christe ktory iest dźień y świátłość etc. Ná Wielką noc / Christus z martwych wstał iest etc. Przes twe święte zmartwych wstanie etc. Wesoły nam dźień nástał / Jż śmierć Christus zwyćiężył etc.

Iest też przytym Letania wyborna / piękna szczyra y práwa / iákoby pospolita modlitwá zá wszystki doległości y potrzeby / y zá wszystki stany / Przytym też y polskie Te Deum laudamus.

wktorym

wktorym dziekuiemy Pánu Bogu/ wpráwym vznániu y wyznániu iego Istnośći y woley.

Iże nie potrzebá iest wszeläkich nowych pieśni zbieráć/ y do Kośćiołá wnośić. Mamy ie chwałá Pánu Bogu dobre/ iákoby iedno mogły być vczynione. A w niczym nam iśćie niedostátku niemász/ tylko w tym/ iże sie iuż nam ten drogi skarb vprzykrzył/ y mamy chęć/ nieco nowego przedśię wziąć/ áż ná ostátek niemal nie wszystki Psalmy Lutherowe vtrácimy/ á káżdy swe własne wymysły y złożenie bedzie podawał/ ktore iednák dáleko z Luterowemi nie zrowniáią sie in genere dictionis álbo ponderibus rerum.

A przetoż Plebani powinni wzgląd ná to mieć/ y Mistrzom szkolnym nie dopuszczáć áby oni mieli śpiewáć co sie im podoba. Ale ku temu pobudzáć/ áby ty Pieśni wyżey pomienione były trzymáne/ y pilnie śpiewáne. Bo tu mamy ku proszeniu/ y ku modleniu/ ku náuczániu/ ku pociesseniu/ ku dziekow vczynieniu y ku chwaleniu Páná Bogá/ iśćie obficie y bárzo piekńych/ á iáko S. Páwel zowie/ wdzięcznych y przyiemnych á miłych Pieśni dość/ ták

 iże też

iże też żadnych inßych w Kościelech nie potrzebuiemy. Tylko proś/ modl się/ y śpiewáy kto śpiewáć vmie/ nie tylko w Kościele/ ále też Oycowie Czeládni/ álbo Gospodarze/ máią zwyczáić y pobudzáć swoie czeladź ku temu/ áby też przy swoiey robocie ná polu/ y w domu/ tákowe Psalmy rádzi śpiewáli/ áby ták Pan Bog był chwalon/ á iżebyśmy y z inßemi polepßenie z tego wzięli.

Nie iest też iście zły zwyczay/ iże we wśiách y w máłych Miásteczkách/ wedle stárego zwyczáiu ráno y wieczor ná káżdy dźień bywa dzwoniono/ ácz tám wiec żadnego Nießporu y Jutrzniey nie bywa/ y stawa się to ku nápominániu Ludu/ áby káżdy Páná Bogá prośił/ o pospolity pokoy/ wespołek y o wßelákie okśite pożegnánie Boskie/ częsnego y wiecznego dobrá. Też áby było Pánu Bogu wßechmogącemu dźiękczynienie zá wzięte dobrodzieystwá iego/ ktory nam Pokoy o ktory żądamy z łáski swey dáie/ iże wnim y Ludzie/ y Bydło bezpiecznie y wesoło może przebywáć przy robocie swoiey/ y od roboty odchodźić/ Jáko o tym Plebani/ przećiwko Papieskiemu złemu vżywániu/ swoie owieczki

á słu-

á słuchácze z 65 Psalmu náucząc/ y ony ku modlitwie pilnie nápominác máią. Agdyż też vbogi Ptaßek głosem swym Stworzyćielá swego chwali/ skoro iedno Słonce wznidzie/ czemuby smy też iemu ku czći á chwale/ ku modlitwam náßym ktorego Psalmu nie rádźi śpiewáli/ ktory nas nád Ptaki dáleko wiecey y okfićiey pożywić chce/ á gdy ten nedzny/ biedny/ y frásowliwy żywot dosłonczenie swe weźmie/ że nam chce dárowáć Krolestwo niebieskie y żywot wieczny w Christu Jesusie Pánie Zbáwićielu náßym.

O Spowiedzi/ y Rozgrzeßeniu.

PRzed Nießporem y po Nießporze iáko káżdego czásu potrzebá bedzie vkázowáłá/ máią/ Wikáriyowie y Plebáni siedzieć ku słuchániu Spowiedzi/ y káżdą Osobę z tych ktoreby drugiego dniá communikowáć álbo

przystepowáć chćiáły / z osobna słucháć / y wedle káżdey dolegliwośći / y vrzedu ktory im iest polecony ku zbudowániu Zebránia Chrześćiáńskiego y poćieszeniu vbogiego sumnienia ludzkiego / przed Pánem Bogiem / pilno máią náuczáć.

Ten Vrząd iest od Páná Bogá Káznodzieyom polecony / y ku zbudowániu y poćieszeniu sumnienia ludzkiego od Páná Christusá sámego podle Kazánia ták postánowiony.

Iże ći iśći / ktorzy Kazánie o Pokućie y Odpuszczeniu grzechow przyimuią / y wedle pokuty sie spráwuią / odpuszczenia grzechow nigdziey indzie / iedno od sámego Páná nászego Iesu Christá / przez postánowione pośrodki / Kazánia Euangeliey / y chwálebne Swiatośći / wedle vstáwy Christusowey szukáią / ći máią być od Grzechow rozwiązáni / y ich Grzechy máią im być odpuszczone / y máią być od nich absolwowáni á rozgrzeszeni.

A ktorzy o Kazánie nie dbáią / álbo idą tylko do Kośćiołá / á żadney pokuty nie czynią / ále zostáią przedsie iáko y pierwey w swych grzechách zátwárdzieli / y owszem żadnego odpuszczenia

pußczewia Grzechow nie żądáią / álbo ći iśći krom Christusá / álbo w Christusie / krom po⸗srodkow od niego sámego postánowionych tego ßukáią / y mniemáią iednák żeby bez słowá Bożego y Swiątośći mogli być zbáwieni / ći iśći máyą być związáni / y ich grzechy máyą im być zátrzymáne / Matth. 16. Joh. 20. Przetoż ći nie máią być absolwowáni á rozgrzeßeni / y ku żadnym Swiątośćiam przypußczeni / gdyż ći iśći nie ku rozwiązániu á odpußczeniu grze⸗chow / ále ku związániu á zátrzymániu grzechow tákowych od sámego Páná Christusá są postá⸗nowieni.

Ma przeto Spowiedź pilnie być záchowá⸗na / Nie dla tego iżeby kto miał powinien Grze⸗chy swoie Káznodzieyi obyáwić / álbo ony wßy⸗tkie wyliczáć / iáko Papież ze wßystką swoią rotą y násládownikámi swemi / vbogie sumnienia tym vćiskał y dreczył. Ale áby naprzod Káznodzieiá práwie postępował / dobre od złego odłączał / Jerem. 15. y też áby wiedział komu chwalebną Swiątość podawa / áby sie niestał vczestnikiem cudzych grzechow / 1. Tim. 5. Ezech. 3. A Pereł nie miotał przed świnie / Mat. 7. Gdyby miał iy ab⸗

solwowáć á rozgrzeszáć/ y dopuszczáć do Swiątośći/ ktorzy o Bożym słowie nic nie trzymáią/ y fałszywe sprosne błedy zástempuią/ iáko Papieżnicy/ Sacramentarze/ Nowochrzczency y inni tym podobni Sektarze. Nie wiedzą też nic o dziesiećioru Przykazániu Bożym/ Artikulech á członkách wiáry chrześćiáńskiey / modlitwie Páńskiey/ y Swiątośćiách: nie rzekę żeby o nich prawdziwą wiárę mieli/ álbo idą y przystempuią bez pokuty / y żyią iákoby nieme á dzikie rospuszczone Bestyie.

Tákowi niemáią być dopuszczeni áliżby sie polepszyli/ y práwą Pokutę vczynili/ y nie ma im być Swiątość dána / bo iesliby ią przyieli / tedyby ią przyimowáli ku sądowi y zátráceniu / ku czemu my w nászym Vrzędzie żadnemu nie mamy służyć / áni pomagáć/ Iáko święty Páweł mowi/ 2. Corinth. 10. Pan dał nam tę moc/ wam ku polepszeniu/ á nie skáżeniu.

Po wtore / Spowiedź dla tego ma być trzymána / iże tym tego potrzebá iest/ ktorzy chcą iść ku Wieczerzy Páńskiey/ áby wedle nauki Plebaná swego byli náuczeni y nápominani ku doświádczeniu sámych siebie / áby nie niegodnie

sobie

ſobie ſámi ku ſądowi Ciáłá Chriſtuſowego pożywáli y Krew iego pili/ 1. Corinth. 11.

Po trzecie/ ieſliby niektore záſmucone y vdreczone ſerce Człowiecze/ miáło iákie oſobliwe obćiążenie dla grzechow ſwych/ chciáłoby w tym porády ſzukáć v Plebaná álbo Opiekuná duſze ſwoiey/ áby to tym łatwiey tu vczynić mogło.

Ná oſtátek potrzebá ieſt oſobliwie Spowiedź też mieć/ áby káżdy zſtrony oſoby ſwoiey mogł otrzymáć weſołe poćieſzenie Abſolutiey á Rozgrzeſzenia. Gdyżwiec Pan Bog wſzechmogący nie iednáki ále rozmáity ſpoſob/ wedle poſtánowienia ſwego/ łáſki ſwey vdzieláć raczy/ iáko ten ktory ieſt we wſzelkim miłoſierdziu bogáty y okſity/ Eph. 2. Przetoż tego ſpoſobu nie mamy zániecháć/ ále on ku náſzemu weſołemu poćieſzeniu z wielką pokorą y poniżeniem y dziekow czynieniem przyiąć/ y onego vżywáć.

Przetoż też Plebani y Wikáryiowie ták ſie ſpráwowáć máią przy Spowiedźi/ áby ná káżdą Oſobe dobry wzgląd mieli/ y w tym ſie czyśćie y ſpoſobnie ſpráwowáli.

Gdzieby przeto ty iste / ktorzy sie spowiedáią baczyli / być niepobożne y bezpieczne / áby im ich Grzechy przez Zakon Boży dobrze okázowáli / y nieznośny gniew Boży im opowiedáli / y tym ich sercá pobudzáli. A gdy sie to po nich pokaże / iże im iest żal dla grzechow ich / y ku temu będą przyrzekáć / że sie chcą polepszyć / tedy ty máią przyimowáć / á nie inaczey.

II. A ktorzyby záś boyáźliwe y lekliwe sercá mieli / rádziby dobrze czynili / wszákoż niekiedy w grzech z niechcenia wpadáią / y od niego záchwyceni bywáią / lecz im tego żal / y dla Grzechow swych są smutnemi y troskliwemi / ći máią záś być vćieszným Kazániem Ewangeliey świętey poćieszeni.

III. Przy tych ktorzyby osobliwe vpadki ćiężkośći y pokuszenia czuli y mieli / tám wszelka wierna pilność ma być przydána / áby tákowe Osoby práwie były náuczone y poćieszone. A niema sie żaden Pleban tego wstydáć choćiażby nie záwżdy zárаz nagle dostátecznie mogł ná to odpowiedzieć. Przetoż gdyby wielka y ważna rzecz vbogiego á obćiążonego sumnienia sie tykáiąca byłá / tedy tę rzecz ma wźiąć ná rozmyślenie / á iesliby

áiesliby iemu się cięszka y trudna być widziá=
łá / tedy ma v swego Biskupá porády szukáć /
wszákoż nie miánuiac Osoby / áby tákowi vbodzi
ludzie práwie mogli być náuczeni / y wspo=
możeni.

A iesliby też duszni Opiekunowie á Sługzy IIII.
słowá Bożego wątpili / iesli niektore osoby po=
trzebne częśći nauki Chrześćiáńskiey / ktore w
Catechismie zámknione są vmieią / álbo nie /
Tedy ich máią posłucháć / áby żaden niewiedząc
co zacz iest / álbo coby o wierze / y swiątośćiách
trzymał / ku pohánbieniu tych istych / ták niedbá=
le nie był ku temu przypuszczon. Bo tá istá
chwálebna Swiątość nie ma ták być w pospo=
litośći podawána y vdźielona / iáko Słowo
Boże / y pospolite Kazánie / Ale tylko tym ma
być podána / ktorzy są Chrześciánmi / y práwą
wiárę máią. A nie iest rzecz podobna / áby kto
miał mieć práwą wiárę / iesliby o nayprzedniey=
szych głownych Częśćiách Chrześćiáńskiey na=
uki niemiał nic wiedźieć / Iáko S. Páweł
mowi / Rom. 10.

Osobliwie máią też dla tego Dźiatki / ktore V.
przed tym Swiątośći nie przyimowáły / pil=

 nie o ich

nie o ich Catechiſinie pytáć / y ony doſtátecznie wysłucháć y náuczyć / áby Swiętośći / nie rozumieiąc coby tá byłá / y dla czego ma być przyimowána / ku pogorſzeniu Zebránia Chrześćiáńſkiego / y ku vpadkowi á ſzkodźie ich zbáwienia / nie przyimowáły.

VI. A ieśli też niektore oſoby / ktore o Bożym słowie máło dźierżą / á wſzákoż ná Wielkonocne świetá / álbo też y inſzego czáſu Swiętośći od Służebniká słowá Bożego zuchfále z fukiem / gwałtem / iákoby powinowátą rzecz zá ich Dźieſiećinę álbo Dań pożądáią / á wiáry ſwoiey żadney liczby á wyznánia vczynić nie chcą / áni ſie by naymniey ku polepſzeniu żywotá nie biorą. Tym ma być oznaymiono o vpadku ich duſznego zbáwienia / iże tey chwalebney świętośći nie chrześćiáńſkim obyczáyem ku ich potepieniu vżywáć będą / á iże im ku temu służyć nie możemy / iáko iuż wyżey oznaymiono ieſt. Przetoż tákowi máią być z dobroćią pięknie ná inſzy czás oddaleni / áżby ſie polepſzyli práwie pokutowáli y káiáli ſie.

VII Gdyżwiec y to śię nayduie / iże wiele ták zacżnego iáko y podłego ſtanu ludźi z niedbáłośći /

dwa niektorzy też y dla tego sie od przyimowánia Swiątośći pośćiągáią / iże nie chcą áni mogą sie polepszyć / á ták niekiedy we dwu / y we trzech / owa y wiecey lećiech / ku przyimowániu chwálebny Swiatośći Ciáłá y Krwie Christusowey nie idą. Przetoż káżdy Pleban w swoiey Párochyiey ma mieć dobrą báczność ná swoie Owieczki / ták wysokiego iáko y niskiego Stanu / ktore iemu są polecone / iż ktore sie od tego pośćiągáią / áby ie naprzod prywatnie álbo osobno / potym też y iáwnie (wszákoż nie miánuiąc Osob) ná kazálnicy / vpominał / áby śie sámi w tym nie omieszkywáli / áni od łáski Bożey / y społeczności á vżywánia nayświętszego Ciáłá y Krwie Jesu Christusowey / iáko S. Páweł miánuie / nie odłączáli / wzgardzáiąc Testament y pilnie przykazánie Christusowe / gdy mowi / To czyńcie. Item: Piyćie z tego wszyscy &c. Przydawáiąc te grożbe / iż ieśliby śie ći iśći vznáć y náwroćić nie chćieli / áleby śie sámi iednák od Páná Chrystusá / y tymże też od świętego Zebránia Chrześćiáńskiego sie odłączáć y oddaláć chćieli / iże ie zá odłączone y odćięte á oddalone / y owszem przez siebie sámych excommunikowáne á w klątwe

podáne członki mieć y trzymáć chcemy/ y dla tegoż też przy Chrzćie świętym w Kmotry im stać nie dopuszczamy/ áni ku spráwie vczynku ktorego Chrześćiáńskiego im przystąpić niedozwálamy. A ták też ma być ze wszystkiemi tákowemi postępowano/ ktorzy przynamniey we dwu lećiech Swiątośći chwálebney nie przyimowáli.
VIII. Niektorzy tę przyczynę przywodzą/ że nie idą ku przyimowániu chwálebney Swiątośći/ iże z Przyiaćiołkmi y s Sąsiádámi swemi y inszemi ludźmi/ w zwádzie y w gniewie mieszkáią. Tych máią Káznodzieie náucząć/ iże tákowe ważnie powinni są co nayrychley y nayspiesznie przez słuszne Chrześćiáńskie pośrodki vskromić. Bo ieślić w tákowey niezgodzie nie mogą iść ku przyimowániu Swiątośći/ tedyć też áni Paćierzá á Modlitwy Páńskiey prawie mowić/ Pánu Bogu się modlić/ y odpuszczenia Grzechow swoich ćieszyć się nie mogą. A gdzie kto nie ma poćieszenia o odpuszczeniu Grzechow swoich/ tám też nie masz żywotá wiecznego y zbáwienia duszne go. A co tedy może być gorszego y strászliwszego rzeczono ná Ziemi/ iedno

to / iże dla cżesney ważni y zwády / Człowiek żywot wieczny y zbáwienie duszne vtráca.

Przetoż miły Bog dwoiáki pośrodek postánowił / ktorym wszelákie roznice Chrześciáńsko y sumnieniem cżystym pomorzane być mogą. Pierwszey iest / Bráterskie ziednánie stron sámych miedzy sobą / álbo przez insze ludźie / Matth. 18. Wtory iest / ieśli twoy Bliżny nie może być vspokoyony y pozyskány / tedy Vrząd ná to postánowiony / ktoremu twoie prząszcżyrze krom wszelkiey chytrośći á fáłszu masz przedłożyć / y krom wszelkiey własney pomsty Pánu Bogu to w moc dáć y polećić / Ják o on sam tego od nas żąda / mowiąc / Deuter. 32. Rom. 12. Moiá pomstá / á ia odpłácę / mowi Pan Bog. A ná to swey skáźni coć Pan Bog życży á da / álbo nie życży á dáć nie raczy / ocżekawáć / y one przyiąć bedźiesz powinien. Gdyż wszelka skáźń przez Vrząd od niego pochodźi / Prouerb. 29. Káżdy sąd pochodźi od Páná.

Kto sie ták spráwuie / y w prząch swych postępuie / (ácż Ciáło y Krew / stroney niecżystego przyrodzenia / nie práwie ktemu sposobne / iednákże ony skromi y martwi / przećiwiáiąc sie

y powodu

y powodu im niedáiąc) tákowy może wesołym y dobrym sumnieniem/ Swiątośći Wieczerzy Páńskiey wespołek z odpuszczeniem Grzechow szukáć y przyiąć. A kto ná tym nie przestawa/ ten wyznawa sámym vczynkiem ku swemu ćięzkiego sądowi á zátráceniu/ iże Pánu Bogu pomsty nie chce/áni może polećić. Albo iże tákowe spráwy vrzędowe/ wespołek y z przedłożonemi/ zá grzeszne y występne ma/ y ony potepia/ iáko brzydkie y hániebne to grzechy są/ o tym máią Káznodźieie ludźie náuczáć/ y od tego słowem Bożym odwodźić.

IX. Zámykáiąc te rzecz/ Powinowáći będą Plebani y Wikáriyowie/ przy káżdey Spowiedźi/ y też we wszystkich Kazániach swych/ káżdego osobliwie/ y wszystki pospolićie wiernie y pilnie vpomináć y przestrzegáć/ od sprosnych/ niecnotliwych/ strászliwych/ y potępienia godnych/ iáwnych grzechow y złośći/ yáko iest bluźnienie przećiwko Pánu Bogu/ Złorzeczenie á Przeklinánie/ Przysiegánie/ Czárowánie/ też y Zdradzánie/ Cudzołostwo y wszelákie niepowśćiegliwośći/ niepoczćiwośći y niewstydliwośći/ Nieczystość/ Obżárstwo/ y Piyanstwo/

Lichwá/ łákomstwo/ Gniew/ Rostirki/ Niepo-słuszenstwo/ y insze złośći/ o ktorych Pismo świete iáśnie mowi/ Iże ktorzy sie tych złośći nápili/ nie mogą posiegnąć Krolestwá Bożego. A ktorzyby tymi grzechámi pokaláni iuż byli/ y nie czystemi sie stáli/ máią ie vpominác/ áby ich przestáli/ grożąc im vprzeymie y srogo/ iż iesliby sie nie káiáli/ że ná potym do Absolutyiey y Swiątośći przyieći y zá Chrześćiány poczytáni być nie máią/ iáko sie iuż wyżey mowiło.

Jesliby ná ktorym mieyscu do tego czásu byto trzymano/ iżeby Lud nie spowiedáiąc sie miał Swiątość przyimowáć. Albo iesliby Pleban z niedbáłośći/ álbo lenistwá tym oso-bam/ ktore drugiego dnia communikowáć vmy-śliły/ w gromádzie wespołek dopuśćił przystą-pić/ y onymby pospolitą Absolucią á Rozgrzesze-nie dáć miał/ to ma być teraz zápowiedziano/ y potym żadnym obyczáyem nie dopuszczono áni dozwolono/ wedlug czego sie kázdy spráwowáć bedzie powinien. X.

O prostym sposobie Spowiedzi/ y też o sposobie Absoluciey á Rogrzeszeniu zostáwuiemy przy Nauce Lutherowey/ ktora iest w yego máłym y świetym Catechismie nápisana ꝛc.

O Iutrzni y Zá- ránnym Kazániu / w Niedźielę y w Swiętym Dniu.

W Czásy y Kazánia postánowione są dla prostey vbogi Czeládźi domowey / ktora ná wielką Mszą (iáko mowią) nie może przyść / ále muśi w Kuchni y indźi dogledáć / áby wszystko wczás / káżdy iáko mu Gospodarz y Gospodyni przykazáli gotowił y nárządzał. Aby też y tá iednák Pánu Bogu Niedźielę y Dźień Swięty poświęciłá / iego Słowá słucháłá / y o wszystki pospolite potrzeby Chrześćiáńskie Modlitwy swoie wiernie też vczyniłá y wypełniáłá / á nie iákoby Turcy y Pogáni przy nas byłá y mieszkáłá. Przetoż to czyśćie y Chrześćiáńskim obyczáiem postánowiono iest / że tákowe zaránne Kazánia ná ten czás dla Czeládźi bywáią trzymáne. Ku ktorym káżdy pobożny Gospodarz czeladkę swoię pilnie y rad nápominác / pobudzáć y przymuszáć ma / y owszem to ná bácznoś-

ná baczności mieć/ iże Pan Christus zá nie Krew swoie ták dobrze przelać/ y ony ták drogo odkupić raczył/ owa ták máło chce że by kto znich zátrácony y potępiony był/ iáko z naywyższych á nayzacnieyszych Osob ná ziemi. Gdyż v niego żádnego w zgledu w ty mierze niemász ná osoby ludzkie/ Ephes. 6.

Zeby przeto wszystko słusznie y porządnie dzieiáło sie/ ták nápotym ma być postempowano.

W Niedziele y Dniá Swietego ma być w Mieście Knypáwie o piątey godźinie dzwoniono/ áby Czeladź/ y ktokolwiekby ná to mieysce do Thumu ná Kazánie przyść chćiał/ w Kośćiele był náleźion. Po piątey godźinie ma Cantor álbo Spiewak wedle zwyczáiu śpiewáć/ Duchu święty záwitay k nam etc. Potym wedle położenia czásu y Kazánia Psalm álbo dwá/ á wszákoż áby wżdy to nie bárzo długo było vczyniono. A iżeby Kápłan w pułszostey godźiny był ná Kazálnicy.

A ten ma porządnie pięć częśći Catechismu zwłoká y wyrozumiále czytáć álbo recytowáć/ ná początku káżdego Kazánia. Potym ma

O Iutrzni y zaránnym Kazániu

począć od Dziesięćiorá Bożego Przykazánia / y ná káżdą Niedźielę iedno Przykazánie wykłádáć / á to iśte pięknie zámykáiąc ma przykłádmi z Pismá świętego wyiaśniáć. Potym gdy Przykazánie Boże odpráwi / tedy też káżdy osobliwie Artikuł á człónek Wiáry Chrześćiáńskiey ma przed się bráć / y potym káżdą Prozbę w Modlitwie Páńskiey osobliwie explikowáć y wykłádáć.

Tudźieß też potrzebne nauki o Chrzćie y Swiątośći Stołu Bożego / wßákoż to wßystko ma czynić ná ten sposob / áby wykład Luterow w máłym Catechiśmie był záchowan / iáko nayłatwiey być może. Bo iáko pospolićie we wßystkich Kazániach / ták też y tu krom wßelkiego wątpienia ten iest nalepßy Káznodźieiá ktory to co naylatwiey vczynić może. Bo ten Pánu Bogu náßemu Kośćioł á Zbor iego budnie / y Ludźie ku ich zbáwieniu snadnie pospießa / owa pomnaża w tym cześć y chwałę Bożą / y iest świętym sedem á naczyniem Bożym / Pánu Bogu przyiemnym / iáko S. Páweł bywa názwány.

A dgy

A gdy te pięć części Catechismu się dokończą/ tedy z Tablice Domowey / w ktorey są námowy á nauki káżdemu Stanowi wypisáne/ ma iedná Lectia á czytánie po drugiey wykłádána á náuczána być. A gdy się wszystkie odpráwią á dokończą/ tedy záś ma być Catechism z przodku poczęty / á ten isty záwżdy ma być vstáwicznie przedkłádány á náuczány. Ach Catechismus iest záprawdę naylepsze Kazánie/ y naydroższy skarb ná Ziemi / gdzie iuż ten w máłey wadze będzie mian / y nie będzie náuczan/ Tunc finis.

Wszákoż Dni świętych miásto Catechismu/ ma być nieco z Historiey o tymże Swięcie wzięto y náuczano/ áby też vboga Czeladź tegoż się náuczyłá.

To iste zaránne Kazánie z Modlitwą y ze wszystkim/ nie ma trwáć więcey nád trzy czwierci godziny/ á potym Cantor pospolity ma śpiewáć: Broń nas Pánie przy tym słowie etc. Albo nieco o Swięcie. A w tym Czeladź ma iść z Kościołá.

Skoro Kazánie się dokończy/ tedy ma być w máły dzwonek ná żaki zádzwoniono. A

zátym Cantor y z Młodziency szkolnemi y Pácholety ma przyść do Kościołá.

Tám potym Kápłan ma vczynić pocżątek/ Ták: Domine labia mea aperies, odpowie Chor/ Et os meum annunciabit laudem tuam. Zátym Kápłan záś záśpiewa/ Deus in adiutorium meum intende, &c. Domine ad adjuvandum me festina

Ná to Pácholetá intonuyą z Antiphoną de tempore, y bywa śpiewano Symbolum Athanasij, Quicunq; vult saluus esse. Aby Młodź to w sie w poyiłá y tego sie náuczyłá/ á osobliwie tych czásow/ ktorych Diabeł nie prożnuie/ w nowych Arianách/ y w inszych im podobnych Haretykách á Wartołbiech.

Po śpiewániu Symboli ma czytáć Pácholę Lectią ná dole przed Ołtarzem ku Ludowi sie twarzą obroćiwszy/ ták iáko y wszystki insze Lectie máią być czytáne/ y násláduie potym Benedictus Dominus Deus Israel, cum Antiphona, Albo Niemieckie álbo Polskie/ Te Deum laudamus Lutherowe.

Ciebie

Ciebie Boże chwalimy/
Tobie Boże dźiękuyemy etc.

A w tym bywa dzwoniono zás w wielki dzwon / y śpiewa potym wßystek Zbor Benedictus, Albo/ Te Deum laudamus &c. R/ Wierzymy w yednego Bogá etc. Po ktorym Kápłan pospolite/ prożby odpráwuie/ á zá tym bywa śpiewano / Duchu nayświętßy knam záwitay/ á w tym idźie Pleban ná Kazálnicę / y każe Euangelium de tempore.

Bo iák ma ten porządek być trzyman / áby Pleban w Thumie swe Kazánie wczás miał/ áby ten ktoryby chuć miał / z inßey Párochiey żeby onego rad słuchał / nikomuby nie było ná przekáźie / á wßákoż po tákowym Kazániu mogłby też y swego Plebaná słucháć / iáko to káżdy powinien vczynić / á żaden nie ma swego dußnego opiekuná wzgárdzáć/ ktoremu od Páná Bogá iest polecony / á on też dniá sądnego musi zá niego ćięßką liczbę dáć / iáko Epistołá ku Zydom nápisána práwie y wiernie wßystki ostrzega/ Cap. 13.

W stárym

W Stárym mieście / y w Lebniku bywa o ßostey godzinie ná Iutrznią dzwoniono / y tá ma być odpráwowána takież/ iáko sie wyżey náznáczyło / kazániem Catechiſmu y zwyczáynemi Pieśniámi przed Kazániem y po kazániu/ áż do Pieśni Benedictus, Albo Te Deum Laudamus, Bo potym násláduie wielka (iáko mowią) Mßa / przed wtorym Kazániem. Ku ktoremu też / w tym gdy Te DEVM laudamus ſpiewáią/ zás bywa dzwoniono / iáko dawny zwyczay ieſt.

Tákowy Przykłád máią też Plebani w inßych Miáſteczkách / gdzieby ſie iedno ſtáć y zwieść mogło / násládowác / y owßem oſobliwie nád wßyſtki inße rzeczy Catechiſmu ná zaránnym álbo Iutrzennym Kazániu pilnie náuczáć / dla vbogiego proſtego poſpolitego Ludu. Bo ieśli ſie kto z tego nie náuczy / tedyć też z drugiego poſpolitego Kazánia / ku zbudowániu y polepßeniu ſwemu/ nigdy nie wyrozumieie/ áni ſie náuczy czego dobrego.

O Zaránnym Kazániu

Dniá powßedniego.

KAzánia máią w swoim porządku zostáć / iáko áż do tąd były trzymáne. A w tym dźiatki / y záczątká / tych dni gdy Kápłani kazą / swoie prace máią záczącz / áby wnet o ßostey były w Kośćiele. Gdźie wiec Kápłan ma ták począć / Domine labia mea aperies, y we wßystkim sie spráwowáć / iáko iuż wyżey o Iutrzni y po Kazániu Catechismu w Niedźiele / oznaymiono iest. A potym z Antiphoną ma być ieden Psalm spiewan po łáćinie. A gdy sie ten dokończy / tedy Cantor ma począć ieden Psalm po Niemiecku álbo po Polsku / á ten isty ma pospolity Lud dokończyć spiewániem / á zátym ma iść z Dźiatkámi do ßkoły. Bo Dźiatki nie máią być zá długo z Szkoły zádźierżáne / áby swych potrzebnych lekciy á nauk niezámießkawáły ꝛc.

Wikáriyowie nie máią nic przepowiedáć krom wiedzenia y przyzwolenia swego Plebaná / A zwłaßcza máią pilnośći przyłożyć / áby Epistoły S. Páwłá wiernie przepowiedáli y

O Iutrzni y zaránnym kazániu/ wykłádáli/ á wßyſtko coby mogło być co nayprościey á naysłatwiey/ nie około wielia częsci ſię báwiąc/ áby poſpolity lud z tákowego Kazánia/ mogłby ſię nieczego náuczyć y polepßyć. Bo gdy bárzo wiele częśći w yednym kazániu przed ſię kto weźmie. A iáko niektorzy czynią/ káżda oſobliwą część zás ná wiele częśći rozdzieláią/ nie ieſt rzecz podobna áby poſpolity proſty człowiek mogł to pámiętáć/ y czego ſię z tego náuczyć.

Máią wßyſtki náße kazánia ku temu obrocone y ſkłonione być/ mowi Luther/ Aby proſty Człowiek gdy z Kazánia przydźie/ vmiałby powiedźieć/ to y owo teraz w kośćiele powiedano.

Po Kazániu bywa ſpiewano / Bron nas Pánie przy twym słowie/ ꝛc. Albo nieco o Swiećie/ Jáko o Národzeniu Chryſtuſowym áż do dniá Oczyśćienia Pánny Máriey. Chwałá bądź tobie Jeſu Chriſte ꝛc. Od Wielkiey nocy/ áż do Swiątek/ Jeſus Chryſtus náß Zbáwićiel/ ktory śmierć zwyćiężył ꝛc. y inße tym podobne/ ꝛc.

Gdy Pleban káżdy ná ſwym mieyſcu/ iáko zwyczay ieſt w tydźień każe/ tedy Cantor

poſpolity

pospolity álbo Spiewak z Pospolstwem ma spiewáć/ Duchu święty záwitay k nam. Potym/ Psalm/ álbo dwá / A skoro przed Kazániem / Wierzymy w Bogá iednego ꝛc. A zátym Kápłan idzie ná Kazálnicę/ y czyta pospolite Modlitwy. A zá pospolitemi Modlitwámi bywa spiewano / Duchu nayświętszy k nam záwitay/ álbo o Swiecie/ A ták zá tym násláduie Kazánie.

Pospolite Dni ku Modleniu.

AAcz káżdego czásu kazánia y modlitwy czynione/ y wespołek oboie złączane być máią. Przetoż przed Kazániem y po káżdym Kazániu / Lud ku modlitwie zá wszystki doległośći y potrzeby/ we wszech stániech/ wiernie bywa vpominan / y pobudzan. A wszákoż iednák czystá y Chrześciáńska rzecz iest / áby też niektory osobliwy czás w Tygodniu był mian/ ktoregoby Litania byłá spiewáná/ á ku temu áby káżdy Gospodarz / iesli sam przy tym być nie może / iedno álbo dwoye z Dziatek y Czeládźi

 swey/

O Jutrzni y zaránnym Kazániu

ſwey / do Kośćiołá posłał / áby Páná Bogá o łáſkę / wſpomożenie y poćieſzenie wzywáli / ze wſzyſtkiem zgromádzeniem. A zwłaſzcza tych trudnych y ćięſzkich czáſow / ktorych nam ze wſzyſtkich ſtron Pan Bog gniew ſwoy okázuie y grozi / iákoby od nas Słowo ſwoie / práwie do ſzczątku odiąć chćiał / y wſzyſtko fałſzywą náuką y Sektami á błędem ogárnąć / Swieckie Páńſtwo przez obcy Lud vćiſnąć / Walką / Głodem / y Niemocámi wſziſtko ſpuſtoſzyć y ſkáźić / iákoż to krom wątpienia ſie ſtánie ieśli wczás od Grzechow náſzych nie przeſtániemy / y ku niemu ſię nie náwroćimy / w Modlitwách náſzych / w práwey dufnośći y nádzieyi / przez Páná náſzego Jeſu Chriſtá / ku niemu ſię nie vćieczemy / y przed nim ſię nie vpokorzymy.

Przetoż ku tákowemu Chrześćiáńſkiemu pocżćiwemu záchowániu / y w Modlitwách ſię ſpráwowániu / vſtáwuiemy / że ty dni ku Modlitwam máią záwżdy być trzymáne. Poniedźiáłek w Stárym mieśćie / Srodá w Thumie / Piątek w Lebniku / po Kazániu ma być ſpiewána Litánia / á w tey iſtey Litániey naprzod mamy prośić iednego prawdźiwego Bogá / ktory

ſię nam

się nam ták obyáwić raczył / iże iest Bogiem Oy⸗cem / Synem / y Duchem S. áby nam raczył być miłościw / y nas od wszystkich vpadkow / iáko tám káżda prozbá zosobná wyliczona iest / łáskáwie bronić / dla zasługi Páná nászego JEzu Christá. A iżeby zás swe święte pożegnánie dáć raczył Káznodzieyom y Słucháczom w Duchownym Vrzędzie. Násze y wszystki insze Przedłożone Swieckie ku spokoynemu y szczęśliwemu záchowániu / áby raczył we wszem dobrym mnożyć / y onych bronić y záchowáć. W domu dobry Rząd y záchowánie dáć y poszczęśćiáć. Brzemiennym y Dziatki piersiámi karmiącym / młodym y stárym / smutnym y vdręczonym / wszystki potrzeby y pożywienie / wespołek y łáskáwe wspomożenie y obronienie od wszech vpádkow / miłościwie nam dáć raczył / á to wszystko dla Páná Chrystusá zbáwiciela nászego. A ty modlitwy násze mamy zámykáć słowem Amen / dufáiąc że wysłucháne będą. Jáko to wszystko w Letániey bárzo pięknie y porządnie zámkniono iest / y ku Pánu Bogu wszechmogącemu ma być ofierowano.

Ten Przykład máią też insze Miástá násládowáć /

dowáć / y ty dni ná káżdy tydźień ku modleniu dźierżeć / iáko to iedno ná osobliwym mieyscu może być dźierżano / y Kazánia bywáią trzymáne.

We Wśiách / gdy Powßednych dni máło sie Ludu wespołek zchodźi / ná káżdą Niedźielę ma być Letánia śpiewána / y Lud ku nabożeństwu y rozmyślániu pospolitych ßkod y vpadkow nád námi wißących y przybliżáiących sie / pilnie y vprzeymie ma być vpominan.

O Mßy y świętey Wieczerzy Páńskiey.

NA początku bywa śpiewan Introit po łáćinie / dla ćwiczenia dźiatek. Ten isty Introit ma być ßczyry krom błędu iákiego / y zgadzáiący się z Pismem świętym / iáko o tym ná káżdy czás / y ná káżde święto wedle dawnego zwyczáiu postánowiono iest. Zwłaßcza od

Bożego Národzenia áż do Purificationis, Puer natus est nobis. Od Wielkiey nocy/ áż do dniá Wniebowstąpienia Chrystusowego Resurrexi. Od dniá Wniebowstąpienia Chrystusowego áż do Swiątek/ Viri Galilæi. Od Swiątek/ Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Od dniá Troyce świetey może być spiewano áż do Adventu, Benedicta sit semper sancta Trinitas.

Drugich Niedziel od Aduentu áż do Bożego Národzenia/ Item/ od dniá Purificationis, áż do Wielkiey nocy/ może pospolity zwyczáyny Introit być vżywan/ álbo z pospolitym Ludem Niemiecki álbo Polski Psalm zá to spiewan.

Zá Introitem ma násládowáć Kirie eleison tylko trzy kroć wedle pirwszey Ordinácicy.

Potym Kápłan spiewáć ma s powinowáłą reuerentią á z poczciwośćią/ Gloria in excelsis Deo. A Chor iedney Niedziele po drugiey álbo przemieniaiąc ná przemiány/ Et in terra pax &c. Albo/ Chwała Bogu w wysokośći ꝛc. Bo też y Niemieckie álbo Polskie Psalmy muszą być vżywáne/ y pospolitemu ludowi muśi też być dopuszczono/ áby tákowemi Duchownemi Pieśniámi ku nabożeństwu był pobudzony.

A gdy

A gdy tá Pieśń będźie dokończona / tedy Kápłan ma śpiewáć/ obróciwszy się ku ludowi.

Pan Bog bądź z wámi.

Chor odpowie.

Y z Duchem twoyim.

Collecty álbo pospolite Modlitwy máyą być czytáne obróciwszy się ku Ołtarzowi po Niemiecku álbo po Polsku z zwyczaynym Accentem/ y wedle postánowienia czásu / iáko áż do tego czásu były vżywáne.

Zátym Epystołá / iáko są ná káżdą Nieďźiele / álbo y Swięto z dawná postánowione/ w Krolewcu od drugiego Kápłaná z stolcá Káznodźieyskiego / á ná inszych mieśćách / gdźie nie ták wielkie zgromádzenie Ludźi iest / y Kośćioły máłe są / przed Ołtarzem obróciwszy się ku ludowi/ czyśćie / głośno/ y wyrozumiále / y po Niemiecku / álbo po Polsku / máią być czytáne.

Po Epistole bywa śpiewána Sequentia, ieśli szczyra á krom błędu iest / Iáko to / ná Boże

Narodzenie/

Národzenie/ Grates nunc omnes, A gdy to ras bedzie śpiewano/ potym s pospolitym ludem pirwe dwá Wierszá/ w Pieśni/ Chwaláć iuż bądź Jesu Christe. A gdy drugi raz bedzie śpiewan/ záś dwá Wierszá/ w tymże Psalmie. A gdy zá tym bedzie śpiewano/ Huic oportet, vt canamus cum Angelis. Tedy máią náśládowáć ostátnie trzy wiersze. A to ma być trzymano od Bożego Národzenia/ áż do dniá Purificationis.

W Wielkanoc bywa śpiewána Sequentia, Victimæ Paschali laudes, á przytym Christus z martwych wstał iest/ Wiersz zá wierszem ná przemiány.

W Swiątki bywa śpiewano/ Veni sancte Spiritus, & emitte cœlitus &c. A ná káżde dwá łáćinskie wiersze záwżdy ieden Niemiecki/ álbo Polski wiersz/ z oney piękney Pieśni/ Duchu nayświętszy knam záwitay.

W dzień świętey Troycey bywa śpiewána Sequentia, Benedicta semper sit sancta Trinitas. A te istą može w drugie Niedźiele/ ktore po niey bedą/ iedney po drugiey ná przemiány śpiewáć Niemieckim álbo Polskim Psalmem odmieniáiąc/ ták żeby iedney Niedźiele przerzeczona

 Sequentia

Sequentia, á drugiey Niedźiele Niemiecki álbo Polski Psalm był śpiewan / áby też Niemieckie álbo Polskie Pieśni w Kościele zostáły / y od pospolitego ludu były pilnie vżywáne.

Zátym ma być Euangelium czytáne / tym sposobem iáko iuż o Epistole powiedźiano.

Po Ewangeliey bywa śpiewano / á zwłasz- czá w Thumie / Symbolum Nicenum po łácinie / w inszych Kościelech / áby się nie przedłużyło / może iedney Niedźiele po drugiey odmieniáć / śpiewáiąc / Wierzymy w Bogá iednego etc. Bo iest iście pożyteczno / áby młodź tákowych zná- mienitych głownych Nauk Chrześćiáńskich / y pięknego wyznánia Wiáry / stárego Zboru Chrze- śćiáńskiego / wnet z młodych lat się náuczyłá / y ono pámiętáłá / gdyż wiec czego się raz z młodu tákowe sercá náuczą / to pámiętáią bárzo dobrze poki iedno żywe bedą.

Zátym náśláduie w Stárym mieśćie / y w Lebniku Kazánie / y wykład Ewangeliey.

A gdy się to dokończy / tedy śpiewa wszystko Zebránie / ták iáko to po wszystkich Kazániach bywa śpiewano / Broń nas Pánie przy twym słowie etc. Aby Pan Bog wszechmogący był

vproszon /

vproſzon / y owßem áby niedopußczał / żeby Słowo iego miáło być od nas odięte / Ale áby to iſte przećiwko wßyſtkim przećiwnikom y wßyſtkim Sectarzom á fałßywey nauce przyſtawáiącym / y okrutnikom (ktorzy pod temi Imiony Papieżem y Turkiem / iákoto głownemi Nieprzyiaćielmi y przednieyßemi wßyſtkich przećiwnośći / wßyſcy weſpołek máią być rozumiáni) łáſkáwie y miłośćiwie przy nas záchowáć raczył / ábyſmy mocą Duchá świetego w słowie Bożym záchowáni byli / y ná oſtátek ábyſmy przez niego byli doprowádzeni y przywiedźieni do żywotá wiecznego.

Ná mieyſce Prefáciey ktora ma być opußczona y zániechána / náſláduie wnet iáwne Nápominánie y Paraphraſis Modlitwy Páńſkiey / ktorą Kápłan conceptis álbo præſcriptis verbis, ma vczynić / obroćiwßy ſie ku Ludowi / czyśćie / głośno y wyrozumiále.

A iżeby tákowy wykład Modlitwy Páńſkiey / y nápominánie mogli słyßeć Communicantowie / tedy máią wczás przyſtąpić przed Ołtarz / á tám czyśćie á poczćiwie máią báczność mieć ná to / co im bywa przeczytano / á

to iste máią ná myśli mieć / y w serce swoie wpoić y pámiętáć / á nie tedy po tákowym nápominániu / ieden z tąd / drugi z onąd z kątow wybiegáć / krom poczćiwośći y porządku / iákoby tákie nieme Bydło.

Násláduye Paraphrasis Modlitwy Páńskiey z Nápominániem.

NAmileyszy Chrześćiáni / gdyżeśmy się tu w Imię Boże zeszli / y zebráli ábyśmy nayświętszy Testáment iego przyimowáli / Przetoż nápominam was naypirwey / ábyśćie podnioszszi Sercá swe ku Pánu Bogu / wespołek zemną nabożnie mowili Modlitwę Páńską / ták iáko iey sam Pan nász Iesus Chrystus nas náucził sam / y pewne wysłuchánie obiecał.

Naprzod /

Naprzod / modlmy się / Aby Pan I.
Bog Oćiec nász Niebieski ná nas
nędzne y grzeszne Dziatki swoie miło-
siernie wezrzeć / y vczynic raczył / áby
Imię iego nayświętsze miedzi námi /
y po wszystkim Swiecie poświęcone
było / przez szczirą á práwą naukę Sło-
wá iego / y gorącą miłość żywotá ná-
szego. A iżeby wszelákie fálszywe na-
uki / y złe obcowánie od nas miłościwie
oddalić raczył / przes ktoreby Imię
iego nayświętsze bluźnione y pohánbio-
ne być mogło.

Aby przyszło ku nam y rozmnoży- II.
ło się Krolewstwo iego / A iżeby wszy-
stki grzeszne / záslepione / y od Diabłá

Głoszy / y świętey
w Krolewstwie iego poymane / ku vznániu práwey wiáry w Jesu Chrystá Syná swego przywieść / y poczet Chrześćiáński rozmnożyć raczył.

III. Abyśmy też Duchem iego świętym vmocnieni byli / ku wypełnieniu woley iego / y ku ćierpieniu / ták w tym żywoćie / iáko y przy śmierći nászey / we złym y w dobrym / ná wszelki czás wolą nászę iemu k woley záwsze hámowáli y vmartwiáli.

IIII. Aby nam też chlebá nászego powszedniego dáć / łákomstwá y pieczołowánia ćielesnego nas vchowáć / y thego vżyczyć raczył / żebyśmy sie

wszego

Oycze nasz, ktorys iest w niebie,
Swięć się imię twoie,
Przydź krolestwa twoie,
Bądź wola twoia iako w niebie tak y na ziemi,
Chleba naszego powszedniego day nam dzisiey
y odpuść nam nasze winy, iako y my od-
puszczamy naszym winowaycom
y nie wodź nas na ~~w~~ pokuszenie,
Ale nas zbaw odezłego Abowiem twoie iest krolestwo,
y moc y chwała na wieki wiekow
Chwała Amen

wſzego dobrá mogli od niego ſpodzie-
wáć.

Aby nam też winy náſze odpuśćił/ V.
iáko y my odpuſzczamy winowáycom
náſzym/ áby ſerce náſze przed oblicznoś-
ćią iego wolne y weſołe Sumnienie
miáło/ á iżebyſmy ſię żadnego Grzechu
więcey nie báli áni lękáli.

Aby nas też nie raczył w wodźić w VI.
pokuſzenie/ Ale iżeby nam Duchem
ſwym świętym pomagał/ żebyſmy ćiá-
ło náſze powśćiągáli/ y Swiát ze
wſzyſtkiemi iego poſtępkámi á oby-
czáymi wzgardzáli/ y Diabłá ze wſzy-
ſtkiemi iego chytrośćiámi zwićiężili.

A ná

A ná ostátek/ Aby nas wybáwić ra-
VII. czył od wszego złego wespołek ćielesne-
go y duszne go/ czesnego y wiekuistego/
A ktorzy thego vprzeymie żądáią/
niech wszyscy serdecznie mowią/ Amen.
Bez wątpienia wierząc/ że iśćie iest
wysłucháná Modlitwá nászá w Nie-
bie/ iáko to nam obiecuie Pan Chry-
stus/ mowiąc: Ocokolwiek będźiećie
prośić/ wierzćie że otrzymaćie/ y stánie
się wam/ Amen.

Powtore/ naymileyszy Chrześći-
áni/ gdyż łákniećie y prágniećie mi-
łosierdzia Bożego/ y serdecznie żąda-
ćie/ áby wam grzechy wásze odpuszczone
były/ Oto Pan nász Jesus Christus/
Ciáło

Ciáło swoie zá was ná Krzyżu wydał/ y Krew swoię wylał/ áby grzechy wá[...] sze z was były oczyśćione / ile iedno[...] was iest/ ktorzy temu wierzyćie.
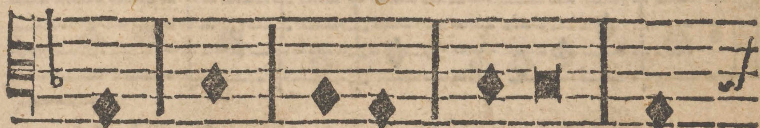
A przetoż ná pominam was imieniem Páná náſzego Jesu Chrystá/ ábyśćie iego dostáteczny y nayświętszy Testá[...] ment pilnie wyrozumieli y on záchowáli / á zwłaszcza ony słowá ktoremi miłośćiwy Pan náſz Jesus Christus nayświętſze Ciáło swoie / y przenay drozſzą Krew swą ná odpuſzczenie grzechow / nam ku pożywániu zostáwił ábyśćie to ſzczirą wiárą w sercá wáſze práwie przyieli / y ná tego mękę y śmierć pámiętáiąc iemu serdecznie

...ięk owáli / zá niewymowne miłosier-
...zie iego / ktore nam okázáć raczył. Iże
...ás przenaydroższą Krwią swoią / od
...Gniewu Bożego / od Grzechu / y od
...Piekłá wykupił / A ná świádectwo
...go zwierzchnie też Chleb y Wino /
...o iest / Ciáło y Krew iego / zá vpomi-
...nek ku potwirdzeniu tego przyimuiećie.
Bo iáko káżdy tę Swiątość sobie
osobná przyimuie / ták też ma czyni
...ie ćieszyć z Euángeliey nauki pra-
...dźiwey / á iże iuż ma ziednánego y łá-
...skáwego Bogá Oycá niebieskiego /
...dy to sobie wiárą przywłaszcza.

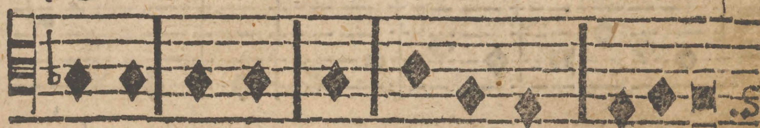
A przetoż my w Imię iego / ten
Testáment włásnemi słowy iego sprá-
wowáć

wowáć y onego pożywáć chcemy / ták iáko on nam ſam rozkázáć raczył.

A zátym wſzyſtek Lud ma vpáść ná kolá- ná / á odrociwſzy ſię Xiądz do Ołtarzá / poczyna vrząd Conſecraciey álbo Poświącánia / y krom wſzelkich śrzodkow poczyna wnet od ſámych słow Wieczerzy Páńſkiey ſpiewáć / ták iáko niżey ieſt wypiſána nota Præfationis, iáko też y przed tym v nas ná tenże ſpoſob byłá ſpie- wána. A) Swięty Pan Zastępow, Nayświętszym iest Bog nasz

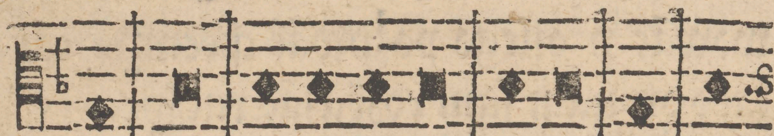

PAn náſz Ieſus Chriſtus tey

nocy ktory był zdrádliwie wydan

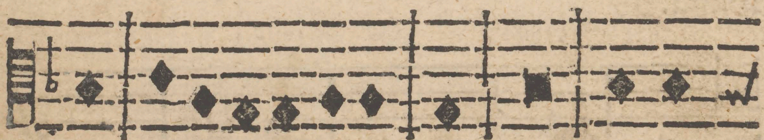
O Mßy / y świętey

wziął chleb podziękował / łamał y dał

Vczniom ſwoim mowiąc / bierzćie

á pożywayćie toć ieſt Ciáło

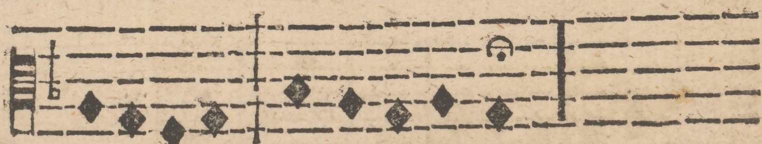

mo- ie ktore zá was będźie

wydano

wyda nó to czyn ćie ná
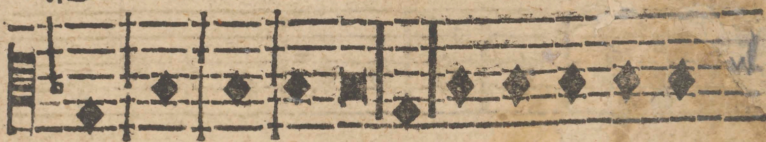

mo= ie pámiątę= kę.

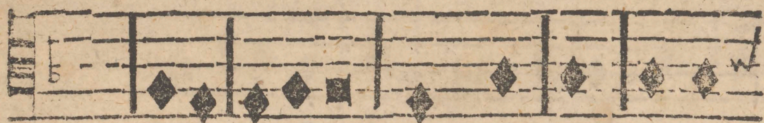
2/ Nayświętszym jest Bog nasz — Pan zastępa

Tymże obyczáiem gdy odwieczerzał

wziął tez y Kielich á podziękowawszy

dał im mowiąc: Bierzćie á piyćie

ztego wßyscy ten Kielich iest nowy

Testáment we Krwy moiey

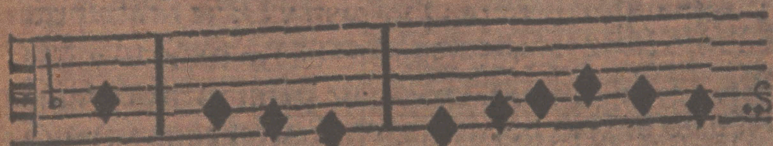
ktora za was będzie roz- lána

ná odpuszczenie grzechow

to czyńćie ile kroć pić będźiećie

ná mo- ie pá-

miąt- kę.

A zátym

A zátym śpiewa Chor Sanctus/ álbo inſze zwyczáyne Pſalmy/ Iáko/ Ieſaiaſzowi Prorokowi ꝛc. álbo/ Jeſus Chriſtus náß Zbáwićiel ꝛc. Boże bądź pochwalon ꝛc. A ieśli wiele Communicantow/ tedy: Oycze náß ktoryś ieſt w niebie/ á w tym ńaprzod idą Mężowie/ Młodzieńcy/ y Pácholetá/ potym Pánie/ Pánny y Dzieweczki/ czyśćie/ porządnie y poczćiwie ku Ołtárzowi/ A naprzod przyimuią poświęcony Chleb/ potym poświęcone Wino z Kielichá/ á iżby tym práwe iſtotne Ciáło y Krew Chriſtuſową ze wſzelką Reuerentią y poczćiwośćią iáwnie poświádczáli/ iże tu ten Pokarm y Pićie/ iáko práwe Ciáło y Krew Páńſką/ bárzo wyſoce y dáleko od inſzych pokármow ná ziemi rozny czynią/ á iże w tym káżda Oſobá ku poćieſzeniu y nauce yey ma być vpominána/ Przetoż Kápłan ku káżdemu z oſobná mowi:

Przy poświęconym Chlebie.

Bierz á pożyway/ toć ieſt Ciáło JEſu Chriſtuſowe/ ktore zá ćie wydáne ieſt/ to ćie niechay potwirdźi w práwey wierze ku otrzymániu żywotá wiecznego.

Przy

Przy poświeconym Kielichu.

Bierz á piy / tác iest Krew Christusowá / ktora zá cie vbogiego Grzeßniká rozlána iest / tá cie niechay potwirdzi w práwey wierze ku otrzymániu żywotá wiecznego.

A gdy wßyscy odpráwieni będą / tedy sie obroci Xiądz do Ludu / śpiewa:

Pan Bog bądź z wámi.

Potym sie zás obroci ku Oltarzowi / y śpiewa Collectę z zwyczáynym Accentem.

Dziekuiemy tobie wßechmogący y miłosierny Pánie Boże / żeś nas tymi zbáwiennemi dáry Ciáłem y Krwią Syná twego miłego potwirdźił y poćießył / y prosiemy miłośierdzia twego / ábyś ie w nas spráwne vczynić raczył / ábyśmy zupełnie á mocnie w ćie wierzyli / y miedzy sobą gorącą miłość mieli / dla Jesu Christá Páná nászego.

Odpowiedz.

A M E N.

Albo.

O Mszy / y swiętey Albo tę Collectę náśláduiącą.

O Wszechmogący y prawdziwy Pánie Boże / y miłosierny Oycze nász niebieski / Prosiemy ćię serdecznie / ábysmy nędzni ludźie owoc y pożytek męki y śmierći Páná nászego Jesu Christá / to iest / łáskę y odpusczenie grzechow / wiernym sercem zupełnie otrzymáli / ták iakosmy przez swięte słowo Syná twego / nayswiętsze Ciáło zá nas wydáne / y przenaydroższą Krew iego / zá nas rozláną / pod osobą / Chlebá y Winá / prawdźiwie przyięli. Dla tegoż / Páná nászego Jesu Christá Syná twego miłego / ktory z tobą żywie y kroluye w yednośći Duchá swiętego yedyny Bog przez wszystki wieki wiekow.

Odpowiedz.

AMEN.

Pan

Pan Bog bącz zwámi

Odpowieda Chor.

Y z Duchem twoim.

Zátym náśláduie to zámknienie z przeżegnániem y błogosłáwieniem.
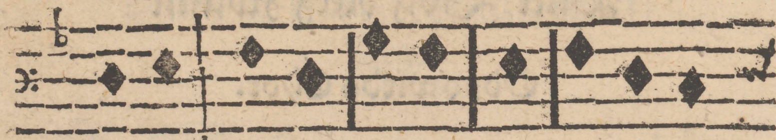

PAnie Boże day nam swe błogo-

sláwienie/ á rácz nas pożegnáć.

O Mszy y świętey

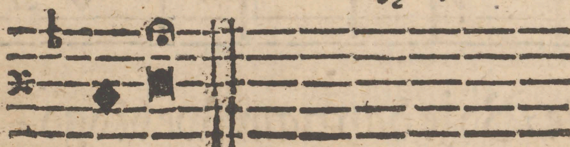
Albo to.

PAnie Boże okaż swe oblicże

nād nāmi/ ā vżycż nam pokoyu

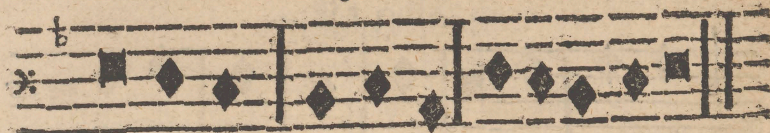
swego.

Chor.
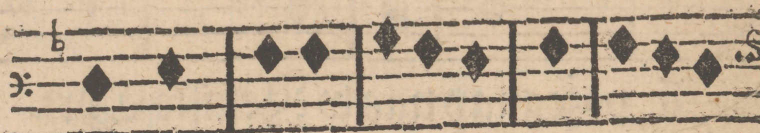

A Niech się go boyą wszystki

Kráyiny

Kráyiny Swiátá/ A- men.

W Powszednie dni.

PAnie Boże oświeć swe obli-

cze nád námi. A bądź

nam miłościwym.

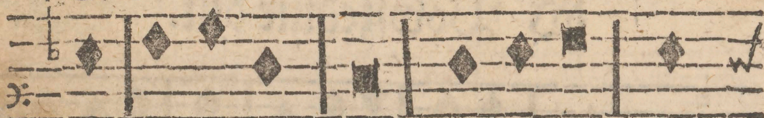
O Mszy y swietey.

Albo tak

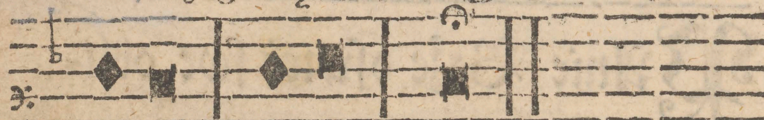
Miaist.

Pánie Boże rácz nam być miłościw

á pożegnay nas w Jesusie Chri-

stusie Synie twym.

Chor.

Pan Bog ráczy nas pożegnáć/ y
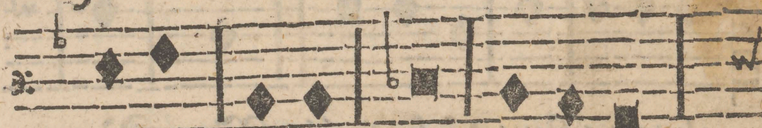

pod obroną swoią záchowáć/ Amen.

Albo tez y ták.
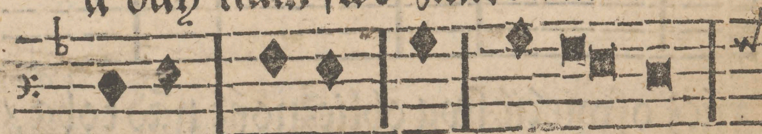

BOże Oycze nas pożegnay: Minist.

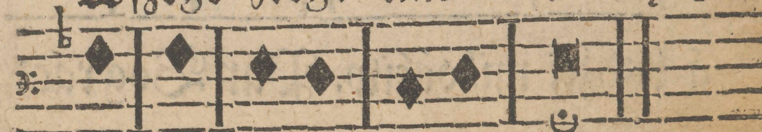
OBroć k nam oblicze Pánie: Chor.

Synu Boży nas pożegnay:
á day nam ſwe zmiłowánie:
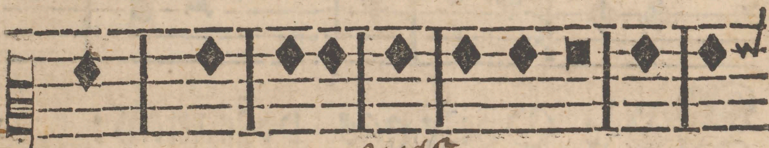

Duchu święty nas pożegnay
Wſzego złego nas vchoway

á ſwoy ſwięty pokoy day.

O Mßy/ y świętey
Albo proste Pożegnánie/
Num. 6.

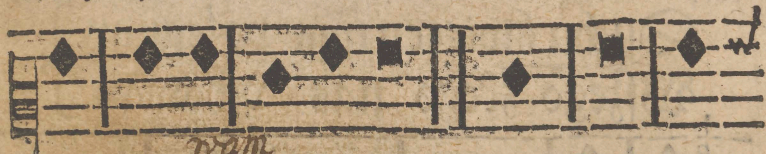
PAn Bog ráczy ćię pożegnáć/ y pod

obroną swą záchowáć. Pan Bog

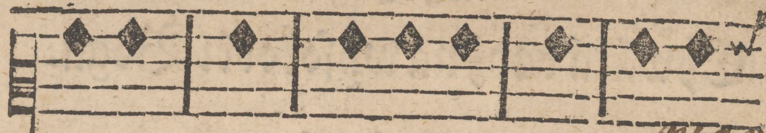

rácz oświećić swą oblicżność nád tobą/
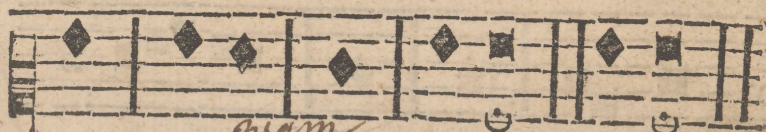

á bądźći miłośćiw. Pan Bog rácz

podnieść.

podnieść swą obliczność nád tobą

á dáyći swoy pokoy/ Amen.

O máłych Miásteczkách y Wśiách.

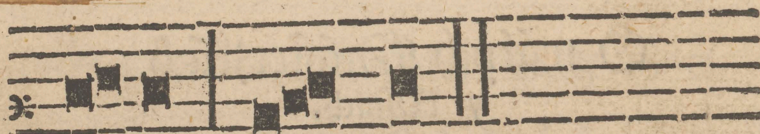
GDźie máłe Szkoły / álbo gdźie- by też y żadney Szkoły nie było / tedy iednák Pleban y Szkolny Mistrz ma młody Lud ku sobie wezwáć / y Dźiatki wszystki ze Wśi do Choru przywieść / á ty iste ma Pleban iáko y wszystki insze Párochiany / nápomináć / áby Psalmy z nim śpiewáli. Zá Introit ma być Niemiecki álbo Polski Psalm śpiewan. Zátym Kyrie trzy kroć / A gdy Kápłan odśpiewa :

Chwáłá bądź ná wyſokośći Bogu.

Totum duplex.
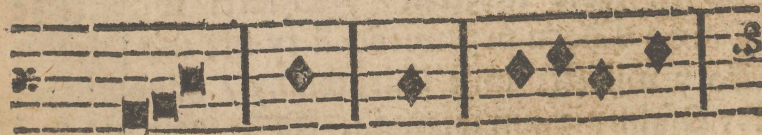

CHwáłá bądź / ná wy ſo-

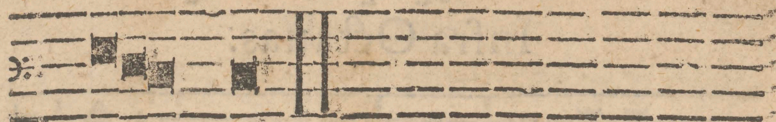

kośći Bo- gu.

Duplex.

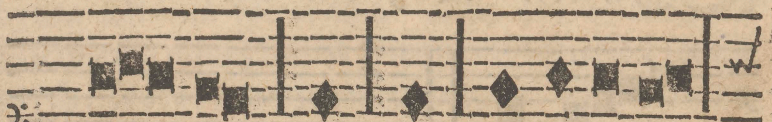

CHwáłá bądź / ná wyſokośći

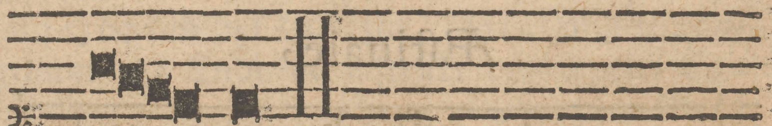

Bo- gu.

Paſchale.

Chwałá bądź/ ná wyſokośći

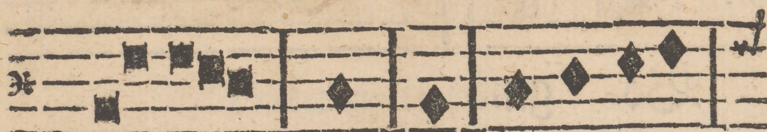
Bo- gu.

Hyemale.

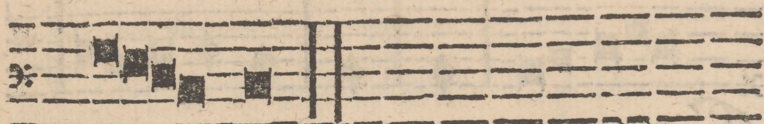

Chwałá bądź/ ná wyſokośći Bogu.

Infra Octauas.

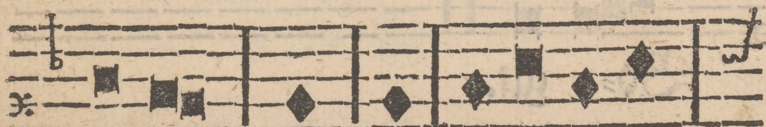

CHwałá bądź/ ná wysokośći

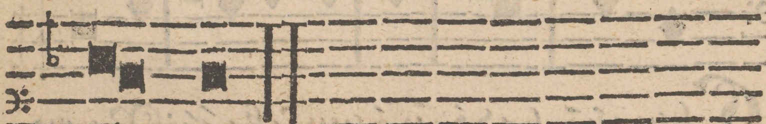

Bo- gu.

Æstiuale.

CHwałá bądź/ ná wysokośći

Bo- gu.

Násláduye/

Chwałá Bogu w wysokośći/ y dźię-
ká iego miłośći.

Zátym Epistołá ma być od Plebaná / iáko Euangelium przed Ołtarzem czytána/ á w tym bywa Litánia spiewána. Albo dni Swietych Niemiecka álbo Polska Pieśń o Swiećie / iedná z tych / ktore są wyżey náznáczone. Po Ewangeliey bywa spiewano / Wierzymy w iednego Bogá/ ꝛc. A potym / Duchu nayświetszy knam záwytay ꝛc. Zátym Pleban vczyni Kazánie / iáko áż do tąd był zwyczay. Po kazániu Euangelium ma Ludowi wszystki pieć częśći Catechismu powiedáć / iásnemi y wyrozumiáłemi y roznemi słowy / w ktorych niema nic przyczyniáć áni odmieniáć: Ale cziśćie/ y prosto przy tych słowiech zostáć / iáko ie Luther w máłym Cátechismie położył y nápisał.

A gdy ták Catechism wespołek y z Wykłádem Euangeliey Ludowi będźie przedłożon / tedy máyą być pospolite Modlitwy vczynione/ zá Duchowny y Swiecki Stan / zá porządek

y potrzeby domowe / á osobliwie miánowićie zá Krolá Polskiego Páná nászego Mośćiwego / też zá násze Miłośćiwe Xiążę / y zá postánowiony Vrząd / y wszystko ich szczesliwe Rządzenie / Páná Bogá wiernie y pilnie oto prosząc.

A iżeby prośći Plebani pospolity sposob mieli / iákoby Lud ku Modlitwie mieli vpomináć / tedy to ná ten sposob mogą vczynić.

Pospolity Sposob / zámykáyąc Kazánie / iáko Lud ku pospolitey Modlitwie ma być vpominan.

NAmileyszi Chrześćiáni / Gdyżesmy sie tu w Imie Páná nászego IEsu Chrystá wespołek zgromádźili / ábysmy Słowá iego świętego słucháli / y modlili sie zá wszystki doległośći á niedostátki wszech Chrześćiánow / iáko nam iest przykazano / ábysmy to czynili / y przydána iest obietnicá / iże nászá modlitwá

ma być wysłuchána / Jáko sam Pan Christus mowi / Matth. 18. Gdźie dwá miedzy wámi zgodzą się ná ziemi / o cokolwiek iedno będą prośić / to się im stáć ma od Oycá moiego Niebieskiego. Bo gdźie dwá álbo trzey będą zgromádzeni w Imię moie / tám ia iestem miedzy nimi.

Modlmy się tedy / Naprzod zá Duchowny Stan / y Káznodźieyski Vrząd / áby nam Pan Bog dáć raczył dobre y wierne Káznodźieie / áby nam raczył włáśce swey záchowáć obádwá Biskupi / Samlandskiego y Pomezáńskiego / y ony / y wszystki Służebniki słowá swego świętego rządźić y spráwowáć przez Duchá swego świetego / áby swoy Vrząd dobrze spráwowáli y wypełniáli / y skarb iego Słowá nayświętsze-go práwie y szczyrze náuczáli / Aby raczył nas łáskáwie vchowáć y bronić od złośliwego y szkodliwego Papiestwá / y od wszystkich Błędow y Sekt á fałszywey nauki / á iżby nie raczył mieć względu ná násze wielką niewdźięczność / ktorąsmy iśćie dawno zásłużyli / żeby on Słowo swoie święte mogł od nas odyąć. Ale żeby nam dáć raczył wdźięczne Serce / ábysmy iego

święte słowo miłowáli / ono w wielkiey cenie mieli / z pożytkiem go słucháli / ábyśmy ták w práwey y vstáwiczney Pokućie trwáli y zostawáli. W wierze im dáley tym więcey rośli / w miłośći / y we wszelkiey Pobożnośći się mnożyli / y ná wieki nigdy od niego nie bylibyśmy oddaleni áni odłączeni / áby ták Imię iego poświęcone było / Krolestwo iego áby ku nam przyszło / Y iego wola w nas byłá wypełniona / Amen.

Zátym / modlmy się też zá Swiecki vrząd / á zwłaszcza zá wszystki Przełożone tey Ziemie á Xięstwá / áby Pan Bog ich Sercá przez Duchá swego świętego / y słowo swe oświecáć raczył. Aby słowo Boże y cześć á sławá iego przez nie pomnożona y rozszyrzona / á nie vmnieyszona áni przekázona byłá. A iżebyśmy pod ich rządem á spráwą / bezpieczny y spokoyny żywot wieść mogli / we wszelkiey pobożnośći y poczćiwośći.

Modlmy się zá K. M. Krolá Polskiego / y zá wszystkie Korone y Krolestwo Polskie / áby Pan Bog Iego Krolewskiey miłośći raczył vżyczyć / áby długo żyw był / y zwyćięstwo

przećiwko

przeciwko Moskwicinowi / y wßystkim Nieprzyiacielom swym otrzymał. Aby raczył mieć wzgląd ná Łáskę y Miłosierdźie swoie / á nie raczył nam dáć wpáść y przyść w moc tego srogiego y okrutnego Tyrанná á Okrutniká. A iżeby Pan Bog iego Krolewską miłość y wßystkę Koronę á Krolewstwo iego / raczył ku temu rządźić y spráwowáć przez Duchá swego świętego / áby mogli być wybáwieni od złośliwego y przeklętego Papieżá / y inßych Sekt y okrutnych błędow / á iżeby Páná Christusá / y iego święte Euangelium przyieli.

A osobliwie modlmy się też zá náße Oświecone Xiąże Páná náßego miłośćiwego / áby Pan Bog wßechmogący Jego Xiążęcą Miłość raczył bronić od wßego złego / ná Ciele y ná Dußy / y iego Xięstwo y Lud. Aby iego Xiążęcą Miłość w długim zdrowiu záchowáć / y ku práwemu vznániu swoiemu / Jego Xiążęcey Miłośći młode serce zápalić / y w nim mnożyć raczył / áby Jego Xiążęca Miłość w iego vznániu / ták dobrze iáko y w boyáźni Bożey się mnożył / iáko pobożne Xiąże / y wierny Opátrzyćiel á

ćiel á Obrońcá Zboru Chrześćiáńskiego / á iżeby ſie potym sſtáć mogł Oycem ſwoych miłych Poddánych.

Tákież modlmy ſie też zá wßyſtki Gubernatory y Ráde iego Xiążęcey Miłośći / áby PAN Bog raczył ye wſpomágáć / żeby ten ćięßki Vrząd znośić mogli / á iżeby ich Rządzenie á Pánowánie ſam ſpráwowáć / ßczęśćić / y pożegnánie ku temu też dáć raczył / áby Słowo Boże / Poczćiwość / Słáwá / y wßeláka Cnotá pomnożona y rozßerzona byłá. Y wßelkie pogorßenie / ktorego yeßcze bárzo wiele ieſt / áby oddalono było / á ku poſpolitemu pożytkowi / dobrze y ſpokoynie áby rządzić mogli. A iżebyſmy im też posłußnemi byli / y zbożnie ſie záchowáli.

A oſobliwie ieſteſmy żądáni o poſpolitą modlitwe á przyczyne ku Pánu Bogu / zá N. N.

Káżdy z oſobná modl ſie też ſam zá ſie / zá Małżonke y Dźiatki ſwoie / y cokolwiek nam ieſt porucono od Páná Bogá / Też zá wßyſtki ſmutne / Cieleſnie y Dußnie vtrapione ꝛc.

Zá ty

Zá ty y zá inße doległośći / niedostátki y potrzeby / y zá sámych siebie sie modląc / mowmy wßyscy nabożnie Modlitwę Páńską / Oycze nâß ꝛc.

Po Modlitwie záwżdy wßystko Zebránie śpiewą / Broń / álbo Rządź nas Pánie przy twym słowie / iáko wyżey iuż rzeczono.

A w tym Kápłan idźie z Kazálnice przed Ołtarz / á tám Nápominánie / y Paraphrasin Modlitwy Páńskiey / ku Ludowi sie obroćiwßy ma przeczytáć / y potym śpiewáć Verba consecrationis, Jáko to iuż wyżey oznaymiono / Tylko áby poświecony Chleb rozdawał Communicantom / pierwey niżli Kielich álbo Wino poświeći / iáko áż do tego czásu ten zwyczay był trzyman / ná tych mieyscách / gdźie tylko sam Pleban przy swym Kośćiele iest / á nie ma żadnego Wikáriyego ꝛc.

O Kazániu Przypołudnim / w Niedźiele y w Dźień Swięty.

DLa prostego vbogiego Ludu y Czeládźi/ bywa ráno świety Catechism / iáko iuż wyżey oznaymiono iest / náuczan / ktory naylepsza y náyznámienitsza nauká iest / miedzy wszystkimi naukámi ná ziemi / ktorey się żaden Człowiek nigdy w tym żywoćie náuczyć nie może.

A wszákoż iednák iest rzecz bárzo dobra/ áby też Czeládźi zwyczáyne pospolite Euangelia Niedźielne y Vroczystych Swiąt były wykłádáne y náuczáne / áby w tym czyśćie obaczyć y náuczyć sie mogłá / iáko y ná ktorym mieyscu w Pismie/ á zwłaszcza w Nowym Testámenćie káżda cześć Catechismu / swoy grunt / y yásne okazánie ma.

A gdyż czásu wielkiey Mszy przed Południem muśi w domu Czeladź Kuchniey y Piwnice przyźrzeć / iáko iuż wyżey oznaymiono iest/ á dla tegoż ná Południe po Obiedźie o dwánastey godźinie dla nich też Kazánie postánowiono iest / tedy nie może tey godźiny lepiey strawić/ iedno áby Wikáryi ten czás wźiął przed sie ku kazániu Euangelium de tempore, á w tym áby tey pilnośći przydał / áby káżde Euangelium ku ktorey częśći Catechismu obroćił / á to iste áby łatwie á prosto wykłádał / iáko to łatwie vczynić może/ ieśli przy pospolitym postánowieniu á porządku Nauki Chrześćiáńskiey zostánie. Bo niektore Kazánia náuczáią o Zakonie álbo o Przykazániu Bożym. Niektore o Euangeliey / ktore náuczáią o Członkách wiáry nászey. Niektore o Modlitwie Páńskiey / álbo o chwálebnych Swiątośćiách. A niektore też o Stániech y dobrych Vczynkách / iáko káżdy przez nie Pánu Bogu ku czći powinien służyć / y práwie á dobrze y pobożnie sie záchowáć ma w żywoćie swoym.

Co sie tycze śpiewánia / ma być przed Kazániem śpiewano po Niemiecku álbo po Polsku/

 Te

Te DEVM laudamus, iáko ieſt z dawna obyczay. Zátym / Duchu nayſwietßy knam záwitay etc. Po Kazániu / Broń / álbo Rzadź nas Pánie przy twym słowie ⁊c. A w tym idźie zás Lud z Kośćiołá.

Oſtátecznie gdyż w Krolewcu Czeládźi nie máła część ieſt / ktora po Niemiecku nie vmie / á dla tey iſtey iednák ná roznych mieyſcách Polſki / y Litewſki Káznodźieiá z dawna bywa chowan. Tedy też ći iśći przy wykłádániu Euangeliey máią Słucháczow ſwoich w Nauce Catechiſmu náuczáć / y ony pilnie iáko powinni ſą ku práwemu rozmyślániu á rozważániu Słowá Bożego / y ku pobożnośći wieść / pobudzáć y nápominać / áby też wiedźieć mogli / iáko máią być zbáwieni / y iáko Chrześćiáńſkim obyczáiem mogą y máią żyć ná tym Swiećie.

O Na-

O Nauczaniu Catechismu.

Wyzey powiedzielismy nieco o tym / iáko ná Kutrzniách dla Czeládzi / y w Niedziele ná Nieszporzech po Kazániu przez Zaki ma być náuczan.

W Krolewcu we wszystkich trzech Miástách po Południu / máią Plebani w osobliwych Lekciách á Kazániach swych / wiernie y pilnie Dziatki w nim náuczáć / zwłaszczá w Stárym mieściey we Srode / w Thumie we Czwartek / w Lebniku w Piątek / iáko iuż iednák początek w tym vczyniony iest. Tákowe Lectie Dziatkam bárzo vżyteczne są / gdyż Pan Bog ná nie iáko ná nayprzednieyszą cześć Zebránia Chrześćiáńskiego chce pilny wzgląd mieć od Plebanow y Rodźicow / y Oycow Czeládnych / y owszem od káżdego Chrześćiáńskiego

Człowieká

Człowieká / áby ty iſte we wßelkiey pobożnośći wychowáne y náuczáne były. A iżeby ſie ſtáły ſedem á naczyniem ku czći Pánu Bogu wßechmogącemu / ktorychby on mogł vżywáć ku chwale y sławie Imienia ſwego świętego / iákoż iśćie nie omylna rzecz ieſt w tym / iże gdy Dziatki w Catechiſmie z młodu wyuczone y w nim wyćwiczone będą / niech potym przyidą ku ktoremukolwiek Vrzędowi / tedy z nich będą czyśći y známienići Ludźie / ktorzy słowo Boże będą miłowáć / poki iedno będą żywi. Y o nim będą nadobnie y známienićie á pobożnie mowić / y też áby ſie ono ßerzyło y mnożyło pilnie pomágáć weſpołek ze wßyſtkiemi inßemi wolnemi naukámi. To czyni známienity y dobrze opátrzony Kośćioł álbo Zbor Chrześćiáńſki / czyni dobry Rząd / że Poddáni y Przełożeni á Vrząd / Páná Bogá ſie boyi / y wßyſcy weſpołek ſtawáią ſie iego miłemi Dziatkámi / y Dziedźicmi żywotá wiecznego.

W tym porządku náuczánia Catechiſmu / máią też inße Miáſtá / wedle przemożenia y podobnośći náśládowáć / áby Káznodźieie ná Iutrzniách y ná nießporzech / w Niedźielę onego

pilnie

pilnie náuczáli / y ieden dzień w Tygodniu ku temu też wzieli á poſtánowili / áby w nim Dziatki były náuczáne / Tym zwłaßcza ſpoſobem y obyczáyem. Naprzod máią Dziatek pytáć proſto o tych pieci cześciách Catechiſmu / iáſnym głoſem / áby ſie też drudzy ktorzy go nie vmieią / Textu proſtego łatwie náuczyć mogli. A gdy ſie to ſtanie / tedy Pleban ma wziąć iedno Przykazánie po drugim. Niechay iedno Páchole z Szkoły Text z wykłádem czyta / iáko w máłym Catechiſmie nápiſány ieſt / przytym oznaymi też czyśćie á łatwie / iáko ma być wyrozumian zmysł tych słow / ktore w wykłádzie ſą położone / áby też Dziatki náuczyły ſie tego rozumieć. A gdy ná káżdy Tydzień bedzie iedno Przykazánie Boże wyłożono / y wßyſtki Przykazánia potym bedą odpráwione. Tedy zátym weźmi káżdy Artikuł á człon͏ek wiáry Chrześciáńſkiey. Potym káżdą Prozbe w Modlitwie Páńſkiey / y káżde oſobliwe pytánia o Chrzćie świetym / y o Wieczerzi Páńſkiey iedno po drugim przed ſie áż do końcá. A gdy dokończyß tedy zás poczni Dzieſiecioro Przykazánie Boże / áby ſie Dziatki záwżdy w tym ćwiczyły / y w tym vmocnione y vpewnione były.

N Máią

O náucżániu Catechiſmu.

Máią też Plebani Rodżice wiernie vpominać / áby Dziatki ſwe y Czeladź ná ten czás do Kośćiołá posyłáli / y ku temu ye przymuſzáli / dawáiąc im to znáć y ná pámięć przywodząc / iże w tym nie Chrześćiáńſkim obyczáiem poſtępuią / y ćięſzko á ſtráſzliwie przećiwko Pánu Bogu grzeſzą : Gdy Czeladź y Dziatki ſwe w tym omieſzkawáią á im ná przekáźie ſą / á onych ze wſzelką pilnośćią ku temu nie pobudzáią.

Tudźieſz też iże tákowym żádney Swiątośći / áni gdy zdrowi będą / áni przy ich ſmierći podawáć y vdźielać nie mogą / ktorzy ſię Catechiſmu nie náuczyli / áni ſie przy tákowym náuczániu y ćwiczeniu w nim / vczyć nie chcą. A w tym ſię ſtáwa pewne y ſtráſzliwe słowá Bożego wzgárdzenie y duſznego zbáwienia ich zámieſzkánie.

Tákowy vczynek potrzebuie też oſobliwego wſpomożenia / áby Dziatki w ſzkole pirwey ſię Textu proſtego Catechiſmu weſpołek y z wykłádem iego náuczyły. Náko jednák nayprzednieyſza tá praca w Szkole być ma / áby

młodź

młodź byłá pilnie w nim náuczana/ iáko o tym w porządku Viſitaciey oznaymiono ieſt.

Porządek náuczánia Catechiſmu we Wſiách.

TAKO po wykłádániu Ewangeliey w Niedźielę ma być Catechiſm náuczan/ Jáko wyżey iuż rzeczono / y do tąd zwyczay w tym był trzyman.

Po Południu / ma Pleban záś iedne godźinę wźiąć ná Nieſzpor / á tám we Wśi w ktorey mieſzka Catechiſmu ták náuczáć / iáko iuż ieſt oznaymiono / ták iáko y w Mieśćie iednego dniá w Tydźien bywa czyniono.

A iżeby Lud ku tákowey Lectiey á czytániu y náuczániu Catechiſmu / tym pilniey był przywiedźion / Ma Pleban káżdą Wieś zoſobná iedńego Tygodniá po drugim / ktore iedno w iego Párochiey ſą / ná káżdy Kwártał / álbo czwierć roku / y kiedy iedno być może / co pięć álbo ſześć Niedźiel / w Niedźielę álbo ktorego

inßego słußnego dniá / czegoby ſie z tych wyżey pomienionych częśći nauki Chrześćiáńſkiey ludźie náuczyli / káżdey oſoby / ták Mężá iáko y Niewiáſty / (A gdźieby Kośćiołá w oney wsi nie było / tedy v woytá / álbo w inßym poczćiwym y godnym domu) oſobliwie słucháć y pytáć. A ktorzyby byli náleźieni / żeby tákowe Lectie y Kazánia Catechiſmu wzgárdzáli / y nic z niego nie vmieli / ty ma słowy ſtátecznie ſkáráć / y ku polepßeniu nápomináć. A co ſie dotycze inßego proſtego Ludu á ku nabożeńſtwu ſie iednák máiącego / czego by nie vmiał y ktoryby niedoſtátek w nim był / tedy ma go wiernie y z wielką pilnośćią náuczáć. Nákoż w tym káżdy Pleban wedle vrzedu y nauki ſwey / będźie wiedział dobrą miárę y poſtep á ſpoſob / iáko ſię w tym ſpráwowáć ma / áby vbogie proſte ludźie mogł w tym náuczyć.

Krotko mowiąc / káżdy Plebán wedle przemożenia vrzedu ſwoiego / powinien naywiętßą pilnośćią krom przeſtánia w Kośćiele / y kiedy iedno iego słuchácze chwálebnych Swiątośći pożywáć chcą / ku Modlitwam y ku náuczániu ſię Catechiſmu / (okázaiąc im to / iże ku ich

Dußnemu

Duſznemu zbáwieniu wiele w tym zależy) táko może być naywiernıey y naypilnıey nápominác/ y ku temu ie wieść ma. Ani im też pirwey/ ieśliby przed tym Catechiſmu/ álbo naypotrzebnieyſzych cżeści y członkow Wiáry Chrześciáńſkiey (A zwłaſzczá w mieściech) nie vmieli/ áni rozumieli/ do Swiątośći Wieczerzy Páńſkiey iść/áni przyſtąpić dopuſzczáć ma. A iesliby po cżeſtym náponinániu/ żadne polepſzenie w nich nienáśládowáło/ tedy tákowych/ áni w Kmotry/ (wedle przednieyſzego porządku wydánego) ſtáć/nie ma dopuſzczáć. Ale ie oddalić ma tego ták długo/ ażby ſie tych częśći náucżyli. A przytym iednák wſzyſtki powinien vpominác y ná pámięć im to przywodźić/ áby tákowego ich niedopuſzczánia ku przyimowániu Swiątośći/ y inſzych rzeczy/ nie lekce ſobie ważyli/ gdyżwiec tákowe oddalenie y odłączenie od chwálebnych Swiątośći/ podobne ieſt ku Chrześćiáńſkiey kłątwie/ czego ſie słuſznie káżdy dobry Chrześćiánin wyſtrzegáć y bronić ma ꝛc.

O Swiętiech.

Szystki Swiętá Páná y Odkupiciela nászego / Zwłaszcza: Natiuitatis Christi, Circumcisionis, Epiphaniæ, Purificationis, Conceptionis, ktore bywa názywano Annuntiationis, Cœnæ Domini, & Parasceues, Paschæ, Ascensionis, Penthecostes, máią / być porządnie / vczćiwie z wielką vprzeymośćią y poczćiwośćią / ná pámiątkę ku vpominániu nászemu trzymáne. A osobliwie Swieto Národzenia Chrystusowego / Wielkanoc / y Swiątki / trzy dni wespołek / z Kazániem y zwyczáynemi Pieśniámi máią być swiecone / ták żeby tych Dni iáko y inszych Swiąt Historie / pilnie były przekłádáne / y Ludowi kazáne / y o pożytkách z Słowá Bożego wiernie byliby ludźie náuczeni. A niema żaden Pleban nic osobliwego tego czásu vczynić / wedle swego domniemánia / Ale ma zostáć przy pospolitym zgodliwym postánowieniu.

Co

Co ma być osobliwie we dni Swięte kázano.

SWięte dni dla tego są postánowione/áby były ku przywiedzieniu nam ná pámięć niektorych Historyi/ w ktorych nayprzednieysze Artykuły á członki nauki Chrześciáńskiey y wiáry/ vgruntowáne y vmocnione są.

Bo Conceptionis, pokázuye nam pewny dowod/iáko Pan Christus odkupiciel nász/z Duchá świętego w żywocie czystey Pánny Máriey poczęty iest.

Natiuitatis, Iáko y dla czego ná ten Swiát narodził sie wedle Pismá świętego. A iże iest prawdziwym Bogiem y Człowiekiem.

Circumcisionis, Iáko posłuszeństwo Zakonowi zá nás czynić począł/ y dobrowolnie sie pod zakon poddał.

Epiphaniæ, Iáko do Krolestwá swego/ nie tylko Zydy/ále też y Pogány wezwáć dopuścił/ áby był Zbáwicielem wszego świátá / yáko o nim Simeon Purificationis spiewa.

Cœnæ

O Swięciech.

Cœnæ Domini, á O chwálebney Swiątośći/ iáko Pan Christus przed skonániem swoim/ gdy zá nas miał śmierć podiąć / łáskáwie o nas pieczą miał / swe dáry nam polećił / y onych miłośćiwie vżyczył / Zwłaszcza: Odpuszczenie Grzechow / y wieczne Zbáwienie wespołek y z vpominkiem zbáwienia nászego/ to iest / Ciáłá y Krwie iego / w ktorym to wszystko dosyć drogo pozyskano y dostąpiono iest ꝛc.

W Wielki piątek/ iáko zá nas gorską śmierć ćierpiał / y od Páná Bogá ku temu zrządzony á posłány / y od wszego Swiátá opuszczony był.

Wielkanoc/ iáko zás w własney Boskiey mocy swoiey zmartwychwstał / y swoie zmartwychwstánie widomym okazániem Anyelskim / y swym własnym iáśnie okazał / y poćieszenie z tego przepowiedał / y przepowiedáć á kázáć dopuśćił y przykazał / ku zbáwieniu nászemu.

Ascensionis, Iáko wstąpił ná Niebiosá / nie iżeby sie tám w niebie dał zámknąć / y od nas odłączyć miał. Ale iżeby tym też wedle swego przyrodzenia

przyrodzenia człowieczego nád wszystki Niebiosá y Stworzenie był podniesion / A iż iest możnym Pánem nád wszemi rzeczámi / ktore iedno mogą być pomienione / nie tylko ná tym Swiećie / ále też y w przyszłym żywoćie / Eph. 1.

Pentecostes, Dla tego / iże Duchá świetego zesłáć raczył / y Káznodźieyski Vrząd postánowił / przez ktory on záwżdy zgromadza swe świete Zebránie Chrześćiáńskie / ktore iest pospolitowánie wszystkich Swietych / w ktorym iest odpuszczenie Grzechow / y wesołe poćieszenie o Zmartwychwstániu ćiáłá nászego / ku otrzymániu żywotá wiecznego.

A ták w tych Swiećiech / Wtory / y Trzeći Artykuł wiáry nászey Chrześćiáńskiey o Odkupieniu y Poświeceniu / czyśćie / gruntownie y státecznie z tych Historiy we wszystkich częstkách od iedney do drugiey bywa iásnie wyłożon y okazan. O czym lud pospolity w Kazániu / iáko iedno nayprośćiey y naysłatwiey być może / ma być náuczon.

A iżeby osobliwie o Męce y Smierći Christusowey / Lud pospolity dobrą wiádomość

miał, y práwą wiárę otrzymał / tedy káżdy Pleban ma Historią y Passią z známienitych Xiąg Doctorá Pomeraná o męce/śmierći/y zmartwywstániu Christusowym/ w wielki piątek czyście z włoká / yáśnie / á wyrozumiále przeczytáć / począć ma od tego mieyscá / iáko Pan Christus ná oliwną gorę wstępował / áż do Pogrzebu iego.

Zá słuszną y pożyteczną rzecz widźiáło się też nam być/áby przytym dźień S. Janá Chrzćićielá. Jtem / Náwiedzenia Pánny Mariey / Visitationis názwány / y dźień S. Michałá był świecony / dla bárzo známienitey Euangeliey y Historiey / y wiela potrzebnech częśći / ktore tych czásow słusznie ku poćieszeniu Zebránia Chrześćiáńskiego máią być rozbieráne y náuczáne. Bo ácz też tego czásu tenże Text niektorego dniá w tydźień był kazan/ wszákoż iednák tego czásu máło Ludu do Kośćiołá się schodźiło. Mamy tu iśćie naycudnieysze Pieśni / iáko Zácháriaszowe na dźień S. Janá / y ná dźień czystey Pánny Mariey Mátki Christusowey / dniá Visitationis rzeczoney. W ktorych wszystká Głowna summá á zámknienie Chrześćiáńskiey nauki

zámkniona ieſt / czemubyſmy tedy tych dni nie mieli rádźi ſwiećić / ábyſmy tákowych pieknych Pſalmow / weſpołek y známienitych Przykłádow tych Swietych á zacnych ludźi / nie mieli rozważáć y onych ſie náuczyć.

Ieſt też miedzy inſzemi dobrodźieyſtwy Chriſtuſowemi bárzo znamienita poćiecha / iże on ſwe świete Anyoły ku temu poſtánowić raczył / áby nas záchowáli y bronili od rozmáitych / ſtráſzliwych y okrutnych złych Duchow / ktorzyby we wſzelkim Regimenćie / Rządzeniu / y we wſzyſtkich Staniech / rádźi zámieſzánie / zwády / rozterki y rozerwánie vczynili / y ty iſte radźiby zepſowali / zburzyli / ſkáźili y w niwecz obróćili. Gdyby Pan Bog obrony Swietych Anyołow ſwoich przećiwko im nie poſtánowił / o czymby iśćie y cáły dźień mogł niekto mieć kazánia y powiedánia názbyt.

A przetoż ten dźień S. Michałá ma być od tego czáſu ſwiecon / y zá poſpolite dźiekowánie dźierżan / ábyſmy Páná Bogá wſzechmogącego y miłoſiernego zá wſzyſtke niewyliczoną dobroć / y dobrodźieyſtwo iego / ták ćieleſne iáko y duſzne / ktoregoſmy nie zásłużyli onego chwalić /

czćić/ słáwić/ y iemu dźiękowáć mogli. A oso‑bliwie zá szczodrobliwe/ niewymowne/ y wiel‑kie dobrodźieystwo Boże/ Iże on Anyoły swe świete/ nam vbogim/ mdłym y vłomnym Lu‑dźiam/ łáskáwie ku obronie nászey postánowić raczył/ iże oni niewidomym sposobem o nas sie pieczołuią/ nas opátrzáią/ y nászemi opiekunámi/ wodzámi y opátrzyćielmi/ y z námi mieszkáiące‑mi są/ wedle woley y postánowienia Páná Bogá wszechmogącego. A osobliwie też mamy dźie‑kowáć zá szczodrobliwe dáry Boże/ iże nam ku pożywieniu nászemu/ wszelákie owoce dáne są/ y ostáło sie przytym dokończenie żniwá/ y zgro‑mádzenia zbożá ku pożywieniu nászemu ꝛc.

Przetoż po czytániu Epistoły/ ma Pleban álbo Wikáryi Ludowi ná pámieć przywieść tá‑kowe dobrodźieystwá Boże/ ktore od niego o‑trzymał/ y ku serdecznemu dźiękowániu zá to vpominać/ y zátym ze wszystkim Zebrániem Chrześćiáńskim śpiewáć/ Te DEVM lauda‑mus.

Gdy sie tráfi dźień Conceptionis Christi, Annunciationis Mariæ ná Kwietną Niedźiele/

álbo w tym Tygodniu przed Wielkąnocą. Tedy ma być trzyman pirwßey Niedźiele po Wielkiey nocy / y wedle pirwßego Kośćielnego Porządku / ná ten czás ma być przełożon. Aby tego czáſu o wiechániu Páná Chriſtuſowym do Hieruſalem / y iego świętym vmęczeniu / wespołek y Hiſtoria o Zmartwych wſtániu iego / krom przekázenia / iáko potrzebá będźie vkázowáłá / mogłá być kazána / y o tym wßyſtkim áby nauká wydána byłá.

Euangelium Mariæ Magdalenæ, Lucæ 7. ma być ordinariè y potym káżdego Roku Dominica ſeptima poſt Trinitatis czytáne y kazáne / wespołek y z Epiſtołą / 1. Tim: 1. Tá iſta ieſt prawdá ꝛc. áż do końcá tego Párágráphu. Gdyż ono drugie Euangelium Marc: 8. O ſiedmiorgu Chlebá / co ſię dotycze Argumentu á gruntowney nauki / w pułpoſtu o tymże bywa kazano.

Apoſtolſkie Dni máią też potym być święcone / ále tylko przed Południem / y ma być Słucháczom ná pámięć przywiedźiono / y oni

náucząni być máią / o stárey práwey Apostol-
skiey nauce / w postánowionych Euangeliách.
Też ma być przypominano o wierze / y dobrych
vczynkách świętych Apostołow / Zwłaszczá iże
niczego inszego nie náuczáli / tylko słowá Boże-
go / Zadney nowey Sekti á nauki błędliwey / y
żadnego Porządku nowego nie zákłádáli / áni
postánowiáli. Ale że tylko prosto z drugiemi
Chrześciánmi wedle przykazánia Bożego / á
nie z własney / y wymyśloney / od przykritcow
wziętey świątobliwośći / żyli / y dla tegoż też
żywot swoy ná to odważyli.

Z ktorych słow nászych wszystkich / iásno
y iáwno to káżdy obaczyć y vznáć może / Iże
my práwą Apostolską naukę y stárą wiárę ma-
my / y vczynkiem y prawdą tego dokázáć y do-
wieść możemy / że iesteśmy práwym Zborem /
Zebrániem Chrześciáńskim / y Náśládowníkámi
świętych Apostołow Christusowych.

A gdy będźie po Kazániu / y święta Wie-
czerza Páńska (yeśli zwłaszcza Communican-
towie będą) spráwowána y dźierżána. Tedy
káżdemu tych dni po południu robotá ma być
wolna á żadnemu nie zápowiedźiána.

A ty iſte Apoſtolſkie Swiętá máyą Plebani záwżdy w Niedzielę przed tym zápowiedźieć y ludowi oznaymić / ná ktory dźień w tygodniu máią być ſwiecone / á iżeby Apoſtolſkie ſwięto á dźień ich / nie był dłużey ſwiecon / tylko przed Południem / áby káżdy Goſpodarz wiedźiał / iáko ſię ma w tym ſpráwowáć y rządźić / etc.

O Interpretach álbo Tłumáczách.

Arzo to ćięſzka y trudna rzecz yeſt / iże w tym Xięſtwie niektorzy Plebani przez Tłumácze muſzą kázáć / y wſzyſtki ſpráwy z Słucháczámi przez nie ſpráwowáć. Przetoż wielka pilność w tym ma być przydána / áby Tłumácze ku temu byli poſtánowieni / y ku temu wźięći tákowi ludzie / o ktorychby dobra powieść

powieść y sławá byłá / y byli státeczn emi y dobremi ludźmi / ktorzyby poczćiwy żywot wiedli y dobrze sie záchowáli. Bo Niestáteczni ludźie / y wzgárdźićiele słowá Bożego / nie mogą Plebanowi áni Zebrániu Chrześćiáńskiemu / dobrze w tym posłużyć.

A iżeby potym czásu swego bez tych Tkumáczow być mogło (gdyżwiec przez tákowe kazáć y Lud náucząć bárzo ćiężka y trudna rzecz iest) tedy Iego Miłość Xiążę Pruskie etc. chwálebney y świętey pámięći etc. z dawná o to stáło y pilności przydawáło / áby tych Ludźi ktorzy Niemieckiego yęzyká nie vmieią. A osobliwie Polskie / Litewskie / Sudáwskie / y Pruskie Dźiątki / ná nauke też były dáne / żeby czásu swego ku Vrzędowi Káznodźieyskiemu mogły być vżywáne / y ku niemu obrocone. A przetoż tákową młodź I. X. M. naprzod / tákowym osobliwym Przywileyem á práwem obdárzyć / Zwłaszcza / iże ktorzykolwiek sie ná nauke vdádzą / y przy niey zostáną / żeby potym mogli Kośćiołowi służyć / y w nim pracey záżywáć / że máyą być wolnemi vczynieni / ktorzy iednák wedle Pru-

skiego

ſkiego Práwá / y Státutu tey Ziemie / tákowey niewoley poddáni ſą. Też y w Succeſſiách / álbo w Dziedzictwie we wſzem z inſzemi / ktorzy ſie nie Pruſmi rodzą / zárowno máią być trzymáni. Ktore to obdárzenie z dawná vczynione / K. X. M. tu powtarza y vmocnia / mocą tego Artykułu / ktory ná tym mieſcu tey to Vſtáwy Kośćielney włożyć y w ćielić K. X. M. rozkazáłá.

Powtore / gdyż wyżey pomienione świętey y wieczney pámięći K. M. Xiąże Pruſkie ꝛc. Pan náſz miłośćiwy / w Collegium Krolewieckim z łáſki ſwey poſtánowił y fundował. Iże vſtáwicznie dwádzieśćiá y czterzey Studentow z Stipendium álbo Nákłádu / K. X. M. vcząc ſie máią mieć wychowánie y wſpomożenie. Tedy też ná to ma być pilny wzgląd vczyniony / áby tákowy Nákład Xiążecy dla tego Ludu poddánych K. X. M. ktory Niemieckiego yęzyká nie vmie / ku oſobliwemu pożytkowi y pomnożeniu mogł być obrocony. A przetoż poſtánowiono ieſt / áby w tey przerzeczoney liczbie Stipendiatow / álbo Studentow / ná ktore tákowy nákład bywa czynion / ſześć Polakow / Item ſześć

Litwinow/ y ßeść Prusow álbo Sudáwow/ (yesli ich yedno ták wiele dostáć może) záwżdy było.

Przetoż słußnaby iście rzecz byłá/ áby też či iśći Ludźie/ ktorzy Niemieckiego yezyká nie vmieyą/ sámi śię w tym nie omießkawáli. Ale Syny swoie/ ktorzyby do nauki godni byli/ z pilnośćią ku temu nápomináli y ony pobudzáli. W ktorych iście áż do tego czásu wielki niedostátek był. Máyą też Plebani/ Hetmánowie álbo Stárostowie/ y Sláchtá/ ty iste Rodźice/ ktorym Pan Bog rozumne dźiatki dáć raczył/ pilnie nápominać y pobudzáć/ áby ie dáli ná nauke/ áby potym im sámym/ y ich dźieciom y Potomkom ku lepßemu było/ A osobliwie ku rozmnożeniu czći y sławy Bożey/ y ku zbudowániu y rozßyrzeniu iego Kośćiołá á Zebránia Chrześćiáńskiego/ służyć mogły. A iżeby tákowego Xiążecego obdárzenia y wspomożenia ze wßelką wdźięcznośćią vżywáć nie przestawáli etc.

O Chrzćie świętym.

Hrzest święty ma być w onym Kośćiele spráwowan / do ktorego Rodźice dźiećiątká przysłucháią / á nie w inszey Párochiey / z zwyczáynemi Exorcismámi / y Modlitwámi / Niemieckim álbo Polskim y inszym znáyomym yezykiem y mową / wedle stárey Kośćielney Vstáwy álbo Porządku. Nie iżebyśmy tym tákowy Chrzest odrzućić chćieli / ktoryby bez Exorcismu odpráwowan był. Gdyż to dobrze wiemy z łáski Bożey / iże ku Chrztu świetemu wodá / y tylko ty słowá nayprzebnieysze są wedle vstáwy Christusowey.

Na ćiebie chrzcę w Imię Bogá Oycá / y Syná / y Duchá świętego.

Lecz iże w Kośćielech tego Xiestwá / rádźibyśmy się z stárym Witteberskim Kośćielnym Porządkiem

kiem porownáli / y z nim dźierżeli / iáko przed tym zá czásu Lutherowego y potym ták było trzymano / ále krom potrzeby y przyczyny w tey źiemi práwie czásu niepogodnego to odmieniono iest / ku ktorey zgodźie krom wszelkiego wątpienia Plebani dádzą się rádźi náwieść / gdyż też przyczyny tego są z strony Nowochrzczeńcow / y Bluźnierzow przećiwko Sacramentowi / ktorzy Grzech wrodzony y strászliwy niewymowny vpádek Rodzáyu ludzkiego / lekce sobie ważą / y przećiwko Słowu Bożemu zá máło pokłádáią. O czym in Corpore Doctrinæ, gruntownie y dostátecznie oznaymiono iest.

Gdyby ále osobliwie potrzebne przyczyny były / iáko mdłość Dźiećięćiá / álbo w niebytnośći Plebaná / y insze tym podobne / ták żeby dla tego Dźiećiątko do inszey Párochiey do Chrztu świętego musiáło być niesione / czego my nie bronimy. Tedy to iednák nie ma być inaczey vczyniono / áni od inszego Plebaná nie ma być przyięte. Aż będźie miał dostáteczną wiádomość / iże to Dźiećie przed tym nie było ochrzczone / á iż nie dla żadney vpornośći álbo wzgárdzenia /

dzenia / álbo ktorey inszey przyczyny / do cudzey Párochiey przyniesione iest.

Chrzest też iednákim sposobem od wszystkich Plebanow álbo Służebnikow Kośćielnych/ ma być dzierżan. A żaden nie ma nic osobliwego przytym kázáć álbo nápominać/ y nie ma nic osobliwego przy tym czynić / iáko niektorzy nad insze w tym chcą być widziáni / áni też wysokiego subtilnego y mistérnego pytánia ku Kmotrom nie máią vżywáć.

Káżdy Oćiec ma yednák sam osobą swoią przy Chrzćie być/ álbo ieśliby sam dla niemáłych spraw / álbo inszych przyczyn słusznych nie mogł być: Tedy iednák przes drugie známienite Ludzie/ miásto siebie sámego ma od Plebaná żądáć y prosić/ áby iego miłe Dziećiątko było odrzczone. A nie z táką niedbáłośćią y pogárdzeniem to ma czynić / żeby niedbáyąc nic ná Służebniká słowá Bożego/ áni ná Chrzest S. chćiał przes podłą á wzgárdzoną osobę Chrztu S. żądáć/ y onego sie domagáć.

Dziatki nie máyą też być kilká dni bez Chrztu chowáne / bo to rzecz niebezpieczna iest / y ku-

ßenie iśćie Páná Bogá. Przetoż chrzczenie Dźiatek nie ma być ná niektory pewny dźień postánowione / wedle woley á podobánia Kápłaná / álbo Przyiaćioł. Gdyż to w niektorych bywa obaczono / iákoby iáki znák czći á sławy pożądáiących / y nád inße się wynoßących / álbo też łákomstwá pátrzących. K temu też są pewne doświádczenia oznaymuiące y poświadczaiące / niektore strásßliwe dźieye / ktore się w tym sstáły y dźiáły.

Gdy wiecey Dźiatek niżli iedno do Chrztu będą przyniesione / tedy wßystki / ácz rozne Imioná ich przy Modlitwie y Exorcismách wespołek máią być postánowione. Ale do Chrzćilnice káżde z osobná ma być przyniesione / y osobliwie ochrzczone.

Przytym też do Chrztu świętego / żaden zá Kmotrá álbo Oycá y Mátkę Chrzesną niewiádomie nie ma być przypußczon / ážby był vczesnikiem náßey práwey Chrześćiáńskiey Religiey á nabożeństwá / y też członki Wiáry Chrześćiáńskiey / y Modlitwę Páńską wyznawał.

O Formie

O Formie á Sposobie Chrztu świętego.

GDyż sie z powszechnego doświadczania to pokázuie/ iże bárzo niedbále przy Chrzćie S. wiele sie ich spráwuie/ á máło ludźi rozważáią/ iák ważne rzeczy tu bywáyą/ y przez kogo ty iśte bywáyą spráwowáne. Przetoż ku Chrześćiáńskiey nauce y nápominániu / to iśte násláduiące niżey nápisáne Nápominánie/ káżdego czásu słusznie y státecznie ná początku / niż sie Chrzest pocznie ma być vżywáne.

Nápominánie ku tym ktorzy Dźiećiątko do Chrztu S. przynoszą.

NAmileyszy Chrześćiani / Słyszymy powszechnie z Słowá Bożego/ y doświádczamy sie tego / w żywoćie/ y przy śmierći nászey / iże rázem

od

od Adámá / wszyscy sie w grzechu poczynamy y ná ten nędzny świát rodzimy / y z sobą przynosimy / z pirwszego przyrodzenia nászego / yad y skáżenie rodzáiu nászego / dla ktorego od Páná Bogá odłączeni bywamy y ostawamy sie Nieprzyiáćiołmi Bożemi / y dźiećmi gniewu Bożego / w ktorymbysmy wiecznie vmrzeć y potępieni być musieli / gdyby nam z tego przez iednorodzonego Syná Bożego Páná nászego Jesu Christá / pomoc nie byłá vczyniona.

A gdyż też to przytomne Dźiećiątko / (álbo Dźiatki) z przyrodzenia swego / tákowym Grzechem zárownie iáko y my zárázone / y nieczyste iest /

álbo

(álbo są) dla ktorego grzechu z przyrodzenia iego w wieczney śmierci y potępieniu zostáćby musiáło (álbo musiáły.)

Ale Pan Bog Oćiec Niebieski wszelkiey łáski y miłosierdzia pełny/ Syná swego Páná Jesu Christusá/ wszemu Swiátu obiecáć y zesłáć raczył/ nie tylko vrosłym á stárym Ludziom/ ále też y Dziatkam. Ktoryż też wszystkiego Swiátá grzechy ná sobie nosił/ y vbogie Dziatki/ ták dobrze iáko y vrosłe od wszystkich Grzechow/ od śmierći/ y wiecznego potępienia wykupił/ y zbáwił/ ieśli im to wedle postánowienia iego przez słowo

Boże y Chrzest święty applikowano/ y przywłaszczono będzie w ktorym słowie swym przykazał / áby ku niemu były przyniesione / iżeby przezeń były pożegnáne y błogosłáwione.

A przetoż ya was wszystkich ktorzyśćie się tu zeszli z Chrześćiáńskiey nikości y wiernośći/ vpominam y proszę/ ábyśćie co naprzod w sercu swoim rozważáli/pilnie rozmyśláli y obaczyli/ w yáki wielkiey nędzy y vpadku to dziećiątko iest/ dla skáżonego przyrodzenia swego. Zwłaszcza iże iest dziećięćiem grzechu / y gniewu Bożego y niełáski yego. A iże yemu żadnym sposobem

pomożono

pomożono być niemoże/tylko áby przez Chrzest święty z Bogá nowonárodzone/y od niego zá Dziedzicá Bożego dla Páná nászego Jesu Christá przyjęte było.

A przetoż zá to vbogie przytomne dzieciątko (álbo dziatki) vprzeymie vdayćie się ku Pánu Bogu/ y ono (álbo ony) Pánu Christusowi wedle iego własnego postánowienia przez Chrzest święty ofieruyćie/ y proście. Aby ye włáską swoię przyiąć/ y ono (álbo ony) od wszystkich grzechow iego (álbo ich) omyć/ y ony iemu (álbo im) odpuśćić raczył. Tudziesz áby ie zá społudziedzicá (álbo społudziedziczkę)

wiekuistego Krolestwá niebieskiego vznáć y przyiąć raczył. A iżeby ye nie tylko z mocy Szátáńskiey / ktoremu dla Grzechu poddáne / y w iego Krolestwie poymane iest (álbo są) miłościwie wybáwił. Ale też / áby ye ták przez Duchá swego świętego vmocnić y potwirdzić raczył / áby Nieprzyiácielowi Duszńemu w żywoćie swoim / y przy śmierći stále się sprzećiwiáć y walczyć / y nád niem zwyćięstwo otrzymáć mogło (álbo mogły) Amen.

Po tákowym Nápominániu ma się Kápłan ku Dźiećięciu obroćić / mowiąc:

Wynidź nieczysty Duchu / á day mieysce Duchowi świętemu.

Potym ma iemu vczynić Krzyż ná czele y piersiách, mowiąc:

Przyimi známię Krzyżá świętego ták ná ✝ czele, iáko ná ✝ piersiách.

Modlmy się.

O Wszechmogący wieczny Pánie Boże Oycze Páná nászego Iesu Christá, wzywamy cię nád tym N. służebnikiem twoim, (álbo nád tą służebnicą twoią) ktory (álbo ktora) dáru Chrztu twego świętego prośi, y łáski twey wieczney przez to Duchowne z nowu národzenie żąda y potrzebuie. Przyimi go (álbo ią) Pánie, á iákoś ty rzekł, Prośćie á weźmiećie: Szukayćie,

kayćie/ á naydźiećie/ Kołáććie/ á będźie wam otworzono. Vżycz że teraz dáru y łáski twey temu ktory (álbo tey ktora) ćię prośi/ y otworz drzwi temu ktory (álbo tey/ ktora) ku tobie kołáce/ áby to wieczne pożegnánie/ tego Niebieskiego omyćia/ odźierżał/ (álbo odźierżáłá) y obiecáne Krolewstwo Dárow twoich przyiął/ (álbo przyięłá) przez Jesu Christá Páná nászego/ Amen.

Modlmy sie.

WSzechmogący y wieczny Pánie BOże/ ktoryś przez Potop spráwie-

śpráwiedliwym Sądem twym niewierny Swiát potępił / á Noego wiernego sámoośmego / wedle wielkiego miłosierdźia twego záchował / y zátwárdźiáłego Pháráoná z iego wszystkiemi w Morzu Czerwonym potopił / á Lud twoy Israelski suchemi nogámi przes nie przewieść raczył / á w tym omyćie co przyszłego Chrztu twego świętego náznáczył y náznámionował: Y przes Chrzest Syná twego miłego Páná nászego IEsu Christá Iordan y wszystki insze wody ku zbáwiennemu Potopu / y obfitemu omyćiu grzechow poświęćił y vstáwił. Prośiemy ćię przes toż niezmierne y niesкoń-

nieskończone miłosierdźie twoie/ ábyś łáskáwie ná tego (álbo tę) N. wejrzeć raczył/ y práwą wiárą w Duchu iego (álbo iey) obdárzić y vmocnić / áby przez ten zbáwienny Potop w niem (álbo w niey) zátonęło y záginęło/ wszystko co mu (álbo iey) od Adáma wrodzono iest. Aby z liczbi niewiernich był wyłączony (álbo byłá wyłączona) á w świętym Korabiu Zboru Chrześćiáńskiego/ czysty bezpieczny był záchowány (álbo czysta y bespieczna byłá záchowána) záwżdy w Duchu goráiący (álbo goráiąca) wesoły (álbo wesoła) w nádźieyi imieniu twoiemu świętemu służił (álbo służyłá) áby

cáł ze wszystkiemi wierzącemi godnym był/(álbo godną byłá)obiecány żywot wieczny otrzymáć/przez Jesu Christá Páná nászego/Amen.

Záklinam cię nieczysty Duchu w Imię Oycá/ + y Syná/ + y Duchá świętego / + ábyś wystąpił / y odszedł od tego N. służebniká Jesu Christusowego / (álbo tey służebnice JEsu Christusowey) Amen.

Posłuchaymy świętey Euangeliey S. Márká.

WOn czás/ Przynieśli Dziatki ku Jesusowi/áby się ich dotykał/ Ale Vczniowie ofuknęli ty/ktorzy ie przynośili.

przynośili. To gdy vżrzał Iesus, nie miło mu było / Y rzekł im: puszczayćie Dźiatki do mnie / á nie brońcie im: bo tákowych iest Krolewstwo BOże. W prawdźie mowię wam: Kto bykolwiek nie przyiął Krolewstwá Bożego iáko Dźiecię / nie wnidźie do niego / y obłápiał ie / y kłádąc ręce ná nie / błogosłáwił im.

Zátym ma Kápłan rękę swą włożyć ná Głowę Dźiećiecą / y ma mowić Modlitwę Páńską wespołek z Kmotrámi poklęknąwszy.

Oycże nász ktory iesteś w Niebiesiech / Swięć się Imię twe. Przydź

Przydź Krolewstwo twe. Bądź wola twa / iáko w Niebie / ták y ná Ziemi. Chleb nász powszedni day nam dźiś. Y odpuść nam násze winy / iáko y my odpuszczamy nászym winowáyćom. Y nie w wodź nas w pokuszenie. Ale nás wybaw od złego / Amen.

Potym ma być Dźiećię prowádzono do Krzćilnice / á Kápłan ma mowić.

Pan Bog strzeż weśćia y wyśćia twego / od tego czásu áż ná wieki / Amen.

Potym Kápłan ma Dźiećięćiu przez Kmotry dáć się odrzec Diabłá / mowiąc:

N. Odrzekasz sie Diabłá?

Odpowiedź.

Odrzekam.

Y wszystkich vczynkow iego?

Odpowiedź.

Odrzekam.

Y wszystkiego obcowánia á pospolitowánia iego?

Odpowiedź.

Odrzekam.

Potym ma pytáć.

N. Wierzysz w Bogá Oycá wszechmogącego/ Stworzyciela Niebá y Ziemie?

Odpo-

Odpowiedź.

Wierzę.

Wierzysz w Jesu Chrystá Syná iego iedynego Páná nászego / ktory się począł z Duchá świętego / národził się z Máriey Dziewice: Vmęczon pod Pońskim Piłatem / vkrzyżowan / vmárł / y pogrzebion. Z stąpił do Piekłá / trzeciego dniá z martwych wstał: Wstąpił ná Niebiosá / siedźi ná práwicy Bogá Oycá wszechmogącego: Z támtąd przyydźie sędźić żywe y martwe.

Odpowiedź.

Wierzę.

Wierzysz w Duchá Swietego: Swiete Zebránie Chrześćiáńskie: Swietych Pospolitowánie: Grzechow odpuszczenie: Ciáłá z martwych wstánie: Y Zywot wieczny:

Odpowiedź.

Wierze.

N. Chcesz być ochrzczony (álbo ochrzczona.)

Odpowiedź.

Chce.

Zátym Kápłan ma wziąć Dźiećie do Chrzćielnice/ y ma ye trzy kroć Wodą polewáć/ mowiąc:

N. Na ćiebie chrzczę w Imię Oycá y Syná / y Duchá świętego.

Potym Kmotrowie máią Dźiećie dźierżeć w Chrzćielnicy / á Kápłan ma mowić.

Wszechmogący Bog y Oćiec Páná nászego Jesu Christá / ktory ćię z nowu odrodźił przez Wodę y Duchá świętego / y odpuśćił tobie wszystkie grzechy twoie / ten ćię niech potwierdźi łáską swoią / do żywotá wiecznego / Amen.

Pokoy Boży bądź záwzdy ztobą.

Odpowiedź.

A M E N.

O Nagłym Chrzćie czásu potrzeby / álbo o miánowániu Dźiećięćiá młodego.

WYstrzegáć sie máyą Ludźie ná Kazániu náuczáć / áby nie łatwie sie do Nagłego Chrztu á miánowánia dźiatek kwápili. Ale máią czekáć/ áż sie Dźiećie práwie do sczątku z żywotá Mátki swoiey/ ná Swiát národźi/ yáko o tym niżey pisząc o Stárych Pániách/ álbo Bábách/ ktore przy porodzeniu Dźiatek bywáią/ więtszą spráwę y náukę damy.

A naprzod ty iste Pánie ktore przy porodzeniu Dźiatek w tákiey potrzebie bywáyą / gdy sie iuż boleść ku porodzeniu przybliża / máią ná koláná swe vpáść / y Páná Bogá wszechmogącego w Modlitwie swoiey wiernie prośić/ y ku

y ku niemu śie modlić zá Mátkę / wespołek y z Płodem yey / ktoreßto oboye wespołek krom wßelkiego wątpienia rad on przyymie y wspomoże / iáko służebniká onego Setniká Mat. 8. y oney vbogiey Kánáneyskiey Niewiásty Corkę przyiął / Matth. 15. y żadnego nigdy / ktorzy mu iedno w modlitwách tákowych / poleceni byli / nie odepchnął / áni od śiebie odpądźił / áni odrzućić chce / iáko sámże Pan Christus mowi / Johan. 6. Kto przydźie do mnie / tego ya nie wypchnę precz od śiebie.

A yesliby Pan Bog wedle swey táyemney porády / y woley swoiey świętey ták mieć raczył / żeby ono Dźiećię vmárło / pierwey niżliby śię národźiło y ochrzczone było. Tedy iednák dobrych y pobożnych ludźi sercá / nie máią rozpáczáć / iże naymileyßy Syn Boży Modlitwy ich wysłuchał / y chce ich łáskáwym Oycem być. Gdyż Chrzest świety w tym nie omießkány iest ku nim / ze wzgárdzenia álbo z zámießkánia / ále iże nam w tákowey przygodźie chrzćić zápowiedźiano iest. Gdyż wiec nie máyą / áni mogą dźiatki przez Chrzest z nowu národzone

być / ktore sie ieſzcze nigdy z żywotá Mátki ſwoiey nie národziły / álbo pierwey niżli ſie národziły / vmárły.

Przetoż tákowe nieochrzczone Dziatki / máią być ná słuſznym mieyſcu / gdźie drudzy Chrześćiáni w Pánu Chriſtuſie odpoczywáią y ſpią / pochowáne / wſzákoż iednák to ma być krom ſpiewánia vczyniono.

A iesliby ſie sſtáło / żeby ſie Dziećie doſkonále vrodziło. Tedy ty iſte Panie nie máią ſie też iednák kwápić do Nagłego Chrztu á miánowánia Dźiećięćiá. Ażby tego naywiętſza przygodá / y mdłość dźiećięćiá potrzebowáłá. A iesliby też służebniká słowá Bożego / álbo też ktorego inſzego Męźá Chrześćiáńſkiego / kwápiąc ſie ná prętce mogły doſtáć / tedy tego máią wezwáć / y iemu ono dźiećie dáć ochrzćić. A iesliby to dla mdłośći Dźiećięćia nie mogło być / Tuż dopiero ſtára Páni / álbo Bábá / álbo ktoraby Chrześćiáńſka inſza Páni / przy tym będąca podiełá ſie chrzćić / ma ku temu dwie álbo trzy Oſoby / ktoreby przy tym były / ná świáde-

świádectwo tego wezwáć y żądáć. Aby co tám czyniono y iáko tá rzecz byłá spráwowána/ przed zebrániem Chrześćiáńskim mogło być potwirdzono. A ieśliby nie bárzo mdłe Dźiećie było/ tedy może być pierwey przy tym Modlitwá Páńska mowiona. A potym Dźiećie ma być wodą ochrzczone/ mowiąc:

Na ćiebie chrzczę/ w Imię Bogá Oycá/ y Syná/ y Duchá świętego.

A ieśliby Dźiećie bárzo mdłe było/ á iuż konáć chćiáło/ tedy naprzod tym obyczáyem iáko iuż rzeczono co narychley ma być ochrzczone/ á potym ma być Modlitwá Páńska mowiona. A z tym Pánu BOgu wszystká rzecz ma być polecona.

A ktoby tym sposobem/ iáko iuż rzeczono iest/ ták nagle ochrzczon był/ ten niema wątpić/ ále pewnie wierzyć/ że iest práwie od sámego Páná Bogá ochrzczony. A przetoż nie ma też być indźie znowu chrczony. Ale ma przy tym chrzćie/ ktory iuż przyiał/ zostáć.

A wßákoż iesliby ono Dźiećie żywo zostáło / tedy ma być do Kośćiołá przyniesione / á potym Służebnik słowá Bożego ma sie tym sposobem / ktory niżey wypisan iest / z nim obchodźić y spráwowáć.

Naprzod ma spytáć Stárey Páni / álbo Báby / ktora przy porodzeniu dźiećiećiá byłá / Jáko y ktoremi słowy to dźiećie ochrzczone iest / y kto przy tym był.

Potym ma wysłucháć y drugich / ktore przy tym były / ktorym obyczáyem to dźiećie iest ochrzczone ⁊c. A iesli też Jmie ma.

A iesli sie w prawdźie naydźie / iże iest práwie w Jmie Bogá Oycá / y Syná / y Duchá świetego wodą ochrzczone / tedy ma Kápłan ku Zgromádzeniu álbo Zebrániu Chrześćiáńskiemu ták mowić.

Namilejßi Chrześćiáni / to dźiećiątko ktore tu nam przyniesiono /

iest

iest w domu dla niebespieczney mdłośći iego / w Jmię BOgá Oycá / y Syná y Duchá świętego / wedle vstáwy Christusowey / ochrzczone / Dla tegoż áby tá chwalebna świątość Chrztu świętego / nie byłá zelżona / y Słowo Boże / ktore przytym bywa mowione / ku pośmiewániu nie było vżywáne / tedy ma zostáć przy pierwszym Chrzćie / á niema być z nowu ochrzczone.

A gdyż ieszcze żadnego imienia niema / tedy ma być N. názywano. A przetoż mamy y chcemy á powinnismy się zá tego (álbo tę) N. iáko to

prawy członek Pana nászego JEsu Christá / y zá iego swięte Zebránie Chrześciáńskie prawie wziąć / y v-słyszymy też swięte Euangelium / w ktorym Pan nász Jesus Christus / Dziatki naykłáskáwszemi słowy swe-mi przymuie. Abyśmy to sobie przy-pomnieli / co o tákich dziatkách ma być trzymáno.

Ták pisze S. Márek w dzie-siątym Rodzdzieleniu.

WON czás / Przynieśli Dziatki ku Pánu Jesusowi áby się ich dotykał / Ale Vczniowie ofuknęli ty / ktorzy ie przynośili. To gdy

vyrzał JEsus / nie miło mu było / y rzekł im: Dopuśćie áby Dźiatki do mnie przyszły / á nie brońćie im: bo tákowych iest Krolestwo BOże / W prawdźie mowię wam / ktożbykolwiek nie przyiął Krolestwá Bożego iáko dźiećię / nie wnidźie do niego / y obłápiał ie / y kłádąc ręce ná nie / dobrorzeczył im.

A gdyż tedy z tych słow Páná nászego Jezu Christá / ktoresmy tu słyszeli pewni y bezpieczni iestesmy / że też to dźiecie do Krolestwá łáski Bożey przyięte iest. Przetoż będziemy się zá nie modlić / áby w tey łásce Bożey ku wiecznemu Zbáwieniu stale záchowáne było. A przetoż się ták zá nie modlmy.

WSzechmogący Boże/ y Oycze: Páná nászego Jesu Christá/ ktoryś to dźiećie przez Wodę y Duchá świętego znowu odrodźił/ y iemu wszystki grzechy iego odpuśćił/ Rácz ie teraz łáską twoią vmocnić: Pomnoż w nim Duchá twego świętego/ áby ná Ciele y ná Duszy zbáwiennie rosło/ y w nowym pobożnym żywoćie/ ku ktoremuś ie znowu národźił/ mnożyło się. A rácz dáć Rodźicom iego/ y nam wszystkim/ ábyśmy tobie przy tym Dźiećięciu wiernie y zbáwiennie służyli/ áby też przez nie/ y nas wszystkich/ Boskie Jmię twoie záwżdy było poświęcone/ y Krolestwo

ſtwo twe rozmnożone / Przez Jeſu Chriſtá Páná náſzego / Amen.

A zámykáyąc ma mowić.

Pokoy Boży bądź záwżdy z tobą / y ze wſzyſtkiemi námi / Amen.

A ieśliby ći Ludzie / ktorzy Dźiećiątko do Kośćiołá przynoſzą / ná pytánie ſługebniká słowá Bożego nie pewną odpowiedź dáli / y rzekliby / żeby nie wiedźieli co w tákowey doległośći / niebeſpiecznośći / y w ſtráchu / myślili / y owſzem (yáko ſie to czeſtokroć ſtawa) że też nie wiedźieli co mowili / álbo czynili. Tedy nie trzebá o tym wiele gadáć / ále tylko proſto chrzćić / krom wſpominánia wſzelkich Condiciy / wedle wyżey opiſánego Porządku / iáko y inſze niechrzczone Dźiatki / bywáyą ochrzczone.

O Stárych Pániách/ álbo Bábiech/ ktore przy porodzeniu Dziatek bywáią.

PRzy tych częstokroć bárzo wielki niedostátek y vkomość sie naydnie / iże niektore bywáią / ktore sie bárzo vpiyáią / álbo w zabobony á guská wierzące są / w czym więc wiele dobrych y zacnych Pań / zámieszkáne y zániedbawáne bywáią / y niektore bárzo nedznie w młodośći swoiey ku śmierći przychodzą. Albo też że Pan Bog wszechmogący bywa ku gniewu pobudzony / gdy Bałwochwálstwo y guská bywáią czynione / y Jmie iego święte bywa zelżone y przećiwko niemu bywa bluźniono.

Przetoż káżdy Pleban / ma mieć ná to wzgląd / gdyż to ná duszne Opiekuny / y ná nász

Vrząd zależy/ áby tákowe Stáre Pánie niekiedy przed sie wziął/ y ony nápominał ná ten sposob niżey nápisány.

Naprzod/ áby ná Vrząd swoy dobrą y pilną báczność miáły / y ku Pánu Bogu sie w Modlitwách swych vdawáły / áby im swe świete pożegnánie dáć raczył / przez ktore on płod / ktory sam stworzył / z żywotá Mátek ná ten nędzny Swiát dáye. A iż ten vczynek prawdziwie święty y Boski iest/ ktory ku stworzeniu Bożemu przysłucha / wedle pierwszego członká wiáry nászey Chrześciáńskiey.

Po wtore / áby sie dla tego / Páná Bogá wszechmogącego báły / y onego przed oczymá swoyemi miáły / á nie były bluźniącemi (przećiwko Imieniu BOżemu) áni opiyáyącemi sie. Bo tákowych grzechow Pan Bog nie náwidźi / y iest im nieprzyiaćielem / y częstokroć dla tego oddala swe święte pożegnánie / y dopuszcza / że tákowe Niewiásty wiele więc omieszkawáyą / á w tym sie więc / w wielu poczćiwych Pań / w ich zdrowiu / żywoćie/ y śmierći/

 winnemi

winnemi ostawáią/ zá co dniá sądnego ćieszką iśćie liczbe Pánu BOgu oddáć muszą/ gdźie wiec nic tylko tákowe Pánie/ ktore przez zániedbánie y niedbáłość stárych Pań álbo Bab/ o vtrácenie zdrowia/ y o żywot przyszły: Ale też y ich mili Mężowie/ y owszem y vbogie Sieroty/ przed Pánem Bogiem nárzekáć/ skárżyć y wołáć będą.

Po trzećie/ gdyż wszelkie pożegnánie w tey spráwie á vczynku tych Pań/ tylko w mocy Bożey położone iest/ á nie w mocy czystey Pánny Máriey/ áni w żadnego Swiętego w Niebie. Przetoż też tákowe powierne á błędliwe/ niechrześćiáńskie y niepobożne modlitwy w wzywániu Swiętych/ máią być oddalone/ y máyą sie też wystrzegáć od osobliwego żegnánia y zámowienia/ y tym podobnego Dyabelskiego przedsięwźięćia. Ktorych wszech rzeczy wespołek Pan Bog zákazał/ w wtorym Przykazániu swoim. Wzyway mię/ mowi Pan Bog/ Psal. 50. Na ćiebie wspomogę/ wszákże też to on sam vczynić może/ iáko ten ktory sam iest wszechmogący/ przeto też sam o to chce być proszon/ iákoż też iemu sámemu tá cześć przysłucha.

Po czwarte/ Przetoż Stáre Pánie/ ſkoro będą ku rodzącym Dziatki wezwáne/ máyą ſwoy vczynek począć w Modlitwie ku Pánu Bogu/ y drugie Pánie ku temu nápominác/ y Páná BOgá ſerdecznie wzywáć/ mowiąc Modlitwę Páńſką/ iáko wyżey oznaymiono ieſt/ á ku temu mogą też tę krotką Modlitwę mowić.

Modlitwá przy rodzą-cych Dziatki.

DZiękuiemy tobie Pánie Boże Oycże Niebieski/ iżeś tę Pánią owocem á płodem żywotá obdárzić raczył/ y prosiemy wielkiego/ niezmiernego/ y niewymownego miłosierdźia twoiego/ ábyś one w opiekę swoię/ iáko Oćiec łáskáwy miłośćiwie przyiął/ y one od tego brzemieniá pło-

du łáśkáwie rozwiązał / y potey boleści wesela vżyczyć raczył / ták iáko to im Syn twoy namileyszy vćiesznie obiecał. Ofieruiemy też tobie Pánie miły Jesu Christe w nászey vbogiey á poniżoney modlitwie / to nierodzone dźiećiątko / wedle słowá twoiego / ktory mowić raczysz: Dopuśćie áby dźiatki domnie przyszły / Y prosiemy ćie serdecznie / áby tobie ofierowáne było / A iesli też ku temu przydzie / iże ie też w rece násze dáć raczysz / tákoż my iednák wszystkę dufność w tobie pokłádamy / y pewnie się tego spodziewamy. Tedy też ono ćielesnie w zbáwiennym chrzcie świętym wedle przykazánia twego /
tobie

tobie ofierowáć chcemy/ ktory ieſteś wiecżnym Zbáwićielem wſzech ludzi/ y z Oycem twym y z Duchem świętym pochwalony/ prawy Bog ná wieki wiekow/ Amen.

Po piąte/ Po tákowey modlitwie/ máią ty iſte ſtáre Pánie ku Brzemiennym Pániam poćieſzáyąc ye mowić/ áby wſzyſtkie nádźieie ſwoie z weſołym ſercem w Pánu Bogu ſwym pokłádáli/ ktory ich iáko naczynia ſwego (iáko święty Piotr Pánie zowie 1. Cap. 3.) nie opuśći/ á ácz też nieiáko mdłe ſą/ áby w nym dufność miały/ ktory tám poſilenie y moc ſam dáie/ gdźie iey niemaſz. A we mdłych ſam wſpomożyćielem ieſt.

Po ſzoſte/ Nagle chrzćić álbo miánowáć ſtáre Pánie żádnego dźiećięćiá nie máią/ áżby ſie dźiećię pierwey práwie á doſkonále ná świát národźiło. Bo Chrzeſt ieſt znowu národzenie/ á gdy ſie dźiećię ieſzcze pirwſzy kroć doſkonále ná Swiát nie národźi/ y iáko ſie może z nowu národźić?

Po ſiodme/

Po siodme/ Ku nagłemu Chrztu/ álbo Miánowániu/ máią wziąć to co do Chrztu świętego należy: Zwłaszcza Wodę y Słowo Boże. A nie máią nic więcey czynić wedle swego álbo inszych ludzi mniemánia/ coby sie im dobrze być widziáło. Ale tylko máią záchowáć Porządek od Páná Chrystusá postánowiony. Bo inaczey tedy nie iest żaden Chrzest/ iáko to káżdy może dobrze rozumieć.

Po osme/ Nie máią nagle chrzćić álbo miánowáć żadnego Dźiećięćiá/ áżby przynamniey dwie álbo trzy Pánie przy tym były: W vśćiech dwu álbo trzech świádkow (mowi Pan Bog Deut. 19. pewna będźie wszelka spráwá. Przetoż tákowego Dźiećięćiá Zebránie Chrześćiáńskie zá ochrzczone nie może inaczey ku sobie przyiąć/ á przyłączyć/ tylko ták iáko iuż rzeczono iest.

Zámykáiąc ma Pleban ty iste Stáre Pánie tym ćieszyć/ gdy sie Páná Bogá boyą/ y wiernie sie przy tym spráwuią/ iże im to Pan

Bog

Bog sam okficie odpłáci / iáko tez onym Stárym Pániam á Bábam / ktore przy porodzeniu Dziatek bywáły / w Egypcie okficie dobrze czynił y zápłácił / Exodi 1. etc.

Pocieszenie dla Brzemiennych Pań / y przy porodzeniu Dziatek.

PAnie z przyrodzenia są mdłe y lękliwe á boyázliwe / A osobliwie gdy owocem żywotá á płodem od Páná Bogá pożegnáne / y obdárzone bywáią / to sie tedy záwżdy kłopocą / boyąc sie y mniemáiąc / żeby w niebezpieczność przyść y do czystá zniszczeć á vmrzeć miáły. A iżeby przeciwko tákowemu vbogiemu / mdłemu / y boyázliwemu przyrodzeniu swemu / y przećiwko pokuszeniu Szatáńskiemu / pocieszenie miáły. Tedy káżdego czásu ty iste części á nauki / ktore nizey położone są / máyą pilnie mieć ná báczności.

I.

Ze to iest pożegnánie Boskie y iego włásny vczynek / iże owocem żywotá á płodem obdárzone:

rzone są. Gdzie Pan Bog dla záchowánia narodu Ludzkiego / przez nie ludźie ná ten świát dáć y stworzyć chce / ktorzyby go ná źiemi práwie vznawáli / y w przyszłym żywoćie tego chwalili ná wieki wiekow. Ku tákowemu známienitemu vczinkowi byłá nászá miła Mátká / to iest Ziemiá / Pánu Bogu náſzemu naczyniem / wedle pirwszego stworzenia Swiátá / Gen. 1. Zá co ty iste miłe Pánie máyą wiecznego wszechmogącego Páná Bogá chwalić / ktory onych ku tákowemu známienitemu vczynkowi / ku stworzeniu y záchowániu Narodu ludzkiego teraz vżywáć raczy.

II.

Boleść ná pámieć ma im przywieść strászliwą szkodę á vpadek nász / w ktorysmy przez przeklęty y potępiony Grzech wpádli / Gen. 3. Przetoż swoye dufność máyą pokłádáć w yedynym JEsu Christuſie Pośrzedniku nászym / ktory nam ku poćieszeniu przećiwko Grzechowi postánowiony iest. Y máia w tym Pánu Bogu wszechmogącemu swoie posłuszeństwo dobrowolnie okázáć / ktory ye ták karze á náwie-

náwiedza ku ich lepszemu / yáko Ociec miłe Dziatki swoye / Prouer. 3. y w tym vczą sie cierpliwości.

III.

Przyiąć też máią to pocieszenie / gdzie ye owszem sam Pan Christus ták cieszy / Johan. 16. iże po tym smutku y boleści / máią mieć wesele / y w tym wszech przeszłych boleści z wielką rádością máią zápámietáć / y posilone być. A iż tákowego łáskáwego pocieszenia oczekawáią też ony w stałey y pewney wierze y dufności.

IIII.

A áczby ye też miły Pan Bog w tym z tego Swiátá wziąć raczył / tedy sie iednák máyą cieszyć przez wiáre w Christusá Zbáwiciela swoiego / y to máią wiedzieć y ná báczności mieć / iże w Boskim stanie / y swietym vczynku náwiedzone y záchwycone są / o czym iásne Słowo Boże máyą / Iże Niewiásty máią być zbáwione przez rodzenie Dziatek / iesli zostáną

 w Wierze /

O oddawániu w Małżeństwo w Wierze/ w Miłośći/ y w Poświeceniu wespołek z poczćiwośćią/ 1. Timot. 2. R są w opiece Bożey / chocia żywą / chocia vmieráią / Rom. 14.

O Oddawániu w Małżeństwo wstępuiących.

NAprzod ći ktorzyby śię w Małżeństwo wdáć chćieli/ tedy wczás dobrze przed tym czásem niżliby śie chćieli oddáć/ máyą śie swemu Plebanowi oblicznie oznaymić / y potym żadna pará w Małżeństwo wstępuiących zápowiedźiána / áni oddána być nie ma. Aż przyidźie sam Oblubieniec álbo Nowożenia z swoim/ y z Oblubienice swey Oycem / álbo z inszemi dwiemá poczćiwemi Mężmi / ktorzy wespołek y przy zmowie Małżeńskiey y Slubinách byli/ álbo iednák o tym dobrą wiádomość mieli / y

potymby

potymby żadáli / áby z swoią Oblubienicą mogł być zápowiedźian y oddan ꝛc.

Powtore / Od tych osob / ma sie Pleban pilnie dowiedźieć / ieśli tákowa zmowá Małżeńska á ślubiny z wiedzenim y z wolą Rodźicow ich z obudwu stron sie stáły / álbo ieśliby ći pomárli / z wiedzeniem y z wolą co nayblisżych Przyiaćioł y Opiekunow ich to było vczyniono / A ieśli też obiedwie osobie Młodźieniec y Pánná sobie wespołek przyrzekli / y z sobą wespołek w Małżeństwie mieszkáć przyzwolili.

Po trzećie / Ma sie pilnie dowiedźieć / Gdyż obiedwie Osobie / Oblubieniec y Oblubienicá pospolitey Chrześćiáńskiey Modlitwy pożądáią. Jeśli też sámi Chrześćiánmi są. A głowne częśći Nauki Chrześćiáńskiey / świetego Cátechismu vmieią. Bo gdyż my Káznodźieie y Służebnicy Christusowi y Zebránia iego świetego iesteśmy / á ieśliby tákowi ludźie byli / ktorzy Káznodźieyski Vrząd wzgardzáią / y w chrześćiáńskiey nauce nic nie vmieią / y owszem dáleko mniey wierzyć / áni sie modlić vmieią. Przetoż też nie są práwemi członkámi / práwego Zboru

 Chrze-

Chrześćiáńſkiego. Ani my też tym błogosłá- wić możemy / ktore Pan potepia y przeklina / Zwłaſzcza : Niewierzace. Dla tegoż też nie możemy tákowym ludźiom służyć / áni ich od- dáwáć / Ażby ſie pirwey iednák tego náuczyli / y náuczyć dáli.

Po czwarte / Ma ſie też Pleban pilnie wy- wiedowáć / ieśliby ty zmowione á poślubione oſoby / nie były ſobie bliſkośćią w przyiaćiel- ſtwie / álbo krewnośći złaczone. Albo ieśliby z inſzemi oſobámi przed czáſem zmowin y ślubin nie vczyniły. A gdyby to ták ſie nálázło / tedy ye ma do Biſkupá odesłáć y opiſáć / Y z tám- tad ma záś odpráwy y odpowiedźi czekáć / áby wiedźiał co w tym práwie czynić / álbo opuśćić ma.

Po piate / Gdyby Oſoby nam nieznáio- me były / iákoż to poſpolićie ſie ſtawa / mie- dzy służebnikámi y służebnicámi / Tedy ma Pleban nie tylko ich Imion y Przezwiſk py- táć. Ale też y o ich Rodźice / y z ktorey Ziemie á kráiny ſa / y o Goſpodarze domowe v ktorych

oni służą / y w zápowiedániu / włáśnie z Kazálnice miánowicie ye mianowáć y zápowiedźieć.

Po Szoste / To iste zwyczáyne zápowiedánie / przynamniey być ma czternaście álbo ośm dni przed oddawániem álbo weselim / áby czás miał ten isty / ktoryby snadź odezwáć / y o to mowić / chćiał.

Po Siodme / yesliby Oblubieniec á Nowożenia w iedney / á Oblubienicá w drugiey Párochiey byli mieszkáiący. Tedy w obudwu Kośćielech / tám gdźie káżda osobá do Kośćiołá przysłucha / ma być zápowiedána / y wszystkim ma być oznaymiono.

Po Osme / Plebáni máią w tym opátrzni być / áby obcych nieznáiomych ludźi / ktorzy do ich Párochiey nie przysłucháią / żadnym obyczáyem nie oddawáli. Azby pirwey ći iśći ludźie od swoiego postánowionego Plebaná dozwolenie y świádectwo mieli / y wazną á státeczną przyczyne tego.

Po dźie-

O oddawaniu w Małżeństwo

Po Dziewiątę / Ma też Nowożenia y Oblubienicá z swoiemi Przyiaćiołmy / y zá proszonemi gośćmi / w Mieśćiech o dźiesiątey godźinie w Kośćiele być. Bo ktorzyby nadáley w pułyedennastey godźiny w Kośćiele nie byli / Ci od Plebaná / álbo Diacona / nie máią tego czásu być oddáni / lecz bez copulácyiey / máią zás z Kośćiołá iść.

Częstokroć iuż przypominano / y pospolita Nauká iest we wszystkich zwirzchnych Ceremoniách á obrzędách Kośćielnych miedzy Chrześćiány / że wszystko porządnie ma być postánowiono y sprawowano. Przetoż Plebani tákowego porządku wpoczćiwośći / wedle powinowáctwá Vrzędu swoiego / máią pilnie przystrzegáć. A dobrzy y wierni Chrześćiáni máią też rádźi ku temu pomágáć. A komu się tákowy Porządek nie podoba / ále tylko chęć y podobánie w tym ma / żeby wszystko wespołek dźiwno się dźiało á zmieszáło / á iżeby káżdy czynił wedle woley swoiey / ten vczynkiem sámym wyznawa / iże nic niedba ná Páná Bogá / áni przyrodzony rozum.

A gdy

A gdy wszystko wedle porządku wyżey wypisánego będźie spráwowano y trzymano / tedy zapowiedź ná Kazálnicy ma być niżey nápisánym sposobem vczyniona/tymi słowy.

N. y N. vmyślili y chcą w święty Małżeński stan wstąpić / wedle postánowienia Bożego. Przetoż żądáią áby w tym pospolita Chrześciáńska modlitwá zá nie byłá vczyniona/ áby to w Imię Boże zápoczeli / á iżeby sie im szczęśliwie powodźiło. A iesliby niekto miał co náprzećiw temu mowić / áby to wczás vczynił/ álbo potym milczał á ná przekáźie im niebył. Pánie Boże ráczy im dáć swe święte pożegnánie/ Amen.

A gdy do Kośćiołá przydą.

Tedy Kápłan przed wszystkim Zborem / á Zebránim Chrześciáńskim ma tákowe przypominánie vczynić.

PRzyiaćiele mili / Ty przytomne osoby / świádomośćią obudwu

O oddawániu w Małżeństwo
stron Rodzicow/ krewnych przyiaćioł/
álbo Opiekunow/ (owa záwße osoby te/
ktorych by potrzebá/ tu miánowane być máią)
w Stan swięty Małżenski wstępu-
iąc porządnie się zápowiedźieć dáły/
y Kośćielney Modlitwy ktemu żądá-
ły. Poniewaź ále do tąd im nikt ná
przekáźie niebył/ ktora by to ich przed się
wźięte Małżeństwo zátrudnione było/
álbo też ießcze zátrudnione być mogło/
iákoż też żadna przekazká iuż nie ma
być dozwolona áni dopußczona. Prze-
toż my/ iáko ktemu záproßeni Przy-
iaćiele dobrzy/ z Chrześćiáńskiey á ser-
deczney miłośći/ ktemu Stanu ich/
ßczęśćia y błogosłáwieństwá od Pá-
ná Bogá im sprzyiáiąc y życząc/ ták
się zá

Frall Thimny y

o Irene M [illegible]

Uczciwy panie Andrzeju, uczciwa panno

Stoicie tu na tym Swiętym Miescu przed obliczności Bogą, przed Apostolami S. y przedemną Sługą Boga Wszechmogącego, jako tez przed tym zebraniem Chrzesciańskim, pytam was, iesli chcecie mięć za Małżonkę przytomną Pannę Elzbiete, onę ani w krzyżu, utrapieniu, przesladowaniu, nieszczesciu, chorobie, ani przy Smierci opuscic, ale oney wszelaką miłosc, szczyrosc, wiernosc y dobroc okazowac, tak długo, aż was Smierc doczesna rozłączy. Jezeli to chcecie czynic a potym wiernie trzymac, tedy to słowem waszym potwierdzcie.

Chcę.

Jezli tedy w Imieniu Bozkim chcecie się teraz w Stan Małzensky poddac, tedy przysięgaycie iedno drugiemu nastęduiącym Sposobem.

Ja. N. N. żądam y bierze Sobie Was {Uczywą Panną / Uczywego Pana} według Ustanowienia Bozego za Małzonkę. /: ka) y obiecuie Wam Małzienscky Wiernosc y Powinność trzymac, Was nigdy nie opuścić ani w dobrych ani w złych dniach Tak prawdziwie, iako mnie Pan Bog y Słowo iego święte pomoze.

Daycie Sobie pierscienie y prawe Ręce

Adam Falkowski – Elżbieta Stalowa.

Uczciwy P. Janie } Stoicie tu na tym świętym miescu
Uczciwa { Panni, } Cath. }
{ Panna

przed oblicznością Bożą, przed Anjołami świętemi, y przedemną
sługą Boga wszechmogącego, jako też przed tym zebraniem
Chrześciańskim, pytam was jeśli chcecie mieć za { małżonkę } / { małżonka }

{ przytomną } / { przytomnego } { Panią } / { Pannę } / { Panna } Catharinę } / Jana } { oną } / { onego } } ani w krzyżu,

utrapieniu, prześladowaniu, nieszczęściu, chorobie, ani przy
śmierci opuścić, ale { oney } / { onemu } wszelaką miłość, szczyrość,
wierność, y dobroć okazować, tak długo, aż was śmierć
doczesna rozłączy. Jeżeli to chcecie czynić a potym wier:
nie trzymać, tedy to słowem waszym potwierdźcie. Chcę.

Johann Żołkowski
Maria Tekwichowna.

Gottfried Pierz...
Caltar ...

sie zá nie modlmy nabożnie / y mowmy:

Oycże nász ktory iesteś w Niebiesiech etc.

+. Zátym ma mowić Kápłan do obudwu Osob.

Jeśli tedy w Imie Boże chcecie sie teraz w Małżeński Stan podáć / Tedy przystąpćie sám.

+. Ták ma potym pytáć Kápłan Nowożeni.

N. Chceszli N. mieć zá oddáną Małżonke?

Dicat. Chce.

+. Tákież y Oblubienice ma pytáć.

N. Chceszli N. mieć zá oddánego Małżonká?

Dicat. Chcę.

† Tedy niechay sobie wespołek dádzą oddáwne / álbo ślubne Pierścienie / y złoż ich oboiu práwe ręce wespołek / y zwirzchu obyáwszy ie práwą ręką swoią / mow:

Co Pan Bog złączył / tego żaden Człowiek nie ma rozłączyć.

Gdyż tedy N. y N. wespołek w Małżeństwo święte wstępuią / y to iáwnie tu przed Pánem Bogiem / y tym Chrześciáńskim Zebrániem iák świádkámi do dniá sądnego wyznawáią. Ná co też sobie ręce / y oddáwne Pierścienie dáli. Przetoż ya ie iáko Sługa Pánskí Páná náßego Jesu Christá zwiezuie / y wespołek w małżeństwo oddawam: W Imię Bogá Oycá / y Syná / y Duchá świętego / Amen.

† Potym kazawßy im vklęknąć przed Ołtarzem ma ták Kápłan mowić:

Abyście ále prawdziwą y dobrą naukę mieli / iáko Pan Bog ten Stan małżeński vstáwił y

zrządził /

zrządził / á iżebyśćie tym więtszą boyáźnią Bożą / y dobrym sumnienim w nim pospołu żyć mogli / gdyż iuż rozumiećie / iże to włásne Boże postánowienie iest / ktore się iemu bárzo podoba / w ktorym się wielce kocha / y onego bronić chce. Tedy posłuchayćie o tym słowá Bożego / Bo ták pisze Moyżesz / Genesis / álbo w Xięgách Rodzáiu / w wtorym Rozdźieleniu.

Y Rzekł Pan Bog / Nie dobrze być Człowiekowi sámemu / vczyńmy iemu pomocnicę ktora by przy nim byłá. Tedy Pan Bog przepuśćił wielki á twárdy sen ná Adámá / (álbo człeká) iże zásnął / y wziął iedno żebro z niego / á mieysce ono ćiáłem záwárł. Y vczynił Pan Bog Niewiástę z żebrá onego / ktore z Człeká wziął / y przywiodł ią przeden. Tedy rzekł Adam:

Táć iest kość z kośći moich / y ćiáło z ćiáłá moiego. A dla tegoż będźie názwána Mężácką / iże z Mężá wźięta iest.

Przetoż opuśći Człowiek Oycá swego / y Mátkę swą / y będźie przy Żenie swey / y będą dwoie iednoż ćiáło.

Potym sie ma do oboygá obroćić y ku nim ták mowić.

Gdyżeśćie sie oboye w Imie Boże w ten Stan Małżeński podáli / tedy posłuchayćie naypierwey Przykazánia Bożego / ktore ná ten Stan Małżeński wydáć raczył.

Ták mowi Swięty Páwel. Eph: 5 p: 25

Tu sie ma obroćić ku nożeni.

MEżowie miłuyćie Żony swe / iáko y Pan Christus vmiłowáł Ze-

bránie

bránie swoie / y siebie sámego zá nie wydał / áby ie poświęćił / y oczyśćił y przez omyćie wody w słowie / áby ie sobie przyprawił y Zebrániem Chrześćiáńskim vczynił / nie máiącym żá- dney zmázy / zmárszki / álbo co tákowe- go / ále áby było święte / y krom przy- gány.

Ták też Męzowie máią miłowáć Zony swoie / iáko swe własne ćiáłá / Kto miłuie Zonę swoię / ten sam siebie miłuie. Bo nigdy żaden ćiáłá swego w nienawiśći nie miał / ále ie żywi y opátrza / iáko y Chrystus Zebránie swoie.

Tu się ma obrocić ku oblubienicy.

Zony bądźcie poddáne Mężom swoim/iáko Pánu. Bo Mąż iest głową żoney swoiey/iáko y Christus iest głową Zebrània swoiego/ y ten iest ćiáłá swego Zbáwićielem/yáko tedy Zebránie poddáne iest Chrystusowi/ ták też Zony Mężom swoim we wszytkim máią być poddáne.

Po wtore.

Posłuchayćie też o Krzyżu/ ktory Pan Bog ná ten Stan włożyć raczył. Ták Pan Bog rzekł ku Niewieśćie/ Gen. 3.

Záś ma się obrocić ku Oblubienicy.

ROzmnożę boleśći twoie/ gdy brzemienną będźiesz/ z boleśćią Dźiatki twe rodźić masz/ y wola twoiá ma

być

być poddána Mężowi twoiemu/ á on ma być Pánem twoim.

A ku Mężowi rzekł Pan Bog.

IZeś posłuchał głosu Zony twoiey/ iadłeś z drzewá z ktoregom ia tobie zákazał/ y rzekłem: Nie będziesz iadł z niego. Przeklęta będzie Ziemiá dla ciebie/ w pracey żywic sie będziesz ná niey/po wszystki dni żywotá twoiego/ Oset y Cirnie będzie tobie płodzić/ y będziesz pożywał ziół polnych. W poćie czołá twoiego/ masz ieść Chleb twoy/ áż sie w ziemię obroćisz z ktorey iesteś wzięt/ Bo ziemiá iesteś/ y ziemią sie stáć muśisz.

Záś obroćić sie ma ku Nowożeni.

O oddawániu w Małżeństwo
Po Trzećie.

Jednák to wászá poćiechá iest / iż wiećie y wierzyćie / iáko ten wász Stan Pánu Bogu przyiemny / y od niego sámego pożegnány iest. Bo ták stoyi nápisano / Gen. 1.

Y Stworzył Pan Bog Człowieká / ná wyobráżenie swoie / owszeki ná wyobráżenie Boże stworzył go / Y stworzył ie Mężá y Niewiástę / Y błogosłáwił im Pan BOG / y rzekł do nich: Bądźcie płodnemi y mnożćie się / y nápełniayćie Ziemię / y podbiyćie ią pod moc swoię / y pánuyćie nád Rybámi Morskiemi / y nád Ptaki pod Niebiosámi / y nád wszemi Zwierzęty / ktore żyią ná ziemi.

Ziemi. Y widział (Pan) Bog że co wſzyſtko co vczynił/ było bárzo dobre.

Przetoż też mowi Salomon/ Kto Małżonkę ſobie naydźie/ ten naydźie rzecz dobrą/ y bierze błogosłáwieńſtwo od Páná Bogá.

+. Zátym Kápłan ma ręce ſwoie ná głowy ich włożyć/ y modlić ſię zá nie/ mowiąc:

PAnie Boże wſzechmogący/ ktoryś Mężá y Zonę ſtworzyć rá-czył/ y ku Stanu małżeńſkiemu zrządźił y ſpoſobił/ ku temu owocem żywotá á płodem pożegnáć/ y wielką táiemnicę Syná twego miłego Páná náſzego

O oddawániu w Małżeństwo

Jesu Christá / y świętego Zebránia Oblubienice iego / w tym náznáczyć y náznámionowáć raczył. Prosiemy twey nieżmierżoney y niewymowney dobroći / Aby to twoie ſtworzenie / zrządzenie y błogosłáwienie nie było nigdy zruſzone áni skáżone / ále miłośćiwie w nás záchowáne / Przez Jesu Christá Páná náſzego / Amen.

+ A zátym násláduie Pożegnánie / Num. 6.

PAnie Boże rácz ćię pożegnáć y obronić. Pánie Boże rácz oświećić oblicze swoie nád tobą / y rácz ći być miłośćiwym.

Pánie Boże rácz podnieść oblicze swoie nád tobą/ y ráczći vżyczić pokoiu swego/ Amen.

O Klatwie y iáwney Pokućie.

WAN Christus obiedwie rzeczy w vrzedzie káznodzieyskim postánowić raczył/ áby w nim nie tylko práwie było náuczano/ y od fáłszywey nauki broniono. Ale też áby ty ludzie/ ktorzy szczyrą á prawdziwą/ nauke przyieli/ y fáłszywey nauce z práwego sercá nieprzyiácielmi są/ y oney się wáruią y wystrzegáią/ absolwowano/ á odpuszczenie Grzechow w Imię yego im obiáwiono było. Y oni iáko Chrześciáni przyimowáni/ y ku pewnemu zbáwieniu ich/

pilnie poćieszeni byli. A drudzy zás / ktorzy o żadną naukę y kazánie słowá Bożego nie dbáią / y przećiwko temu niewstidliwie y brzidko grzeszą / y niepobożnie krom boiaźniey Bożey pogorszenie z siebie dáią / że ći nie máią / być absolwowáni á rozgrzeszeni / ále w klątfę włożeni / ku ich vznániu á náwroceniu / y ku polepszeniu / y inszym ná dobry przykład / Aby się tego wystrzegáli y bronili. Jáko święty Páweł mowi / 1. Corint. 5. y 1. Timoth. 5. Ty dwie części bywáią rzeczone álbo názywáne Moc kluczow / y rozne imioná máią / wedle słowá Bożego. Ták że pirwsza część ku náuczániu bywa názywána / Potestas ordinis, Klucz álbo Moc náuczániá / álbo Klucz wyznánia / yáko yi Pan Christus miánuye / Luc. 11. Druga część bywa názywána Potestas Iurisdictionis, gdy iáwni Grzesznicy y iáwni Złoczyńce od pospolstwá bywáią odłączeni / áż zás pokutę vczynią / 1. Corint. 5. y 2. Thessal. 3. ꝛc.

A gdyż tákowey mocy Kluczow / to iest / zátrzymánia y odpuszczenia grzechow / y postánowienia Christusowego / żaden nie może áni ma rozerwáć / áni oddalić / y w Kośćielech

tego

tego Kiestwá w niektorych przygodách y vpadkách áż do tego czásu było trzymano/ iże niektore Osoby krom iáwney Pokuty nie były przyimowáne. Tedy też tákież potym trzymáć chcemy/ iáko niżey nápisano iest.

Pirwsza przygodá á vpadek/ o Rodzicách/ ktorzy Dziatki swe spiąc vdłábiáią.

Gdy Niewiásty Dziatki spiąc vdłábiáią/ co sie w tey Ziemi/ (czego sie Pánie Boże rozal/) bárzo często/ y więcey niżli gdzie indzie dstawa y naydnie. W prawdzie to strászliwy y ćiężki Grzech iest/ á ácz sie to krom woley y nieumyślnie przygadza/ wszákoż to/ gdy dziatki z nieopátrzności/ y przećiwko wydánemu Mandatowi y wyrokowi Xiążećia iego iásności/do siebie ná łoże biorą/ krom wielkiey nieopátrzności/ álbo Piyáństwá być nie może. A przetoż też nigdy krom znácznego przewinienia á występu/ y ćiężkiego Grzechu mátek/

Mátek / to ſie nie może przygodźić áni oſtáć. Gdy ony ſwą włáſną krew y ćiáło / ktore im ieſt od Páná Bogá wßechmogącego vprzeymie y pilnie polecone / Nie tylko áby ie żywiły / Ale też áby onego ſtrzegły y od wßego złego broniły / ták nedznie vtrácáią. Y owßem ſámy zábiyáią. Dla tych tedy przyczyn Zebránie Chrześćiáńſkie słußnie przećiwko tákim iáwnym wielkim wyſtepom / Chrześćiáńſkiego karánia á klątfy vżywáć ma / y tákiey oſoby nie ma zá członek Chrześćiáńſki vznáwáć áni przyimowáć / ażby pirwey w yáwney Pokućie / iże iey zá ten Grzech żal ieſt / á iże ſerdecznie łáſki pożąda / przed Zebránim Chrześćiáńſkim mieyſcá onego / doſtátecznie okazáłá / A zwłaßcza / áby trzy / álbo cztery Niedźiele / wedle okoliczności rzeczy álbo wyſtepu / ná oſobliwym / widomym y iáwnym mieſcu w Kośćiele przez cále kazánie ſtáłá / z vniżeniem y płáczliwym obyczáyem / y żáłowániem zá to. A iżeby też ludziom od Káznodźieie byłá obyáwiona. A po Kazániu áby záś przez Cuſtoſá / álbo Dźwonniká z Kośćiołá byłá wykazána y wyprowádzona. Ták długo áż ſie doſtátecznie

z Zebránim

z Zebránim Chrześciáńskim ziedna / vgodzi / y rozgrzeszona będzie. A ieśliby też oboye z Rodzicow / to iest / Ociec y Mátká / w tákowym vdłabieniu dźiećięćiá swego winni byli / tedy też oboye wespołek / wedle wyżey oznaymionego obyczáiu pokutowáć máią.

Formá álbo sposob Ziednánia y Rozgrzeszenia.

NAMIleyszy Bráćia w Pánie Chrystusie / wszystkim wam to bez wątpienia iest wiádomo / iáko tá (nászá Siostrá) N. z niedbáłośći y z nieopátrznośći / przećiwko włásnemu ćiáłu y krwi swoiey etc. áczkolwiek nie chcąc zgrzeszyłá y Páná Bogá wszechmogącego ćiężko rozgniewáłá / ktory iey występ / gdyż iáwny y rozsłáwiony

iest miedzy nāmi/ dla ktorego násze Zebrānie Chrześciāńskie nie máłe iście pogorszenie wzięło. A wszákoż gdyż tá osobá zá to iáwne popełnione obráżenie/ występ y pogorszenie serdecznie żáłuie/ łáski y miłosierdzia v Bogá Oycá przez Pāná Jesu Christá/ iedynego Przyczyńce y iednaczá nászego/ pokornie żąda y prosi/ ktorego miłosierdzia krom wszelkiego wątpienia Pan Bog iey z Nieba vżyczić raczy. Tudzież też tákową żáłość przez yáwną Pokutę okazáłá/ przez ktorą nas wszystkich ktorzysmy vczynkiem iey obráżeni y pogorszeni byli/ pokornie żąda/ ábysmy iey odpuścili/ y z nią zie-

dnāni byli. A przetoż my wedle nauki Christusowey / y iego S. Apostołow rādźi y serdecznie iey ten wystep dla Pāná Bogá odpuśćić mamy. Y Pāná Bogá wiernie prośić / y zá nie sie modlić / Aby sie nād nią smiłowáć raczył / y potym one y nas wszystkich od tákowey y wszeláktey inszey złey przygody łáskáwie bronił y záchował.

A przetoż modlmy sie wszyscy / mowiąc nabożnie Modlitwę Pāńską.

Potym ma Pleban czytáć / álbo śpiewáć Psalm 67. Boże smiłuy sie nád námi / á day nam swe pożegnánie.

Albo Psalm 51. Smiłuy sie náde mną Pánie / prze wielkie twe smiłowánie.

Zátym Pleban ma mowić ku osobie pokutuiącey / tymi słowy.

MIła N. Siostro w Pánie Christusie / gdyżeś żáłość sercá twoiego / zá popełniony występ á grzech twoy / ták iáwnie pokutuiąc okazáłá / z czego my iáwnie też vznawamy pokorę y skruchę twoię / á iże zá grzech twoy prawdziwie y serdecznie żáłuieß. A gdyß Pan Bog naymiłośćiwßy Oćiec náß niebieski / obiecał nam / przez Páná Jesu Christá zbáwićielá náßego w swey świętey Euangeliey / iż gdziekolwiekby sie ná świećie dwá z was zezwolili / o co kolwiekby prośili Oycá moiego niebieskiego / wßystko

otrzymáią. Bo gdziekolwiekby dwáy álbo trzey zgromádzeni byli w Imię moię/ia iestem w pośrzodku ich. Item/ Cozkolwiekbyśćie rozwiązáli ná ziemi/ będźie rozwiązano y w niebie. A przetoż ia tu będąc ná mieyscu Christusowym / w Imię iego / vpominam ćię ábyś byłá dobrey wiáry y nádźieye? Bądź poćieszona miła Corko/grzechy twoye są tobie odpuszczone. A my ćiebie záś przyimuiemy w społeczność nászę / zá członek duchownego Ciáłá Christusowego / to iest / świętego Zebránia Chrześćiáńskiego / od ktoregoś ćiáłá przez Grzech twoy byłá odpádłá/ y od niegoś się sámá byłá odłączyłá/

Że záś ku niemu iesteś przyłączona/ w Imie Bogá Oycá/ y Syná/ y Duchá świętego/ Amen.

Wtora przygodá álbo vpádek o Mężoboycách álbo Głownikách.

GDyż Pan Bog wszechmogący zábiyáć bárzo z wielką vprzeymośćią zákazał/ y przeláną Krew człowiecza do Niebá/ iáko Ablowá/ ku Pánu Bogu o pomstę woła/ Tedy ten ktoryby vmyślnie álbo z gniewu/ z podusczenia Szátáńskiego pobudzony Mężoboystwo popełnił/ ostawa się/ iáko bywa mowiono/ Ipso facto excommunicatus. A Przetoż słuszna rzecz iest/ áby Złoczyńcá wnet po wypełnieniu Mężoboystwá/ w teyże Párochiey z Stolcá Káznodźieyskiego w Klątfę Chrześćiáńską włożon był. Wedle náuki y obyczáiu Swiętego Páwłá/ 1. Corinth. 5. A gdyby tákowy potym przez vgodę/ sądu

y karánia Swieckiego vßedł / á byłoby mu od Vrzedu álbo Zwierschnośći á Páństwá tám zás mießkáć dozwolono / tedy wnet dla tego y co nayrychley przez ony Przełożone / do Consistorium do Krolewcá ma być z listem / álbo świádectwem odesłan / od ktorego on z naywiętßą pokorą żądáć y prośić ma Absolucyey á rozgrzeßenia / á iżeby sie z Zebránim Chrześćiáńskim / ktoremu złośćiámi y występy swoiemi wielkie y ćießkie pogorßenie z siebie dał / vgodźić y ziednáć mogł. A po dostáteczznym wysłuchániu y vznániu wßech okoliczności vpadku tego / álbo mężoboystwá / ma zás od Consistorium do Plebaná oney Párochiey z listem być odesłan / w ktorymby Pleban náuczon był / iáko y ktorym sposobem iáwna pokutá / w klątkie włożonemu / wedle rozności vpadku / y inßych circumstancey á okoliczności / włożona być miáłá. Ták żeby w oney Parochiey / gdźie tákie pogorßenie z siebie dał / zás iáwną Pokutę vczynił / y z Zebrániem Chrześćiáńskim sie ziednał y vgodźił / y támże Rozgrzeßenie przyiął. Ktore tymże obyczáiem y sposobem / iáko wyżey o Niewiástách ktore
Dźiatki

Dźiatki swoie vdłabiły / oznaymiono iest / vczynione być ma. Wßákoż mutatis y mutandis. Ná co Plebani pilną báczność máią mieć / gdyby im sposob Absoluciey w liśćie z Consistorium przysłánym / nie dostátecznie we wßem wyrázon y wypisan był.

Przytym pilna tu báczność ma być przyłożona / wedle pirwßego náßego porządku kośćielnego / że tákowa Pokutá / nie tym vmysłem vstáwiona iest / iákoby dosyć vczynienim zá grzechy przed Pánem Bogiem byłá. Bo tá cześć dosyć vczynienia y zápłácenia zá grzechy náße / przysłucha tylko ku gorśkiey męce / y przelaniu przenaydroßßey Krwie iedynego iednaczá Páná náßego Jesu Christá. Ale tylko ma być okazániem y świádectwem / pokutuiącego / skrußonego y łáski żądáiącego vmysłu / á iże sie też z Zebránim Chrześćiáńskim / ktore ćießko przez zły vczynek iego pogorßone y obráżone iest / ziednáć y zgodźić żąda.

Po wtore / przy wkłádániu tákowey iáwney Pokuty / nie ma być rozność czyniona /

dla

dla osoby ktoraby Mężoboystwo popełniłá/ áni ma być wzgląd ná przyiaźń/ álbo ná nieprzyiaźń/ áni ná dáry/ bogáctwá/ álbo vbostwo/ álbo iákiekolwiek Przyiaćielstwo. Gdyż Pan Bog nie máiąc względu ná osoby/ álbo ktorey rozności miedzy osobámi/ wszystkim y káżdemu z osobna przykazał/ mowiąc: Nie zábiiay. Dla tegoż też żadny Mężoboycá od iáwney pokuty nie ma być wyięt áni wolnym vczyniony. Krotko mowiąc/ żadnym obyczáyem nie ma być w tym własny pożytek szukan/ iáko wiec niekiedy Pokutá nie máło pożytku przynosiłá.

Trzećia przygodá álbo vpádek o tych ktorzy czáruyą/ álbo wrożą/ Wieszczkámi są/ y guślą: álbo o tych ktorzy sie ku niem vćiekáyą/ z niemi dźierżą/ y porády v nich szukáyą.

O Klatwie y iawney pokucie.

A Gdyż też czáry strászliwy grzech iest przećiw pirwszemu y nayrwyższemu przykazániu Bożemu / á dla tego też sam Pan Bog Czárowniki y Wieszczki ták Meskie / iáko y Niewieśćie osoby / zábiyáć roskazał / Leuit. 20. Exod. 22. Jáko też y Swieckie pospolite práwá / A osobliwie tego Xiestwá Pruskiego / tákowe ná gárdle karzą. A wszákoż iednák potáyemnie y tám y sám / wiele ich iest (iáko sie spodziewamy) ktorzy to iednák w tey Ziemi broyą y pacháyą. Przetoż Káznodzieye z wielką pilnośćią y vprzeymośćią przećiwko tákowym Grzechom y złośćiam á wystepom / iáko Czárom / Wrożbam / Wieszczbie / Guslam / Czárnoksiestwu / Záklinániu Dyabłá / Poprzysiegániu / w Krystał pátrzániu / Wespołek y przećiw wszystkiemu Bákwochwálskiemu żegnániu / Modleniu / y Znákow czynieniu álbo ich známionowániu / y tym podobnym Zabobonom / máią kázáć / y od nich Lud ostrzegáć. Y wielki Gniew Boży przećiwko tákowym Grzechom / wespołek y z zwirschną niebezpiecznośćią y vpadkiem Ciáłá y też

ká y też Duße / w ktory vpádek przez tákowe rzeczy ludźie niewierni wpadáią / pilnie ludowi ná pámięć przywodźić / y to w pomysły iego wpoić.

A ieśliby nád to niekto był náleźion / ktoryby w tym zgrzeszył / álbo sámby czárowáł álbo wrożył y wieszczkiem był / álbo z tymi ktorzy to spráwuią / dźierżał y z nimi nákłádał / y pomocy á porády v nich szukał / álbo prawdy o rzeczy zgubioney / álbo ktorey inszey táyemney / álbo przyszłey rzeczy / v nich śie dowiedowáć y bádáć ważył / á toby ná nie dostátecznie dowiedźiono było / álbo żeby śie sámi ku temu przyználi / á iednákby Swiecki vrząd onych ná gárdle nie sțárał / álbo z źiemie nie wykazał / Tedy tákowi przed Consistorium przez Plebany oznaymieni / y wedle vznánia ich / áby yáwną Pokutę vczynili / ku temu przymuszeni być máią.

A iżeby niekto z prostośći álbo z niewiádomośći przećiwko Pánu Bogu w tym nie zgrzeszył. Tedy ludźie iáśnie máią być náuczeni / iże też y ći iśći / ktorzyby posługi y wspomożenia

żenia

żenia od Czárownic álbo Wieszczk szukáli y ich vżywáli/ przeciwko srogiemu Bożemu Przykazániu ćieszko y strászliwie grzeszą / iáko Leuit: 19. nápisano iest / iże Pan Bog oblicze swoie náprzećiw tym obroćić chce / ktorzy się ku wieszczkom / y Gusłnikom vdawáią / y ty iste chce z Ludu swoiego wykorzenić. Ztąd tedy káżdy wiedźieć y zámknąć to v siebie ma / że ieśliby niekto do Czárownic álbo Wieszczek vćieczkę miał / iáko to ktoryby sam siebie / álbo ty ktorzyby ku niemu przysłucháli / y Bydło swoie / álbo cokolwiek inszego żegnáć dopuśćił / álbo się nád tym niechrześćiáńskim obyczáyem modlić y mruczeć dozwolił / álbo inszym obyczáiem wspomożenia y porády v nich szukał / tedy ten isty ipso facto, álbo vczynkiem sámym od Páná Bogá odpadł / y od niego się odłączył / y krom práwey serdeczney skruchy álbo náwrocenia / w łáskę od Páná Bogá nie będźie przyięty.

A przetoż też tákowy człowiek / ieśli iego występ y złość ludźiom wiádoma y iáwna iest / nie może / áni ma być zá członek Zebránia

Chrześći-

Chrześćiáńſkiego poczytan / áżby ſie przez iáwną Pokutę / z nim ziednał / y onemu záś wćielon był / y ku niemu przyłączon.

Czwarta przygodá álbo ẃpadek / o Wzgárdźićielách Kazánia Słowá Bożego / y chwálebnych á doſtoynych Swiątośći.

DAley gdyż doznano y doświádczono ieſt / iże wiele wyſokiego y niſkiego Stanu Ludźi ieſt / ktorzy ſie od przyimowánia chwálebney Swiątośći powśćiągáią / y niekiedy w rok / we dwá / álbo we trzy / y wiecey ku doſtoyney Wieczerzy Páńſkiey ćiáłá y Krwie Páná Jeſu Chriſtuſowey / nie idą. Ma káżdy Pleban w ſwoiey Párochiey / ná ſwe Owieczki / bądź ze Stanu wyſokiego / álbo niſkiego / ktorzy ſie od przyimowánia Swiątośći powśćiągáią / pilną y dobrą báczność y wzgląd

 mieć /

mieć / y ony pirwey potáiemnie / potym nie miánuiąc osob w pospolitośći z Káznodźiey-skiego stolcá nápomináć / Ták iáko iuż wyżey o tym w nauce o Spowiedźi / oznaymio-no iest.

A gdźieby ná potym żadne odmienienie álbo polepszenie nie było doznano áni obaczono / gdyż sie sámi od Społecznośći y Communico-wánia Ciáłá y Krwie Páná Christusowey / iáko S. Páwel mowi / odłączáią / y Przykazánie Christusowe / gdy mowi : To czyńcie ná moye pámiątke / zá máło sobie wáżą / álbo do szczątku zápámiętáć chcą. Tedy Plebani będą powinni to przed Consistorium oznaymić y obyáwić / á to vczynić nie obyczáyem skárgi / ále tylko dawáiąc znáć / y porády szukáiąc / coby w tym dáley czynić mieli.

A Consistorium też tákowe Osoby ma przed sie wezwáć / y wypytawszy wszystki okolicznośći y przyczyny / y vczyniwszy dostáteczną Chrześćiáńską nauke ku niem / ma ie pilnie y vprzeymie nápominác / y ku temu przy

wodźić /

wodźić / áby tym rychley od tákowego niechrześćiáńſkiego przedſiewzięćia y żywotá przeſtáli / y pogorſzenia z ſiebie nie dawáli. A ná to mieyſce / áby ſwiętych á chwálebnych Swiątośći / iáko Abſoluciey á Rozgrzeſzenia / y Wieczerzy Páńſkiey chrześćiáńſkim obyczáyem vżywáli. A ieśli wiec / áni żadney słuſzney obietnice vczynią / álbo vczyniwſzy obietnice y przyrzeczenie / iednák żadne odmienienie y polepſzenie ſie w nich nie ſtánie / tedy ći iśći máią być w klątfe włożeni / A potym Plebanowi onego mieyſcá / gdźie ty oſoby mieſzkáią ma być piſano / y przykázano / áby to iáwnie w Kośćiele Ludowi oznaymił / áby z niemi we wſzyſtkich rzeczách żádnych ſpraw nie miano / ále ſie ich wyſtrzegano y broniono / ták długo áżby ſie polepſzyli. Bo gdyż vmowę y ſwiádectwem / o odpuſzczeniu grzechow wzgardzáią / y znák vmowy Páná Chriſtuſowey / y Pieczęć iego / (to ieſt / Swiątość Ciáłá y Krwie iego /) odrzucáyą / y ſmiech z tego ſtroyą. Tedy też słuſzna rzecz ieſt / áby też tákowey oſoby / ták Męża / y Młodźieńcá / iáko y Pániey álbo Pánny ſie chroniono y wyſtrzegano ꝛc.

Piąta przygodá álbo vpadek o yáwnych Bluźnierzách / Cudzołożnikách / y o inych / ludźiách tym podobnych / ktorzy pogorßenie z śiebie dawáyą.

TEż Plebani / iáko iuż w przeßłym Artikule o Spowiedźi oznaymiono iest / wiernie y z wielką pilnośćią ná Spowiedźi / álbo gdyby czás ku temu słußny być obaczyli w táiemnośći / á gdźieby polepßenie nie náslá- dowáło / też w pospolitośći iáwnie w Kośćiele nápominać máią / áby sie káżdy od sprosnych niecnotliwych / y ßkarádych iáwnych złośći y grzechow wystrzegał / iáko są / Bluźnierstwo / Cudzołostwo / Nieczystość / Kurewstwo / Lichwá / Piyáństwo / y tym podobne złośći / áby ći ktorzyby nimi pokaláni byli od nich przestáli. Bo iesliby w nich polepßenie nie było / tedy przyczyne dádzą ku temu / że iáwna klatfá przećiwko nim wydána y vżywána być muśi.

Przetoż

Przetoż Plebani gdybysie w tákowey przygodźie Klątfá przygodźiłá / y potrzebna sie być widźiáłá / tedy tákież do Consistorium w Krolewcu / tymże sposobem / iáko o przeszłych przygodách rzeczono iest / oznaymić / y tám porády / y nauki / iákoby sie w tym spráwowáć mieli / szukáć máią. Aby wiec z dobrą y doskonáłą rádą / o tym rozważano y rádzono było / áni żaden bez przyczyny vkwápliwie nie był obćiążon / Ani też żadnemu / ktoryby karánia był godźien / nie było przepuszczono.

A wszákoż w tákowych wszystkich wespołek przygodách á vpádkách / zostáwuyemy to w moc y ku karániu Swieckiemu Vrzedowi / Y życzymy mu serdecznie / áby to z wietszą vprzeymośćią exequował / y tákowe złośći karał / y ná nie pilny wzgląd miał / iáko to iemu Pan Bog polećić raczył / y on też bárzo ćiężką liczbe dniá sądnego iemu z tego dáć muśi. Ale gdyż w tym niedbáły y gnuśny á leniwy Vrząd iest / tedy też wietsze sie złośći mnożą. A wielkie Złośći y Grzechy / przynoszą y pobudzáią też wielkie karánie Boskie. A ták Lud

y Ziemiá ku vpadkowi wielkiemu przychodźi/ dla niedbáłośći Vrzedu / iáko Dauid o tym mowi/ Psalm. 82.

Náko niemocni Ludźie náuczáni y poćieszeni być máyą.

Gdy Służebnik słowá Bożego do Niemocnego wezwány bedzie / tedy naprzod ma obaczyć / co niemocnego naywiecey dolega á trapi / zwłaszcza/ ieśli tylko dla ćielesney boleśći vdreczenie ćierpi / álbo ieśli dla Grzechow y skáżenia przyrodzenia swego obćiążenie ma : Náko tedy Sługá słowá Bożego po niem obaczy / ták też nauką y poćieszenim/ oznáymuiąc mu Gniew Boży / y kárske iego/ z słowá Bożego/ z nim postepowáć y spráwowáć sie ma.

A gdy sie niekiedy swowolni / y niepobożni ludzie tráfią / ktorzy przez nie máły czás / o Swiątość niedbáli / y od przyimowánia yey sie powściągáli / y ku słuchániu kazánia nieprzychodzili / á snać też áni Modlitwy Páńskiey / áni członkow wiáry Chrześćiáńskiey / áni Dziesięćiorá Przykazánia Bożego vmieią. Tedy Kápłan tákowych ludźi / gdyby w Niemocy Swiątośći żądáli / dla ich swowolnego y Niepobożnego żywotá / nie ma krom karánia puśćić. Ale srogie státecznie y vprzeymie słowem Bożym ma ye nápominác / áby żałośći y skruchy dla grzechow swoich dostąpili / A potym ma ye o nauce Chrześćiáńskiey / á osobliwie o práwym y dostoynym á godnym pożywániu Wieczerzy Páńskiey / z naywiętszą pilnośćią náuczáć.

Przytym gdyby niektorzy byli / ktorzyby w yáwnych złośćiach / yáko w Báłwochwálstwie / Bluźnieniu / Cudzołostwie / Kurewstwie / w długim Gniewie / Nienawiśći / Zazdrośći etc. leżeli / y w tym nálezieni byli. Ci iáko naywięcey być może / máią być nápominani /

Yáko niemocni ludzie náucząni

áby gdy ye Pan Bog niemocą náwiedza y karze/ áby słusznie pokutę czynili / zwłaszczá zá tákowe popełnione grzechy ktorych sie dopuścili/ yáwną skruche y żáłość serdeczną pokazáli y onych przestáli/ á wiecey sie nie dopuszczáli. Aby ták w ciesz szy y w wieczny gniew Boży nie wpádli.

A ktorzyby tákowego Chrześciáńskiego karánia/ y nauki nie przyieli / áleby nád to przed sie zátwárdziáłemi y vpornemi zostáli / tákowych áczkolwiek Sługebnik słowá Bożego nie wnet opuścić ma / ále wszelákich przyiacielskich y vprzeymych środkow przy nich ma vżywáć/ áby ye ná práwą droge przywieść mogł: A wszákoż gdyby wszego skosztował/ á przedsie by nic nie spráwił/ tedy ye ma ták zostáwić y opuścić. Bo Pan nász Jesus Christus srogo zákázuye/ áby Perły nie były miotáne przed Swinie. Ale ktorzyby tákowego Chrześciáńskiego náuczánia y nápominánia nie chcieli przyiąć/ áby zá Pogány byli miáni y poczytáni.

A ktorzyby sie náuczyć y náwieść dáli/ y polepszyć sie chcieli / y potymby Wiáre swoie

też wy-

też wyznawáli / y świętey Absoluciey á Rozgrzeszenia żądáią. Tedy Służebnik Słowá Bożego krom wszelkiey odwłoki / wedle żądánia ich ma temu dosyć vczynić. A wszákoż to przyrzeczenie w obliczności dwu dobrych Mężow ma dáć niemocnemu vczynić / iż ieśliby mu Pan Bog od niemocy tey pomoc raczył y ku zdrowiu go przywroćił / że potym chce żywotá swego polepszyć / y lepszim być.

A drudzy zás / ktorzyby sámi ná sumnieniu swoim przed tym zásmuceni / y strapieni á vdręczeni byli / á dla tegoby tákowego vprzeymego nápominánia nie potrzebowáli. Tedy ye Służebnik Słowá Bożego ma wnet przez święta Euangelią ćieszyć / R ku ćirpliwośći y posłuszeństwu nápominać.

Dáley co się dotycze osobliwey Absolucyey á Rozgrzeszenia niemocnych / tedy tákież ma być záchowána / iáko y z zdrowemi bywa czyniono / iáko wyżey nápisano iest w Tytule á Napiśie o Spowiedźi / y Absoluciey.

A gdyż świątość Wieczerzy Páńskiey od Páná Christusá ku temu zrządzona y postánowiona iest / áby przez tákowe pożywánie / boyáźliwe / smutne / wątpliwe y obćiążone sumnienie / w práwey wierze poćieszone y vmocnione było / á człowiek chory / gdy iest niemocą ćielesną obćiążony / tedy też y ku mdłośći y náruszeniu wiáry tym wiecey pobudzony / y we wszelákie pokuszenia przywiedźiony bywa / gdźie wiec wspomożenia y vmocnienia w wierze bárzo potrzebuie. Tedy też káżdy służebnik słowá Bożego / powinien tákowego Niemocnego / wedle słusznego Chrześćiáńskiego pożądánia / y wyznánia grzechow iego / (ktoreby sam od niego słyszał) y ku potwirdzeniu wiáry iego w Páná Jesu Christusá Swiątośćią Wieczerzy Páńskiey potwirdźić / wedle niżey nápisáney formy á sposobu.

Naprzod ma wezwáć Pleban inszych ludźi ktorzyby w tym domu byli / do tego gmáchu / gdźie niemocny leży / á ma vczynić krotką y kátwią nauke o poćieszeniu / ktore sie w chwálebney Swiątośći zámyka / y ma nápominác ku serdecznemu nabożeństwu y modlitwie.

Zátym

Zátym ma vklęknąć przy niemocnym / y ma z nim czyście y wyrozumiále głosem mowić Modlitwę Páńską.

Potym ma przed Stoł przystąpić / ktory ma być przykryty czystą y chędogą chustą álbo Obrusem dla communiey czyście y poczćiwie ku temu przygotowánym / ná ktorym Hostia álbo Chleb y Wino położone być ma / A zátym ma mowić ty słowá Páná náſzego Jesu Christá czyście y wyrozumiále / głosem / przy káżdym osobliwie / iáko tu niżey nápisano iest.

Pan nász Jesus Christus / tey nocy ktorey wydan był / wziął Chleb / á gdyż podźiękował / łamał y dał Vczniom swoim / mowiąc: Bierzćie á pożywaycie / To ć iest Ciáło moie ktore zá was wydano będźie / To czyńćie ná moię pámiątkę.

Wymo-

Wymowiwſzy ty słowá ma mu podáć Chleb / y mowić:

Przyimi á pożyway / toć ieſt Ciáło Jeſu Chriſtuſowe / ktore zá Grzechy twoie wydáne ieſt / to ćię niechay potwirdźi łáską ſwoią ku otrzymániu żywotá wiecznego / Amen.

Potym ma záś przed Stoł przyſtąpić y dáley mowić.

Tymże obyczáyem gdy odwieczerzał / wźiąwſzy Kielich gdyż dźięki vczynił dał im / mowiąc: Bierzćie á piyćie z tego wſzyſcy / Ten Kielich ieſt Nowy Teſtament we Krwi moiey / ktora zá was rozlana będźie ná odpuſzczenie

czenie Grzechow. To czyńcie ilekroć pić będziecie ná moię pámiątkę.

Zá tymi słowy ma podáć Niemocnemu Kielich/ mowiąc:

Bierz á piy/ táć iest Krew Páná nászego JESU Christá/ ktorá zá Grzechy twoye rozlaná iest/ tá ćię niechay potwierdźi Łáską swoią/ ku otrzymániu żywotá wiecznego/ Amen.

A gdy ták Niemocny Swiątośćią opátrzony y potwirdzony będźie/ tedy go Służebnik słowá Bożego ma nápominác ku Modlitwie/ mowiąc:

Podźiękuymyż iuż Pánu Bogu zá ty dobrodźieystwá iego/ y mow zá mną:

Dziękuię tobie Wszechmogący Pánie Boże/ iżeś mię tymi zbáwiennemi dáry twoiemi/ Ciáłem y Krwią Syná twego Páná nászego Jesu Christá potwirdźił/ y proszę miłośierdźia twego/ ábyś ie we mnie sprawne vczynić raczył/ ábych zupełnie y mocno w ćię vwierzył/ y ná miłośierdźie twoie śmiele się spuszczał/ y przez wspomożenie Syná twoiego y Duchá świętego wszystko przewyćiężyć/ y wedle przyrzeczenia á obietnice twoiey wiecznie żyć mogł/ Amen.

A iesliby sie przygodźiło/ żeby niekto dla niemocy świątośći pożywáć/ álbo iey otrzymáć nie mogł/ tedy tám Sługebnik słowá Bożego tym pilniey y więcey słowem Bożym ma nie-

mocnego náuczáć/ nápominác/ y onego cieszyć/ ážby sie brzydliwość oná vspokoiłá/ áby Niemocny potym mogł Swiątości pożywáć. Tákież gdyby kto w niemocy rozum y pámięć vtrácił. Tedy Sługá słowá Bożego/ gdyby do niego był wezwány/ ma z wszelkiey pilności przydáć/ żeby wedle naywyższey możności swoiey słowem Bożym iego vpominał y cieszył. A osobliwie czyniąc zań modlitwę ku Pánu Bogu. Ale Swiątości/ gdy sie ták z nim dźieye/ niema yemu dawáć.

Przygadza sie czásem/ iże iuż wiec niektorzy ludźie konáć chcą/ álbo że iuż nie są wiecey przy rozumie. Tám gdy Służebnik słowá Bożego ku nim wezwány bedźie/ może sie zá tákowe pilnie ku Pánu Bogu modlić/ áby im ich grzechy odpuśćić raczył/ y ony przez Páná Christusá zbáwione vczynił. Ale świątość/ gdy sie ták z niemi dźieie/ nie ma im być dána. A osobliwie ieśli swowolni y niepobożni ludźie byli/ ktorzy o słowo Boże nic nie dbáli. Wszákoż iednák máiąc wzgląd ná wielki vpádek ich/ o to pilnie vśiłowáć ma/ żeby ye przez

Iáko niemocni ludźie náuczáni modlitwy w tym wſpomoc / y v Páná Bogá miłośierdźia im vprośić mogł.

Też Służebnik słowá Bożego z tákowego ſtráſzliwego przykłádu / ma wźiąć słuſzną przyczynę / áby ludźie nápominał / żeby pożądánia y przyimowánia Swiątośći / nie odkłádáli ſobie áż ſie zániemogą / álbo áż konáć máią / ále áby ſie wczás ku temu przygotowáli y tego vżywáli.

A yeśliby ſie ſtáło / iżeby niemocny przyrozumie y pámięći był / y chwalebną Swiątość przyiął / á potymby wnet / pokiby ieſzcze Służebnik słowá Bożego przy nim był / począł konáć / tedy tám nie potrzebá ieſt / áby tákowym ludźiom / gdy przed tym dobrze náuczeni y w tym nápominani ſą / długo y wiele w vſzy ich wołáć miano / iáko to wiec poſpolićie od niektorych bywa czyniono. Ale Służebnik słowá Bożego ma vkleknąć / y drugie przytym ku Modlitwie nápomináć. Naprzod ma mowić głoſem Modlitwę Páńſką / y drugim też onę zá ſobą kazáć mowić: A potym też tymi słowy ma zámknąć / Mowiąc:

Pánie

PAnie Boże Oycze Niebieski / ktoryś przez Syná twego miłego Páná nászego Iesu Christá obiecał y przyrzekł / Iż gdziekolwiekby się ná Swiećie dwá z was zezwolili / o cokolwiekby prosili Oycá moiego Niebieskiego / to wszystko otrzymáią. Ná tákowe tedy przyrzeczenie twoie Pánie się spuszczáiąc / prosiemy ćię pokornie zá tym przytomnym N. Służebnikiem twoim / (álbo Służebnicą twoią.) Ktory (álbo ktora /) w Imię Páná Iesu Christusowe ochrzczony (álbo ochrzczona) iest / y ćiebie wieczny Pánie Boże Oycze y Syná twego Páná Iesu Christá / y Bogá Duchá

 świę-

świętego przed námi iáwnie wyznał (álbo wyznáłá.) Ráczyſz go (álbo ię) miłośćiwie przyiąć / y iemu (álbo iey) iego Grzechy odpuśćić / y we wſzech pokuſzeniach iego (álbo iey) łáskáwie obronić / y wiecznie zbáwić. Przez tegoż Jesu Christá Syná twego miłego / Páná y Zbáwićielá náſzego / Amen.

O Pogrzebie.

Zaprawdę tym ludziom ktorzy w Pánu náſzym JEſu Christuſie zbáwiennie záſneli y z tym ſię cześnym żywotem rozłączyli / służby náſze ná tym świećie żadnego iuż pożytku vczynić nie mogą.

mogą. Bo gdyż Pan Christus mowi: Ja ie-
ſtem zmartwychwſtánie y żywot. Kto wierzy
w mię/ áczby vmárł będzie żyw. A kto żywie y
wierzy w mię/ ten nigdy nie vmrze. Joh. 5. y 11.
A ták ieſteſmy z tych słow dobrze á doſtátecznie
náuczeni y vpewnieni / iże ći ktorzy w wierze
y w dufności w Pánu Jeſu Chriſtuſie Zbáwi-
ćielu ſwoyim / z tym ſię świátem rozłączyli / że
ći iuż máią odpoczynienie zbáwiennego żywotá
wiecznego / y z weſelem á rádośćią/ też według
ćiáłá poſiegną słáwe przyſzłego Krolestwá Nie-
bieſkiego / czáſu dniá ſądnego / przez Páná ná-
ſzego Jeſu Chriſtá. Ktory ćiáło ácż by było
ſkáżone w ziemi / álbo w wodźie / álbo w po-
wietrzu / álbo w ogniu / álbo iákożkolwiek
bądź/ wſzákoż iednák ono Pan Chriſtus wſkrze-
śi y wzbudźi / y podobne vczyni ćiáłu ſwoiemu
vwielbionemu/ wedle mocy y śił / ktoremi też
może wſzyſtki rzeczy poddáć pod moc ſwoię.
Philip. 3.

A wſzákoż iednák powinniſmy náſze vmár-
łe poczćiwie pochowáć / y do grobu dla teyże
przyczyny słuſznie doprowádźić / ábyſmy to
weſołe

weſołe pocieſzenie o przyſzłym Zmartwych⸗wſtániu ćiał náſzych / tym vczynkiem poświád⸗czyli / y młode Ludźie ku temu wiedli / y w ſer⸗cá ich wpoyili / áby też o tym wiedźieli / y z námi ſię też weſelić mogli / przećiwko ſrogiey y ſtráſzli⸗wey śmierći / iże ty ćiáłá w źiemi nie máią zoſtáć. Ale zás dniá ſądnego nieſkáżone máią z Ziemie powſtáć / y wielkiey yáſnośći y sławie z Pánem Chriſtuſem y ze wſzyſtkiemi wybrá⸗nemi máią żyć / w wieczney rádośći y zbá⸗wieniu.

Przytym też to wiemy y pewni w tym ie⸗ſteſmy / iże ćiáłá vmárłych ludźi w źiemi odpo⸗czywáią / iáko w łożnicy / Jeſ. 26.

Przetoż ty mieyſcá pieknie / ochedożnie / czyśćie y vczćiwie máią być trzymáne y zácho⸗wáne / y żadnym obyczáyem nie ma być do⸗puſzczono / áby bydło ná nie miáło być pedzone álbo tám chowáne / álbo inſze plugáwſtwo miá⸗łoby być ná nie noſzone.

A iżeby tedy wſzyſtko czyśćie y porządnie przy pogrzebie było ſpráwowáno / tedy ná⸗przod ma być pewny czás y godźiná / á zwłaſz⸗

czá w Mieściech / postánowiona / á iżeby żacy y Pácholetá / ktorzy sie vczą w szkole w ich Lekciách á nauce tym mniey zámieszkáne były tedy Pogrzeb ieśliby to słuszno być mogło / á nie było nie ná przekázie / ma być postánowion y dzierżan przed południem o dziewiątey godźinie / á po południu o trzeciey / álbo owszem o dwunastey / áby dla żakow / y Dźiatek ktore sie w szkole vczą / w tym iáko iedno być może / folgowano było / á czásu sobie nie zmieszkáły. Bo w tym wiec puł dniá dźieciom zginie / ták że Lekcyie á nauki swoye omieszkawáyą / á nic sie nie vczą.

Po wtore / Zadne vmárłe ćiáło / nie ma dłużey leżeć nie pogrzebione / nád dwádźieśćiá y cztery godźiny / Ale wczás ma być pochowáne / y do grobu doprowádzone. A ieśliby tego były słuszne á nie máłe przyczyny / żeby to ná dálszy czás odłożono być musiáło. Jáko sie to wiec ostawa v wielkich Pánow y Slachty / y v inszych zacnych ludźi / dla Przyiaćioł / ktorzy dáleko mieszkáyacy są. Tedy to iednák ma być z wiedzenim y przyzwolenim Przełożonych y Vrzedu / y Plebaná onegoż Kośćiołá.

O Pogrzebie.

Po trzecie / Nie ma być żaden pochowan / áż pierwey Plebanowi álbo Wikáriyemu to ma być oznaymiono / y o Pogrzeb żądano. Ktorzy też máią sie pilnie dowiedowáć / iáko tá osobá vmárłá / y iáko sie w żywoćie swoim záchowáłá / y iáko dokonáłá żywotá swoiego / iesli Chrześciáńskim álbo niechrześciáńskim obyczáyem. Aby potym było wiedziano / iákoby sie z tym pogrzebem spráwowáć y záchowáć było potrzebá. Bo ktorzyby niepobożnemi / vpornemi / y niechrześciáńskiemi ludźmi byli / ktorzyby áni o Páná Bogá / áni o słowo iego dbáli / y żywot swoy w grzechách y niecnotliwym niepobożnym záchowániu / áż do swey śmierći krom pokuty z żádnego polepszenia / niechrześciáńskim obyczáyem strawili / y ták z tego Swiátá poszli / iáko Dawid mowi / nieinácżey iáko nieme Bydle. Tedy tákowi máią też być krom spiewánia y dzwonienia / do grobu niesieni / y pogrzebieni / yáko y inna Beßtyia / álbo nieme bydle ꝛc.

Po czwarte / nie dobra y niechrześciáńska rzecz iest / że niektorzy Chrześciáni chociaż powietrza morowego nie mász / krom spiewánia y ná-

y nápominánia / dzwonieniem tylko vmárłe ſwe/ nie ináczey iákoby nieme Bydło do grobu włoką. Przetoż záwżdy ku temu iesli nie wßyſtká ßkołá / to ieſt / wßyſcy w Szkole ſie vczący / tedy połowicá / álbo część ich / ku temu żądáni y posłáni być máią / á przynamniey w máły dzwon ma być zádzwoniono / áby lud ku temu nápominion był. Kto ma co dáć / niechay da. A gdźie też vboſtwo wiemy / tám słußna rzecz ieſt / áby krom zápłáty / ieden drugiemu z powinowátey Bráterſkiey miłośći / posłużył.

Po piąte / Od tego domu z ktorego Ciáło vmárłe bywa wynoßone / ma być ſpiewána Pieśń / Teraz Pánie sługe ſwego rc. Zátym łáćińſkim iezykiem: Si bona ſuſcepimus. Albo Media vita. Potym / Z głębokośći wołam k tobie / Albo / Pośrzod żywotá náßego rc.

Po Szoſte / Neſliby kto chćiał mieć Kazánie / tedy to ma wczás ſobie v Plebaná / álbo v Wikáriyego ziednáć / wßákoż to nie ma być więcey nád puł godźiny.

O Pogrzebie.

We Wsiách ma być niekiedy od Plebaná álbo Wikáriyego Text / 1. Thessal. 4. A zátym Lectia álbo nauká / ktorá tu ná końcu położona iest / dla vbogiego prostego Ludu przeczytána / Aby sie też Lud tego człoku Wiáry Chrześćiáńskiey o Zmartwychwstániu / náuczyć mogł.

Po siodme / Gdy ćiáło vmárłe do Grobu bywa włożone / ma być śpiewano / Pogrzebmysz to ćiáło w ziemi. A zátym Collectá ꝛc.

Zámykáiąc / chcemy to mieć / áby wszelkie obżerstwo y opiłstwo przy pogrzebie wiecey nie było trzymáne / ále od tego czásu doczystá zániecháne. A gdźie Chrześćiáńskie Osoby są / ktoreby w Pánu zásnęły / tedy Pleban y szkolny Mistrz / ieśliby ku temu byli proszeni / máyą też do Pogrzebu iść.

Lectia

Lectia á nauká/ ktora ma być przy pogrzebie/ ná Text Epistoly/ 1. Thessal. 4.

Bráćia/ Nie chcemy ábyśćie nie mieli wiedźieć &c. co sie tyczę tych ktorzy zasneli, izbyście się niesmucili iako y drudzy ktorzy nádzieię nie maią.

NAmileyszy Bráćia/ w tych słowiech náucza nas S. Páwel/ iáko z nászymi vmárłymi postepowáć y náprzećiw im sie záchowáć mamy/ Zwłaszcza iże sie nie mamy ták smućić iáko Pogáni czynią/ Ale że prawdziwą á żywą nádzieyą/ ktorą mamy w Pánie Christusie zbáwićielu nászym/ wszystki násze smutki vlżyć/ vśmierzyć/ y oddalić mamy.

Owa tu ná báczności mamy mieć/ iże dwoiácy Ludzie są/ ktorzy swe vmárłe opłákawáią. Pierwszi sa Pogáni y Niewierni/ ći sie smucą krom nádźieiey/ Bo nie máią żadnego práwego

 vznánia

vznánia Bożego / áni żádnego pewnego gruntu á vtwierdzenia o zmartwychwstániu vmárłych. Przetoż też ták sobie rozumieią / iż gdy ich Przyiaciel ktory vmrze / że iuż práwie zginął / á iże go iuż do szczątku vtrácili / y wszystká przyiaźń / wesele y pocięchy znim zginęły / y przez śmierć ich doszczątku wniwecz się obrociły. Tákowy smutek iest Pogáński / ktorego S. Páweł v Chrześciánow mieć nie chce.

Przećiwko tym á tákowym są Chrześciáni / ktorzy też vmárłych swoich żáłuyą y płáczą / iáko Syrách náucza Cap. 22. y 38. Ale ich smutek trzyma y záchowawa poćieszną nádźieyę / ktorą boleść vśmierzáyą y vspokoyáyą.

Ktoraż tedy iest tákowa nádźieyá y poćieszenie? Te tu S. Páweł z słowá Bożego pokázuie / gdyż rozum o tym naymniey nic nie wie / mowiąc:

wiem
A Bo ieśli wierzymy iże Pan Jesus vmárł iest / y záś zmartwych wstał / ták

ták też Pan Bog ty ktorzy zásneli / w Jeſuſie przywiedźie z nim ꝛc.

Pátrzćie y rozważćie to moyi mili Przyiaćiele / iákowe to ieſt poćießenie / iże iáko Pan Bog Oćiec náß niebieſki / Syná ſwego Páná náßego Jeſu Chriſtá w śmierći nie zoſtáwił. Ale go zás wſkrzeſił y wzbudźił / y do wiecznego żywotá przywiodł. Tákież też y nas (ktorzy wierzymy) w śmierći nie zoſtáwi. Ale z niey przywiedźie do żywotá wiecznego / Rom. 8. y 2. Corint 4.

A ktoby ſie z tákowego poćießenia nie weſelił / y wßelkiego proznego niepożytecznego ſmutku dla tákowego nieprzemiennego á niewymownego weſela / ná ſtronę nie oddalił / y dáleko ſie wiecey śmierći ſwoiey nie rádował / gdyż w Pánu Bogu rákowi żywą? Przetoż też nas S. Páweł dáley ćießy mowiąc: że nie vmárli ſą / ále ſpią. Ty iśćie słowá poćießne niechay nam będą ná báczności / że nie vmárli ſą / ále ſpią.

Wpraw-

O Pogrzebie.

W prawdźie kto ſpi / ten nie ieſt vmárłym / ále od ſwey przeszłey roboty odpoczywa / áby tym czierſtwieyszy / w posileniu czáſu ſwego mogł záś ocknąć. Ták bo Piſmo święte zowie vmárłych przyiaćioł nászych dokonánie / ſnem álbo ſpániem / z ktorego z weſelim máią ſie záś ocućić.

A to ich ſpánie nic inszego nie ieſt / tylko to że iuż od wielkiego kłopotu y pracey przeſtáli / á iż ze wszyſtkimi śiłámi y przemożenim ſwym / w Pánu Bogu odpoczywáią / y vmartwione / y vſpokoyone ſą / nie ináczey iákoby piekne kwiatki / ktore zimie w korzenie ze wszyſtką ſwoią mocą / wonią / y pieknośćią wſtepuyą / y vmartwione bywáią / y leżą Zimie y ſpią á odpoczywáią / áż ye záś weſoły Máyowy czás wzbudźi / ktorego ze wszyſtką ſwą ochedożnośćią / pieknośćią / wonią / y śiłámi / záś wychodzą.

Tákież y wy też nie maćie ták myſlić / álbo ſie o to kłopotáć / żeby wászi vmárli boleść álbo ſmutek / y kłopot ktory mieli / iáko my mamy.

Ale że

Ale że bárzo słodko/ leguchno/ y wdźięczno odpoczywáią w Christusie Jesusie/ y śiły ich vmartwione y vspokoyone są/ y w Pánu Bogu/ y z Pánem Bogiem/ ktory ie ná początku dáć y stworzyć raczył/ leżą y świecą áż do wesołego dniá sądnego/ ktorego wzbudzone á wskrzeszone będą/ y będą świećić á yásnieć/ iáko yásne Gwiazdy/ y owszem: iáko sámo słońco ná Niebie/ w wiecznym Krolestwie Páná nászego Jesu Christá/ przy ktorym záwżdy będźiemy/ mowy S. Páweł/ y z nim będźiemy żyć/ ná wieki wiekow/ Amen.

Tákowe tedy poćieszenie słusznie mamy przyiąć/ y ono ná pilney bácznośći mieć/ y ku temu sie też gotowáć/ gdyż wszyscy tąż drogą iść muśimy/ ábyśmy ná káżdą godźinę gotowi byli/ á iżeby káżdy ná to pámiętał y myślił/ iákoby sie też ku temu gotował/ w Christu Jesusie Zbáwićielu nászym. Przetoż Słowá Bożego pilnie y rád słuchay/ chwálebnych Swiątośći często vżyway/ y w Chrześćiáńskim pobożnym żywoćie Pánu Bogu/ dobrze służ/ áby gdy przydźie Pan Bog/ á będźie nas

 chćiał.

chćiał wziąć z tego Swiátá / żebyśmy w tákowey poćieszney y dobrey nádziei / mogli też zbáwiennie záśnąć y otrzymáć żywot wieczny / Amen.

Zámknienie.

WIernie y vprzeymie wszystkich wiernych Chrześćiánow prosimy / y Oycowskim obyczáyem á życzliwie nápominamy. Abyśćie tego nászego Porządku Kośćielnego / yáko słuszney y potrzebney nauki / w Kázániu / y w Słowie Bożym / ku wászemu lepszemu pilnie vżywáli. A gdyż ieszcze práwą á szczyrą náukę mamy / zależy ábyśmy się z tákowego czásu łáski Bożey y miłośćiwego látá weselili / y żywotá nászego polepszáli. Bo w tym nie trzebá nic wątpić / że pewnie się to sstánie / iż Pan Bog słowo swoie z tego niewdźięcznego Swiátá przez rozmáyite Sekty á błędliwe nauki / zás weźmie / y ono od nas odeymie.

Przetoż

Przetoż náucz śie / kto śie náuczyć może / yákoż ku temu dosyć ßeroko y okśićie przyſtępkow y drog mamy. Pánie Boże rácz nam wßyſtkim dáć ſwe pożegnánie / y Duchá ſwego świętego / ábyſmy ten máły á krotki czás pielgrzymowánia á przemießkawánia náßego ná tymto świećie / práwie vználi / á iżebyſmy śie owßem z práwego ſercá ták przygotowáli / żebyſmy z weſelem do przyßłey wieczney Oyczyzny náßey przyść mogli / w Chriſtu Jeſuſie Zbáwićielu náßym / Amen.

Collecty / álbo pospolite Modlitwy / wespołek z Wierszykámi / ná czásy / y ná Swietá przez wszystek Rok / ktore máią bydź vżywáne ná Mszey / ná Iutrzni / y ná Nieszporze / yáko wyżey oznaymiono iest.

W Adwent.

Versicul:

Minister. Gotuycie droge Pánu nászemu.

Chor. Czyncie proste ścieszki Iego.

WSzechmogący y miłosierny Pánie Boże / prosiemy cie / rácz nas sam wzbudźić / ábysmy záwżdy gotowi byli / y z weselem przyśćia Syná twego miłego

kego oczekawáli / z rádośćią go przyięli / y tobie z ßczerym y vprzeymym sercem służyć mogli. Przez tegoż Syná twego miłego Jesu Christá Páná nászego / Amen.

Ná Gody / albo na Boże Národzenie / o Národzeniu Páná Christusowym.

Dźieciątko sie nam národziło Alleluia.
Syn nam iest dány Alleluia.

Modl. my Zie

WSzechmogący y miłosierny Pánie Boże / rácz że nam sam ná pomocy być / ábyśmy tego nowego ćielesnego Národzenia Syná twego miłego vczesnikámi sie ostáli / y od nászego

 stárego

stárego á grzesznego národzenia pozbáwieni byli. Przez tegoż Syná twego miłego Jesu Christá Páná nászego/Amen.

W Dzien Oczyśćienia Pánny Märiey / ktory Gromnicámi bywa rzeczon.

Już teraz Pánie niechay sługá twoy idźie w pokoiu.
Bo iuż widźiáły oczy moie Zbáwićielá twego.

WSzechmogący y wieczny Pánie Boże/ Prosiemy ćie serdecznie/ raczyż nam łáskáwie dáć/ábyśmy Syná twego miłego vználi y słáwili/ iáko y on święty Symeon ćielesnie go ná ręce swoie wziąwszy obłápiał / y Ducho-

Duchownie go też widźiał y vznał. Przez tegoż Syná twego miłego Iesu Christá Páná nászego/ Amen.

W Dźien Zwiástowánia Pánny Máriey.

Oto Pánná pocznie y porodźi Syná.

Y názowiesz Imie iego Immanuel/ to iest Bog (z námi.

O Pánie Boże ktoryś ták chćiał/ áby iedyny Syn twoy z żywotá błogosłáwioney czystey Pánny Máriey/ przez Zwiástowánie Anyołá świetego/ człowieczeństwo ná sie przyiał/ Rácz to nam miłośćiwie dáć/ ábyśmy práwie wierząc/ że oná iest

Mátká

Mátką Bożą / owoc á pożytek człowieczeństwá iego otrzymáć mogli. Przez tegoż Syná twego miłego Jesu Christá Páná nászego / Ktory z tobą y z Duchem świętym żyie y kroluie od wieku do wieku wiekow / Amen.

O Męce Páná Christusowey.

Christus dla złości nászych iest zrániony.
Y dla grzechow nászych iest vbity.

Wszechmogący y miłosierny Pánie Boże / ktoryś Syná swego miłego nie vlutował / Aleś go zá nas wszystki wydáć raczył / áby grzechy

nászé ná krzyżu nośił. Rácz nam miłośćiwie tego vżyczyć / áby serce násze w tákowey wierze nigdy sie nie lękáło / áni rozpaczáło. Przez tegoż Syná twego miłego Jesu Christá Páná nászego / Amen.

Na Wielką noc o zmartwych wstániu Christusowym.

Christus wskrzeszony od vmárłych iuż więcey (nigdy nieumrze Alleluia.
Smierć nád nim więcey pánowáć nie będźie Al:

Wszechmogący y miłośierny Pánie Boże / ktoryś przez śmierć Syná twego miłego / Grzech y śmierć

zwyćiężył y w niwecz obroćił / á przez Zmartwychwstánie iego / niewinność y żywot wieczny nam przywroćił / ábyśmy wybáwieni będąc z mocy Szátáńskiey w twoim Krolestwie wiecznie żyli. Rácz łáskáwie tego użyczyć / Abyśmy temu ze wszystkiego sercá nászego práwie wierzyli / y w tey Wierze stáli będąc / ćiebie záwżdy chwalili / y tobie dźiękowáli. Przez tegoż Syná twego miłego Jesu Chrystá Páná nászego / AMEN.

Ná Dzień Wniebo wstąpienia Páná Christusowego.

W stąpił Pan Christus do Niebá Alleluiá.

R siedzi ná práwicy v Bogá Oycá Alleluia.

Wszechmogący y wieczny Pánie Boże / Rácz nam vżyczyć ktorzy wierzymy / że iedyny Syn twoy Zbáwiciel nász dźisieyszego dniá do Niebá wstąpił / ábyśmy też z nim duchownie w bytności y godności Duchowney przebywáli / y wniey mieszkáli / Przez tegoż Syná twego miłego IEZV Christá Páná nászego / Amen.

Pentecostes

Collecty álbo Modlitwy.

Na Swiatki.

Pánie spraw w nas serce czyste Alleluia.
A day nam istnego Duchá nowego Alleluia.

PAnie Boże Oycze nász niebieski/ ktorys (dniá dźisieyszego) sercá twych wiernych/ przez Duchá twego świętego oświecił/ y náuczył/ Rácz nam dáć ábyśmy też przez tegoż Duchá świętego oświeceni byli y práwe wyrozumienie mieli/ y ná káżdy czás z mocy y pocieszenia iego się weselili y rádowáli. Przez tegoż Syná twego miłego Jesu Christá Páná nászego/ Amen.

Tá Modlitwá może też być y w insze pospolite Niedźiele dźierżána y vżywána/ prosząc o oświecenie Duchá S. tylko ty słowá (dniá dźisieyszego) máią być opuszczone.

W dźień

W dzień Troyce Swiętey.

Chwalemy Bogá Oycá/ Syná y Duchá świe-(tego Alleluia.
R. wielbiemy go od tąd áż ná wieki Alleluia.

WSzechmogący y wieczny Pánie Boże/ ktoryś nas náuczył w práwey wierze wiedźieć y wyznawáć/ że ty iesteś we trzech osobách/ rowney mocy y sławy/ iedyny wieczny Pan Bog w Istnośći/ y raczyłeś to nam dáć/ że ćię ták prawdźiwego Bogá práwie chwalimy. Prosiemy ćię pokornie/ ábyś nas przy tey wierze záwżdy stale záchowáć raczył/ ná przećiw temu wszystkiemu/ coby nas potkáć y

nam ná przekáźie á przećiwnośći być mogło/ Ktory żywiesz y kroluiesz przez wszystki wieki wiekow/ Amen.

O Anyołach.

festum Arch angeli — Pan czyni duchy posłami swemi a sługi swe ogniem pałaiącem — Halle

Anyołom swoim roskazał o tobie Alleluia.

By cię strzegli po wszytkich drogách twoich All.

Modlmy się

Wszechmogący Pánie Boże Oycze niebieski/ ktoryś twe święte Anyoły ku obronie y straży ludźiom/ przećiwko okrućieństwu Szátáńskiemu y złośći świátá tego zrządźić y postánowić raczył. Prosiemy ćię, ábyś nas w tákowey obronie miłośćiwie záchowáł/ y przez Duchá twego świętego

nas wspomagał/ áby wola twoiá miedzy námi ludźmi ná Ziemi/ iáko od Anyołow twoich w Niebie/ vczyniona bywa/ stawáłá się. Abysmy wedle woley twoiey żyli/ y w onym żywocie wiecznie ćię chwálić mogli/ Przez Jesu Christá Syná twego miłego Páná nászego ꝛc. ktory z tobą żywie y króluie w iedności Duchá Swiętego iedyny Bog przez wszystkie wieki wiekow.

Na pospolite Niedźiele.

O dobre á wierne

Káznodźieie y Służebniki Słowá Bożego.

Collecty álbo Modlitwy.

Ná wßyſtk ę źiemię wyßło práwidło ich Alleluia.
A ná kray ſwiátá wymowy ich Alleluia.

O Wßechmogący y dobrotliwy Pānie Boże Oycże Páná náßego JEſu Chriſtā/ ktoryś nam vprzeymie przykazał/ ábyſmy ſię modlili o Robotniki nā żniwo twoie/ to ieſt/ o prawdźiwe y wierne Kāznodźieie słowā twego ſwiętego/ Rācżyß nam prāwdźiwe nāucżyćiele Boſkiego słowā twoiego zesłāć/ y onym zbáwiennego słowā twoiego w ſerce y w vſtā ich vżycżyć/ āby przykazánie y poſelſtwo twoie wiernie ſprāwowāli/ y nic nie kazāli/ āni nāucżāli/ coby słowu twoiemu ſwiętemu przećiwno było/

ábyſmy

ábysmy przez niebieskie y wieczne słowo twoie nápominieni/ náuczeni/ násyceni/ poćieszeni y vmocnieni będący/ czynili to coby się tobie podobáło/ y nam pożyteczno było. Przez JEsu Christá Syná twego miłego Páná nászego etc. Ktory z toba żywie y kroluie w iednosci Duchá S. iedyny Bog przez wszystkie wieki wiekow.

O rozmnożenie Słowá Bożego.

Item

Pánie niech słowo twoie będzie świecą nogam (moim.

R. Swiátłem po ścieżkách moich. modl my się

O Wszechmogący Pánie Boże/ Prosiemy ćię pokornie ábyś pospolstwu á Zebrániu twemu Chrześćiáńskiemu Duchá twego świętego/ y

Boskiey mądrośći twey vżyczyć raczyć / áby słowo twoie święte miedzy námi rozszyrzone y rozmnożone / y że wszelákim weselym á rádośćią / iáko sie godzi przepowiedáne y náuczáne było / y twe święte Chrześćiáńskie Zebránie przez nie polepszenie w sobie czyniło. Abyśmy w stáłey wierze tobie służyć / y w wyznawániu Imienia twego świętego áż do skonánia nászego przy tobie trwáć mogli. Przez Iesu Christá Syná twego miłego Páná nászego / AMEN.

O pobożne Obcowánie y pospolitowánie.

Okaż nam Pánie miłosierdźie twoie Alleluia.
A day nam zbáwienie twoie Alleluia.

O Wszechmogący Pánie Boże/ ktoryś sam iest obrońcá wszystkich w ćię dufáiących/ krom ktorego łáski nic nikt nie przepomoże/ áni co przed obliczności twoią ważno iest. Rácz nas szczodrobliwie miłosierdziem twoym obdárzyć/ ábyśmy przez nádchnienie twoie/ o dobrych rzeczách myślili/ y przez moc á wspomożenie twoie/ ony wypełnili. Dla Jesu Christá Syná twego miłego Páná nászego/ Amen.

Druga.

O Pánie Boże Oycze nász Niebieski/ prosiemy ćię serdecznie ábyś nas Duchem swym świętym miłośćiwie záwżdy obdárzyć raczył/ ábysmy myślić y vczynić mogli/ to co dobrego y pobożnego iest/ á iżebysmy ktorzy bez ćiebie być nie możemy/ po twey świętey woley tu żyć mogli. Przez Páná nászego JEsu Christá Syná twego miłego/ ktory z tobą żywie y kroluie w iedynośći Duchá świętego/ iedyny Bog przez wszystki wieki wiekow/ Amen.

Zá Przełożone Swieckie.

Okaz nam Pánie miłosierdźie twoie etc.

A ten Wierß może przykáżdey náśláduiący Modlitwie vżywány być.

O Miłosierny Oycze náß Niebieski / w ktorego ręku wßelka moc ludzka / y ßczęśliwy postęp pobożnych ludźi zámkniony y postánowiony iest / y w ktorego ręku stoią wßystki práwá y vstáwy / wßech Krolestw ná ziemi. Prosiemy ćię ábyś ná wierne Sługi twoie / náße miłośćiwe Xiążę y wßystki porządne Przełożone / łáskáwie weyrzeć raczył / áby Miecz Swiecki ktory im od ćiebie sámego polecony

iest / wedle rozkazánia twoiego wieść y prowádźić mogli / Oświeć y záchoway ie przy Boskim Imieniu twoim. Rácz im dáć miły Pánie Boże mądrość / rozum dobry / y spokoyne pánowánie: áby poddáne swoie w pokoiu / y w iedności broniłi y rządźili. Przedłuż im też Pánie Boże dni żywotá ich / ábyśmy pod ich pánowániem Boskie Imię twoie wespołek z niemi święćić y słáwić mogli. Przez Iesu Christá Syná twego miłego / ktory z tobą y z Duchem świętym żyie y kroluie od wieku do wieku wiekow / Amen.

O Pokoy.

O Pánie Boże wszechmogący / ktory sam pokoy miedzy námy záktádasz y spráwuiesz / y miłosnikiem iednośći á miłośći iesteś / kto ćiebie v. znawa ten żywie / á kto tobie służy / ten kroluie. Obron pokorne twoie / y v. chowáy nas od wszelákiego nábiegánia y nágábánia wszech Nieprzyiaćiol nászych. Abysmy sie żadney broniey Nieprzyiaćielskiey nie bali / ktorzy sie ná obronę twoię spuszczamy.

Przez Jesu Christá Syná twego miłego / Amen.

Druga

Druga.

O Pánie Boże Oycze Niebieski/ ktory pomysły swięte/ rády dobre/ y vczynki práwe sam spráwuiesz. Rácz vżyczyć Służebnikom twoim pokoiu/ ktorego Swiát dáć nie może: Aby Serce násze przykazániam twoim posłuszne było/ y przy nich záwżdy trwáło y zostawáło. A iżebyśmy káżdego czásu przez obronę twoię spokoynie y bezpiecznie od wszech Nieprzyiaćioł nászych żyć mogli. Przez Iesu Christá Syná twego miłego Páná nászego/ Amen.

Zá Nieprzyiacioły.

O Wszechmogący y wieczny Pánie Boże/ ktoryś nam przez Syná twego miłego Páná nászego Jesu Christá przykazał/ ábysmy Nieprzyiacioły násze miłowáli/ y tym ktorzy nas krzywdzą y obrażáią dobrze czynili/ y zá przenásládowniki násze się modlili. Wołamy vprzeymie ku tobie/ ábyś wszystki nieprzyiacioły násze łáskáwie náwiedźić/ y onym práwey skruchy dla grzechow ich vżyczić y dáć raczył. Aby z námi y ze wszemi chrześciány/ przyiaćielski/ bogoboyny/ y

zgodliwy pomysł y serce mieli. Przez Jesu Christá syná twego miłego/ etc. ktory z tobą żywie y krolűie w jednosci Duchá Swiętego iedyny Bog przez wszystkie wieki wiekow.

O Pomnożenie / y Obronienie Zboża od szkody / y o wszelákie Pożegnánie Boskie.

O Wszechmogący Pánie Boże Oycze wiekuisty / ktoryś przez wieczne Boskie słowo twoye/ wszystki rzeczy stworzył / y ony pożegnawasz y záchowywasz. Prosiemy ćię pokornie ábyś to słowo twe wieczne Páná ná- szego Jesu Christá nam obiáwić / y w Sercá násze wszczepić á dáć raczył. Abysmy wedle łáski twoiey godnemi byli/

byli / twoie Boskie Pożegnánie ná wszystki Zboża ná Ziemi / y ná wszystko co służy ku potrzebie y záchowániu ćielesnemu otrzymáć. Y tych dárow ku czći á sławie Imienia twego Boskiego / y ku pożytku Bliźniego nászego vżywáć mogli. Przez tegoż Páná nászego Jesu Christá Syná twego miłego / Ktory z tobą żywie y krolwie w iedynośći Duchá świętego / iedyny Bog / przez wszystki wieki wiekow / Amen.

O deszcz / albo o Pogodę.

Wszechmogący Pánie Boże Oy-
cże niebieski / ktory dobrotliwy
y miłośierny iesteś / y nameś przez
Syná twego miłego obiecał / że we
wszelkich potrzebách nászych nas nie
chcesz opuśćić. Prośiemy ćię pokor-
nie / ábyś nie raczył mieć względu ná
Złośći y Nieprawośći násze: Ale
więcey (miey wzgląd) ná potrzeby ná-
sze / y miłośierdzie twoie. Ráczże te-
raz miły Pánie nam łáskáwie vży-
czyc dżdżu miłego (álbo / pogody dobry /
y iásnośći słoneczny.) Abyśmy przez
twoię dobroć / Chleb nász powszedny
mieli / y ćiebie łáskáwego Páná Bogá
vznáć y chwalić mogli. Przez tegoż
Páná nászego Jesu Christá ꝛc. syna twego mi-
łego ktory z tobą żywie y krolue w jednosci Ducha S.
iedyny Bog przez wszytkie wieki wiekow
O odpusz-

O odpuśćzenie grzechow y wybáwienie od zásłużonego Karánia.

O Kaz nam Panie miłosierdzie troje Akel.

O Wßechmogący Pánie Boże Oycze niebieski/ ktory śie nie kochasz w śmierći vbogiego Grzesznego człowieká / y nie rad dopuszczasz áby ktory miał záginąć: Ale chcesz żeby śie ku tobie náwroćił y żyw był. Prośiemy ćie serdecznie/ ábyś káry grzechámi nászemi zásłużane miłośćiwie od nas oddalić / y nam potym ku polepszeniu żywotá miłośierdźia twoiego szczodrze y obfićie vżyczyć raczył. Dla Pánà

nászego Jesu Christá Syná twego miłego / ktory stobą y z Duchem Swietym żyie y kroluie wiekuiśćie / Amen.

Druga.

O Wszechmogący y Miłosierny Pánie Boże Oycze niebieski / ktorego miłosierdźia końcá nie mász / cyś ćierpliwy á długo czekayący / łáskáwy / wielice dobrotliwy / y wierny iesteś / y odpuszczasz złośći / nieprawośći / wystepki / y grzechy ludzkie. Zgrzeszilismy / y bylismy niepobożnemi / ćiebiesmy często gniewáli. Tobiesmy

miły Pánie sámemu zgrzeszyli/ y złość przed tobą vczynili. A wszákoż Pánie/ nie rácz wspominać ná przeszłe Złości y Niepráwości násze: Niech się więtsze Miłosierdzie twoie nád námi okaże/ niżli są grzechy násze. Bo my do szczątku bárzo nędznemi iesteśmy. Wspomoż nas Pánie Zbáwićielu nász/ wybaw nas/ y odpuść nam Grzechy násze/ Dla czći y sławy Imienia twego świętego/ y dla JEsu Christá/ Syná twego miłego Páná y Zbáwićielá nászego/ ktory z tobą żywie y króluie w iedności Duchá świętego iedyny Bog/ przez wszystki wieki wiekow/ Amen.

O wspo-

O Wſpomożenie y Rátunek w Przenágábániu y Pokuſzeniu.

Wſzechmogący y miłośierny Pánie Boże / ktory wzdychánia nędznych ludźi nie odrzucaſz / y oczekawánia ſerc ſmutnych nie wzgardzaſz. Rácz weyźrzeć łáſkáwie ná modlitwy náſze / ktore w potrzebie y doległośći náſzey ofiáruiemy / y wysłuchay nas miłośćiwie / áby wſzytko co od Diabłá y od złych ludźi náprzećiw nam powſtáie / wedle Boskiey rády y dobroći twoiey odmieniono / oddalono / y wniwecz obrocżono było / Abyſmy od wſzego pokuſzenia

kuszenia záchowáni y nienáruszeni bedący / tobie w pospolstwie á zebrániu twym świętym Chrześciáńskim dziękowáli y záwżdy cie chwalili. Przez JEsu Christá Syná twego miłego Páná nászego ꝛc. ktory z tobą żywie y kroluie w jedności Ducha świętego iedyny Bog, przez wszystkie wieki wiekom.

O vznánie y wdzieczne przymowánie Pożegnánia y Błogosłáwieństwá Bożego y wszech dárow iego.

WSzechmogący Pánie Boże Oycze niebieski / od ktorego bez przestánia wszelákie dobrodzieystwá / bárzo obficie bierzymy y przymuiemy / y káż-

dego dniá od wszego złego łáskáwie bronieni bywamy. Prosiemy ćię pokornie/ rácz to nam dáć przez Duchá twego świętego/ ábyśmy to wszystko cáłym y zupełnym Sercem nászym w práwey wierze vználi/ á izebyśmy zá tę obfitą y niewymowną dobroć á miłośierdźie twoie/ tu y w onym żywoćie wiecznie tobie dźiękowáli/ y ćiebie práwie chwalili. Przez JEsu Christá Syná twego miłego Páná nászego/ Amen.

Zá wszystko pospolite Chrześćiáństwo.

Wszech-

WSzechmogący y wieczny Pánie Boże / ktory przez Duchá twego świętego / wszystko Chrześciáństwo poświęcasz y spráwuiesz / wysłuchay násze Prozby / á vżycz y day miłośćiwie / áby ze wszystkiemi członkámi swemi / w prawey wierze przez łáskę twoię tobie służyło. Przez Jesu Christá Syná twego miłego Páná nászego / AMEN.

Náśladuia Symbolá álbo Wyznánia Wiáry.

Symbolum albo Wyznánie Apostolskie.

Ierzę w Bogá Oycá Wszechmogącego/ stworzyćielá Niebá y Ziemie.

Y w Iesu Christá Syná iego iedynego Páná nászego. Ktory się począł z Duchá świętego. Národźił się z Máriey

z Máriey Dziewice. Vmęczon pod Pontiuszem Piłatem / vkrzyżowan / vmárł y pogrzebion / Zstąpił do piekłá / Trzećiego dniá zmartwych wstał. Wstąpił ná Niebiosá / Siedzi ná Práwicy Bogá Oycá Wszechmogącego. Ztámtąd przydźie sądźić żywe y martwe.

Wierzę w Duchá świętego. Swięte Zebránie Chrześćiáńskie / Swiętych pospolitowánie. Grzechow odpuszczenie. Ciáłá zmartwychwstánie. Y Zywot wiecżny / Amen.

Symbolum álbo Wyznánie Nicenskie.

WIerzę w iednego Bogá / Oycá Wszechmogącego / Stworźićielá niebá y źiemie / wszech rzeczy widomych y niewidomych.

Y w iednego Páná Jesu Christá iednorodzonego Syná Bożego / ktory przed wszemi wieki z Oycá národzony iest : Bog z Bogá / świátłość z świátłośći / Bog práwy z Bogá práwego. Vrodzony á niestworzony / z Oycem iedney Istnośći / przez ktorego

rego wszystko iest stworzono. Ktory dla nas Ludzi / y dla zbáwienia nászego / z Niebá zstąpił / y wćielił sie przez Duchá świętego / z Pánny Máriey / ostał sie Człowiekiem: Y zá nas vkrzyżowan pod Pontiuszem Pilatem / vmęczon y pogrzebion iest: Y trzećiego dniá zmartwychwstał wedle Pismá: Y wstąpił ná Niebiosá: siedźi ná práwicy Bogá Oycá: Y záś przydźie w sławie sądźić żywe y martwe / á Krolestwá iego żadnego końcá nie będźie.

Y w Duchá świętego / Páná y Ożywićielá: Ktory od Oycá y Syná pochodźi: Ktory z Oycem / y

z Synem

z Synem zárownie chwalon y sła-
wion bywa / ktory przez Proroki
mowił.

Y iedno swiete powszechne Chrze-
ściáńskie y Apostolskie Zebránie.

Wyznáwam też ieden Chrzest
swięty ná odpuszczenie grzechow / y
oczekawam zmartwychwstánia
Vmárłych / y żywotá
przyszłego wieku/
Amen.

Symbolum álbo

Wyznánie Swiętego Athanasiusa.

KTokolwiek chce być zbáwion: nád wszystkie rzeczy potrzeb iemu/ áby miał Wiárę práwą Chrześciáńską.

Ktorey ieśli kto cáłey y nienáruszoney á szczyrey nie záchowa: krom wątpienia ná wieki záginie.

Wiárá ále práwá Chrześciáńska tá iest/ ábyśmy Bogá w Troycy iednego/ á Troycę w iedności Bostwá czcili.

Nie mieszáiący wespołek Osob: áni Istności Bostwá dzieląc.

Bo insza iest osobá Oćiec / insza Syn / insza Duch świety.

Ale Oćiec / y Syn / y Duch świety / ieden tylko Bog iest: rowny w Sławie / y społuwiecznego Máiestatu.

Jáki iest Oćiec táki y Syn / táki y Duch świety.

Niestworzony Oćiec / niestworzony Syn / niestworzony Duch świety.

Niezmierzony Oćiec / niezmierzony Syn / niezmierzony Duch świety.

Wieczny Oćiec / wieczny Syn / wieczny Duch świety.

A wszákoż nie trzey wieczni: ále ieden iest tylko wieczny.

Jáko też nie trzey niestworzeni / áni

trzey

trzey niezmierni: Ale tylko ieden iest niestworzony/ y ieden niezmierny.

Tákiez tez wszechmogący Oćiec/ wszechmogący Syn / wszechmogący Duch swięty.

A wszákoz nie trzey wszechmogący/ Ale ieden iest wszechmogący.

Takiez Bog Oćiec/ Bog Syn/ Bog Duch swięty.

A wszákoz nie trzey Bogowie/ Ale ieden tylko iest Bog.

Takiez PAN Oćiec/ PAN Syn/ PAN Duch swięty.

A wszákoz nie trzey są Pánowie/ Ale ieden tylko iest Pan.

Bo iáko wedle prawdy Chrześci-

áńskiey iednę káżdą Osobę przez sie/ Bogiem y Pánem wyznawáć muśimy.

Tákież też trzy Bogi/ álbo PAny mowić nabożeństwo Chrześćiáńskie nam zákázuie/ á tego niepozwala.

Oćiec od żadnego nieiest vczyniony/ áni stworzony/ áni vrodzony.

Syn od sámego Oycá tylko/ nie iest vczyniony/ áni stworzony/ ále vrodzony.

Duch święty od Oycá y Syná/ nie iest vczyniony/ áni stworzony/ áni vrodzony/ Ale pochodzący.

Yeden tedy iest Oćiec/ á nie trzey Oycowie/ Yeden Syn/ á nie trzey Synowie/

Synowie / Jeden Duch świety / á nie trzey Duchowie święci.

A w tych trzech Osobách / żadna nie iest pierwsza / áni poślednieysza / żadna nie iest większa / ani mnieysza.

Ale wszystki trzy Osoby są wspołu wieczne / y wspołu rowne.

Aby ták iáko iuż rzeczono iest / trzy Osoby w iednym Bostwie / y ieden Bog w trzech Osobách / czćony był.

Kto przeto chce być zbáwion: ten ma ták o trzech Osobách w Bostwie rozumieć / á nie inaczey wierzyć.

Ale też iest potrzebá ku wiecznemu zbáwieniu / áby káżdy wiernie wierzył / iże PAN nász JESVS

 Christus

Christus iest prawdziwym Człowiekiem.

Tá tedy iest práwa Wiárá/ ábyśmy wierzyli y wyznawáli / iże Pan nász JEsus Christus Syn Boży / iest Bog y Człowiek.

Bog iest z podstáci á nátury Oycowey przed Wieki národzony / á Człowiek iest z podstáci á nátury Mátki ná świećie národzony.

Doskonáły Bog/doskonáły Człowiek/ duszę rozumną/ y ćiáło człowiecze máiący.

Rowny Oycu podług Bostwá/ mnieyszy Oycá wedle Człowieczeństwá.

Ktory ácz iest Bog y Człowiek/ wszákoż iednák nie dwáy/ ále ieden tylko iest Christus.

A ieden iest/ nie iżby sie Bostwo przemieniło w Człowieczeństwo/ ále że Bostwo ná sie wzięło Człowieczeństwo.

Jeden owszem iest/ nie iżby sie dwie naturze zmieszáły/ ále że iednáż tylko Osobá iest.

Bo iáko duszá rozumna/ y ćiáło/ ieden iest Człowiek/ Ták też Bog y Człowiek iedenże iest Christus.

Ktory ćierpiał dla Zbáwienia nászego/ Zstąpił do Piekłá/ Trzećiego dniá zmartwychwstał.

Wstąpił

Wstąpił ná Niebiosá/ siedzi ná Práwicy Bogá Oycá Wszechmogącego.

Y támtąd przyydzie sądźić Zywe y Martwe.

A czásu przyśćia iego wszyscy Ludzie muszą powstáć z ciáły swoiemi.

Y liczbę dádzą z włásnych vczynkow swoich.

A ktorzy dobrze czynili/ poydą do żywotá wiecznego: Ale ktorzy źle czynili/ do ogniá wiecznego.

A táć iest práwa Wiárá powszechna Chrześciáńska/ ktorey ieśli kto wiernie y mocnie nie będźie wierzył/ zbáwion być nie może.

Symbo-

Symbolum / álbo

Wyznánie / ktore bywa przypisano S. Ambrożemu y Augustinowi.

TIebie BOGA chwalemy / ciebie Páná wyznawamy.

Ciebie wiecznego Oycá / wszystká Ziemiá w poczćiwośći ma.

Tobie wszyscy Anyeli / tobie Niebiosá y też wszystki Mocy.

Tobie Cherubin y Seraphin / nieprzestawáiącym głosem wołáią.

Swiety / Swiety / Swiety PAN Bog náß Sabbaoth. Albo zastepow.

Pękne są Niebiosá y Ziemiá/ Máiestatu sławy twoiey.

Ciebie chwali sławny Zbor Apostolski.

Ciebie chwali Poczet chwalebny swietych Prorokow.

Ciebie chwali iásny Zastep Męczennikow.

Ciebie po wßystkim Swiećie swięte Zebránie Chrześćiáńskie wyznawa.

Oycá niezmierney wielmożnośći.

Czći godnego prawdźiwego y iedynego Syná twego.
Y też Pocieszyćielá Duchá świętego.
Ty iesteś Krol Sławy Christe.
Ty Oycowski iesteś Syn wieczny.
Ty dla wybáwienia Człowieczego/ nie brzydźiłeś się żywotá Pánieńskiego.
Ty zwyćiężywszy żądło Smierći/ otworzyłeś Wierzącym Krolewstwo Niebieskie.
Ty ná práwicy Bożey siedźisz/ w Sławie Bogá Oycá.

Wierzemy że masz przyść sędźić (żywe y martwe.)

Przetoż ćię prosiemy rácz wspomoc Sługi swoie/ KTORES NAY-DROSZSZą KRWią SWO-ią WYKVPIł.

Rácz nás wieczną Sławą z twemi Swiętemi obdárzyć.

Zbáw Lud twoy PAnie/ á day Pożegnánie dźiedźictwu twemu.

A rządź ony/ y podwyższ ie/ áż ná wieki.

Po wszystki dni násze błogosłáwimy ćię.

Y chwálimy Jmię twoie ná wieki/ owa ná wieki wiekow.

Rácz

Rácz nas miły Pánie tego dniá od wszelkiego Grzechu záchowáć.

Smiłuy się nád námi Pánie smiłuy się nád námi.

Niech będzie Miłosierdzie twoye nád námi Pánie / ták iákośmy w tobie Nádzieyę mieli.

W tobie PANIE nádzieię mamy / niech nie będziemy pohánbieni áż ná wieki /

Amen.

Ku Pobożnym Czytelnikom.

Hieronym Malecki.

WSzech pobożnych Czytelnikow wielce proßę ábyśćie tę pracą moyę/ zá dobre przyiąć/ y mnie sobie záleconego mieć rączyli. Pobożnych o wßeki mowię/ ktorzy/ iákoż pewnie wierzę/ y dobrey nádzieie o nich iestem/ wdzięcznie tę pracę moię przyimą/ ktora sie stáłá ku czći y chwale Bożey naprzod/ potym też y ku pożytku á zbudowániu y rozmnożeniu Zebránia Chrześćiáńskiego. Bo niepobożnym y złym ludziom/ byś ty naylepiey nápisał/ y práwie iż ták rzekę/ iákoby námálował/ y dobrze wßystko vczynił/ tedy sie im przedsię nie podobáło. Ktorzy tylko swoye rzeczy chwalą/ wydwarzáyąc sie y wysadzáiąc nád inße y w pisániu y w przekłádániu swoim z inßych yęzykow ná polski. A cudze by naylepiey były vczynione/ tedy gánią/ y ony też ieśli nie yáwnie/ tedy iednák pokątnie ßczypią/ kąsáią/ drápią/ y ßárpáią/ gdzie iedno mogą. Aby byli widziani/ że nád inße dobrze náuczeni są. A w tym iednák gdy inßych prace nicuyą/ wywrácáią/ gánią y háńbią/ y czći á sławy swoiey ßukáią/ y dobrze á wybornie náuczonemi sobie sie być zdádzą álbo widzą/ tedy głupość y nieumieiętność swoię okázuią. Gdyżwiec sámi iednák bárzo máło/ álbo prosto nic vczynić mogą/ iáko to w pisániu niektorych łatwie obaczono być może.

Ná tá-

Ná tákowe vrągácze y niepobożne Násmiewce / Oſzczyrce / y omowce y Przygániciele / vſkarżał ſie też w tym słuſznie ſwego wieku S. Hieronym piſząc *in præfatione in librum Regum*, tymi ſłowy: *Multi ſunt qui in eo ſe doctos arbitrantur, ſi alijs detrahant. Item, Multi ſunt qui iudicare tantum de alijs, & ipſi facere nihil noverunt.* To ieſt / Wiele ich ieſt / ktorzy w tym ſie náuczonemi być mniemáyą / gdy inſze gánią á prace ich hánbią. Item / Wiele ich ieſt / ktorzy tylko rozſądki ſwoie o inſzych wydáwáć / y ich prace ſzárpáć y gánić vmieią / á ſámi proſto nic vczynić nie mogą. Co ieſli ſie czáſu onego ſtáło S. Hieronymowi / gdy Biblią ná łácinſki yęzyk z inſzich przekłádał / tedyć też nie dziw ieſt / iż ſie dziś tákież dzieye. A przetoż opuſzczáyąc tákowe niepobożne Czitelniki / ieſli dobrzy y pobożni / te moie iákążkolwiek prace / ták iáko ye Pan Bog dáć raczył / (yákoż żaden w prawdzie wiecey vczynić nie przepomoże/tylko ták wiele co mu Pan Bog dáć raczy) wdziecznie odemnie/ iákom iuż ná przodku rzekł/ przyymicie/ á Pan Bog będzie raczył przez mie nieco wiecey w tey rzeczy ſpráwowáć / tedy wſzyſtko z wietſzą pilnośćią y opátrznośćią / iáko iedno naywiecey będę mogł/ z Bożą pomocą/ czynić obiecuye.

Pánie Boże wſzechmogący wſzelkiey łáſki pełny / raczy nas Duchem ſwym ſwietym rządzić y ſpráwowáć/ y w łáſce ſwey áż do ſkonánia náſzego záchowáć/ ábyſmy wſzyſcy weſpołek zbáwienie duſzne/y żywot wieczny otrzymáli / przez JEſu Chriſtá Syná twego miłego Páná y Zbáwićielá náſzego/
AMEN.

W Krolewcu/ Znowu Drukowano przez Janá Fabriciuſzá / Roku 1 6 1 5.

